

PROVINCIE FLEVOLAND

JAARSTUKKEN 2016

2016

Aan Provinciale Staten van Flevoland

Voor u ligt het Jaarverslag 2016, inclusief de Jaarrekening 2016 (hierna: Jaarstukken). Deze Jaarstukken blikken terug op de Programmabegroting voor het jaar 2016. Bij de start van de nieuwe bestuursperiode is het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) opgesteld. In deze jaarstukken kijken wij terug op het afgelopen jaar en leggen wij verantwoording af over zowel de doelen uit de Programmabegroting 2016 als de doelen voor de jaarschijf 2016 uit het CUP. We gaan in op wat we bereikt hebben (doelen en prestaties), wat we daarvoor gedaan hebben en wat dat gekost heeft.

De jaarstukken zijn ingericht conform het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV). Dit betekent dat de opzet van de Jaarstukken 2016 aansluit op de Programmabegroting 2016.

Deze Jaarstukken beginnen met een bestuurlijke samenvatting (deel I). In deel II hebben we onze verantwoording over de programmaonderdelen opgenomen. Deel III bestaat uit de verplichte paragrafen en deel IV bevat de Jaarrekening 2016.

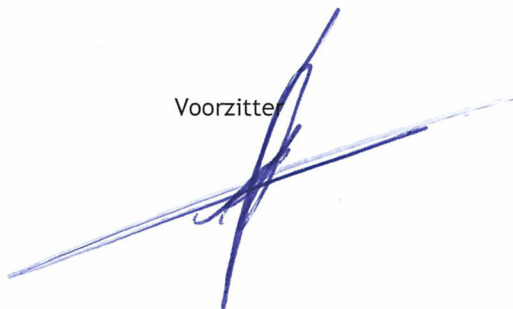
Per programmaonderdeel staat de verantwoordelijk portefeuillehouder vermeld. Door het overlijden van gedeputeerde A. Stuivenberg staan bij de programmaonderdelen, die onder zijn verantwoordelijkheid vielen, de waarnemers vermeld.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

Secretaris

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke at the end.

Voorzitter

A handwritten signature in blue ink, featuring a large, stylized 'X' shape with a long horizontal stroke extending to the right.

Inhoudsopgave

I	Bestuurlijke samenvatting	4
	Leeswijzer	6
II	Programmaverantwoording	9
1	Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	10
1.0	Inleiding	11
1.1	Ruimtelijke ontwikkeling	13
1.2	Water	15
1.3	Totale lasten en baten	16
2	Landelijk gebied en natuur	17
2.0	Inleiding	18
2.1	Leefbaarheid landelijk gebied	20
2.2	Natuur en landschap	21
2.3	Totale lasten en baten	23
3	Economie	24
3.0	Inleiding	25
3.1	Innovatieve en circulaire economie	27
3.2	Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	29
3.3	Totale lasten en baten	30
4	Cultuur, samenleving en sport	31
4.0	Inleiding	32
4.1	Cultuur	34
4.2	Samenleving en sport	35
4.3	Totale lasten en baten	37
5	Energie, milieu en klimaat	38
5.0	Inleiding	39
5.1	Milieu incl. omgevingsdiensten	41
5.2	Energie en klimaat	42
5.3	Totale lasten en baten	45
6	Mobiliteit	46
6.0	Inleiding	47
6.1	Openbaar vervoer	50
6.2	Mobiliteitsbeleid	51
6.3	Nieuwe infrastructuur	54
6.4	Bestaande infrastructuur	56
6.5	Totale lasten en baten	57
7	Gebiedsontwikkeling	58
7.0	Inleiding	59
7.1	Noordelijk Flevoland	61
7.2	Midden Flevoland	62
7.3	Zuidelijk Flevoland	64
7.4	Nieuwe Natuur	66
7.5	Totale lasten en baten	68
8	Kwaliteit openbaar bestuur	69
8.0	Inleiding	70
8.1	(Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	72
8.2	Bestuurszaken	77
8.3	Algemene dekkingsmiddelen	79
8.4	Onvoorzien en stelposten	80
8.5	Bedrijfsvoering	80
8.6	Reserves	82
8.7	Totale lasten en baten	84

III	Paragrafen	85
1	Lokale heffingen	86
1.1	Beleid ten aanzien van heffingen	86
1.2	Overzicht tarieven	87
1.3	Kwijtscheldingsbeleid	87
1.4	Lokale lastendruk	87
1.5	Opbrengst van de lokale heffingen	88
2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	89
2.1	Inleiding	89
2.2	Risicobeleid en risicomanagement	89
2.3	Risicoprofiel	90
2.4	Weerstandsvermogen	92
2.5	Toelichting op de risico's	94
2.6	Overige niet financiële risico's	97
3	Onderhoud kapitaalgoederen	98
3.1	Algemeen	98
3.2	Beleidskader ten aanzien van het onderhoud	99
3.3	Middelen	101
4	Financiering	103
4.1	Algemeen	103
4.2	Ontwikkelingen	103
4.3	Performance en uitzettingen	103
4.4	Risicobeheer	105
5	Bedrijfsvoering	106
5.1	Algemeen	106
5.2	Samenwerking	106
5.3	HRM	106
5.4	Doorontwikkeling planning en control cyclus	107
5.5	Meerjaren aanpak Bedrijfsvoering	108
5.6	Inkoop en aanbesteding	108
5.7	Integriteit	108
5.8	Aanbevelingen Randstedelijke Rekenkamer	109
6	Verbonden partijen	111
6.1	Algemeen	111
6.2	Overzicht verbonden partijen	112
7	Grondbeleid	121
IV	Jaarrekening	123
1	Jaarrekening 2016 op hoofdlijnen	124
1.1	Omvang resultaat	124
1.2	Analyse resultaat	124
1.3	Financiële kengetallen	126
2	Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	127
2.1	Baten en lasten per programma	127
2.2	Beleidsbaten en -lasten provincie Flevoland	128
2.3	Specificatie diverse baten en lasten	129
2.4	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	132
3	Balans	133
3.1	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	134
3.2	Toelichting op de balans (activa)	135
3.3	Toelichting op de balans (passiva)	141
3.4	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	145
V	Bijlagen	147
1.	Toelichting reserves en voorzieningen	148
2.	Incidentele baten en lasten	164
3.	Single information single audit (SISA)	167
4.	Controleverklaring	168

Bestuurlijke samenvatting

I. Algemeen

Na de collegevorming in 2015 is een nieuwe koers ingezet in de lijn van het coalitieakkoord met als titel 'Innovatief en ondernemend'. Deze koers bouwt voort op de resultaten van de vorige coalitieperiode met een aantal accenten en doelstellingen, die deels zichtbaar worden in dit jaarverslag. Bijvoorbeeld met aandacht voor de verbreding van de Flevolandse economie. Zo wordt er onder andere ingezet op versterking van het MKB en de logistieke sector in combinatie met de havenontwikkelingen. Daarnaast zullen recreatie, toerisme en natuur samen met gebieds promotie een impuls aan de economie moeten geven. Op beleidsinhoud is in 2016 voortgang geboekt bij de uitvoering van het College Uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP). In dit jaarverslag leggen wij verantwoording af over wat we hebben gedaan, wat we daarmee hebben bereikt en wat het heeft gekost.

II. Jaarresultaat 2016

De Jaarrekening 2016 van de provincie Flevoland sluit met een positief saldo van € 5,7 mln. In 2016 hebben we aan Provinciale Staten een aantal maal gerapporteerd over de uitvoering van de Programmabegroting 2016 en vonden er bijstellingen plaats. Het hogere resultaat is veroorzaakt door lagere lasten voor bedrijfsvoering, hogere baten uit Rijkscofinanciering TMI (Technologische Innovatie en Milieu Innovatie) en lagere vaststelling subsidies jeugdzorg.

In de Jaarstukken 2016 gaan we bij de diverse programmaonderdelen in op de afwijkingen ten opzichte van de Programmabegroting 2016 en op het ontstaan van het rekeningresultaat over 2016. Op hoofdlijnen is dit resultaat als volgt ontstaan:

Resultaatgebied	Afwijkingen	Resultaat
a. Efficiency binnen programma Bedrijfsvoering	555	335
b. Uitstel, vertraging, vraaguitval en minderwerk	11.563	3.017
c. Niet uitgevoerde beleidsvoornemens	1.286	1.166
d. Overig	3.670	1.214
Totaal	17.074	5.732

(Bedragen x € 1.000)

Het verschil tussen de kolom afwijkingen en resultaat wordt veroorzaakt door mutaties in de reserves.

Gebeurtenis na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die van invloed zijn op het jaarresultaat 2016.

III. Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van de provincie is zodanig hoog dat het ruimte biedt om beheerst activiteiten te ontplooiën waaraan bepaalde risico's verbonden zijn. De provincie heeft in het College Uitvoeringsprogramma 2015-2019 impliciet aangegeven om risicovollere activiteiten te willen ondernemen. Daarom heeft de provincie vanaf 2015 het risicomanagement verder geïntensiveerd. Ten opzichte van de vorige periode zijn er, als gevolg van deze intensivering, meer risico's geïdentificeerd en tegelijkertijd beter beheersbaar gemaakt.

Door een licht gestegen risicoprofiel en een lagere weerstandscapaciteit is de dekkingsgraad ten opzichte van de Programmabegroting 2017 gedaald. De dekkingsgraad van 1,8 ligt echter nog steeds binnen de in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 aangegeven bandbreedte van 1,1 tot 2,0.

IV. Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

Hieronder staat de samenstelling van het college met bijbehorende portefeuille.

Naam	Portefeuille
Dhr. L. (Leen) Verbeek (Commissaris van de Koning)	Voorzitter Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten met in portefeuille: Raad van Europa, Integriteit, Lobby, Rijkstaken (samenwerking in de provincie, werkbezoeken gemeenten, burgemeesterszaken, Koninklijk huis, KO's, bezwaarschriften & klachten en veiligheid), P&O, Inkoop en aanbesteding, Facilitaire zaken, Archiefinspectie en Coördinatie IFA.
Dhr. J. (Jaap) Lodders	Gedeputeerde met in portefeuille: Ruimtelijke ordening, Wonen, Mobiliteit (exclusief OV), Amsterdam Lelystad Airport, OMALA, Schaalsprong Almere/RRAM, IJsseldelta-Zuid, Rijksvastgoedbedrijf, Water, Sport, IPO-bestuur, BAC Energie en 1 ^e loco commissaris van de Koning. <i>Waarnemend</i> Energietransitie, Openbaar Vervoer, Vitaal Platteland (coördinerend), POP3, BAC Vitaal Platteland en Alliander N.V.
Dhr. J.N.J. (Jan-Nico) Appelman	Gedeputeerde met in portefeuille: Economische Zaken, Maritieme Strategie Flevokust, Maritieme servicehaven Noordelijk Flevoland, Kornwerderzand, Landbouw en Visserij, Nieuwe Natuur, Floriade, Onderwijs, Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland en 2 ^e loco commissaris van de Koning. <i>Waarnemend</i> Financiën, Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied & Samenleving, IPO Portefeuillehouder overleg Financiën, N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en Vitens N.V.
Dhr. M. (Michiel) Rijsberman	Gedeputeerde met in portefeuille: Recreatie en Toerisme, Gebiedspromotie, Nationaal Park Oostvaardersplassen, Kunst en cultuur, Europa, IJmeer/Markermeer, Flevolandse samenwerkingsagenda, Bestuurlijke vernieuwing, Coördinatie Interbestuurlijk Toezicht (IBT), Digitale infrastructuur buitengebied, Communicatie en ICT, Openbaar lichaam Erfgoedcentrum Nieuw Land, 2 ^e deelnemer in BAC Energie, bestuur Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek en 3 ^e loco commissaris van de Koning. <i>Waarnemend</i> Natuur en Landschap (inclusief beheer Oostvaardersplassen), Klimaat, Milieu en Duurzaamheid, Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving, Windenergie, Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek, BAC Vergunningsverlening, Toezicht en Handhaving, N.V. Afvalzorg, Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland, Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen.
Dhr. T. (Tjeerd) van der Wal	Provinciesecretaris / algemeen directeur

Leeswijzer

Doelstelling jaarstukken

De jaarstukken zijn een belangrijk instrument voor Provinciale Staten. Hierin leggen wij verantwoording af over gerealiseerde doelstellingen, uitgevoerde activiteiten en de inzet van de financiële middelen die de provincie ter beschikking stond. De jaarstukken zijn daarmee ook een belangrijk instrument om inhoud te geven aan de controlerende rol van Provinciale Staten.

Plaats jaarstukken in de planning & control cyclus

In de *programmabegroting* wordt vastgelegd wat de provincie wil bereiken, wat daarvoor wordt gedaan en welke financiële middelen daarvoor beschikbaar worden gesteld. De programmabegroting wordt door Provinciale Staten vastgesteld. Een en ander wordt in financiële zin verder uitgewerkt in de *productenraming*, die door Gedeputeerde Staten wordt vastgesteld.

Tussentijds kunnen plannen worden bijgesteld aan actuele ontwikkelingen. Dat kan als onderdeel van de reguliere cyclus gebeuren via de *perspectiefnota* en de *zomernota*, maar ook incidenteel op basis van door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten genomen besluiten. Deze bijstellingen krijgen hun financieel beslag via begrotingswijzigingen die separaat aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

In de jaarstukken wordt eindverantwoording afgelegd over de uitvoering van de ambities, zoals verwoord in de programmabegroting en eventueel bijgesteld bij de perspectief- en zomernota. Er wordt aangegeven in welke mate de doelstellingen zijn gerealiseerd en er wordt verantwoording afgelegd over de inzet van de financiële middelen. Dit document dient ter ondersteuning aan de controlerende rol van Provinciale Staten.

Structuur jaarstukken

De structuur van de jaarstukken wordt bepaald door wettelijke en niet wettelijke vormeisen.

Wettelijke vormeisen: het BBV

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bevat vormeisen voor de jaarstukken. Deze dient de volgende onderdelen te bevatten:

- een *programmaverantwoording*, waarin per beleidsprogramma een verantwoording wordt gegeven over de beoogde maatschappelijke effecten en de wijze waarop getracht is deze te verwezenlijken;
- de *paragrafen*, bedoeld als nadere toelichting op onderwerpen die van wezenlijk belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Zij geven een verantwoording over de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en lokale heffingen weer. De wettelijk verplichte paragrafen zijn: Lokale heffingen, Weerstandsvermogen en risicobeheersing, Onderhoud kapitaalgoederen, Financiering, Bedrijfsvoering, Verbonden partijen, Grondbeleid, een en ander voor zover van toepassing. Daarnaast kunnen Provinciale Staten besluiten additionele (informatie in de) paragrafen op te nemen. Zo nemen we op verzoek van Provinciale Staten in de paragraaf bedrijfsvoering een 'follow-up' op van de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer;
- een *jaarrekening* welke opgebouwd is uit een *jaarrekening op hoofdlijnen*, een *overzicht van baten en lasten*¹, dat alle baten en lasten van de in het programmaplan opgenomen activiteiten bevat, en een *balans met toelichting*. De jaarrekening vormt de basis voor de controle op de rechtmatigheid en het getrouwe beeld door de accountant.

Niet-wettelijke vormeisen

Ieder hoofdstuk uit de programmaverantwoording begint met een korte introductie op het hoofdstuk, gevolgd door de programmaonderdelen binnen dat programma. Per programmaonderdeel worden de doelen, doelrealisatie en de daarbij uitgevoerde activiteiten toegevoegd aangevuld met, indien van toepassing, een opmerking over de risico's bij dit doel. Tot slot volgt een overzicht van de aangewende middelen en een verklaring bij het verschil tussen de rekening en de begroting na wijziging.

Met deze werkwijze sluiten we aan bij het voorschrift van het BBV om binnen de programmaonderdelen onderscheid te maken in de 3 w-vragen (Wat hebben we willen bereiken, Wat gingen we daarvoor doen, Wat mocht het kosten).

¹ Door afronding in duizendtallen, kunnen kleine afrondingsverschillen ontstaan in en tussen de verschillende tabellen.

In de programma's zijn de bijbehorende indicatoren opgenomen. Van enkele indicatoren ontbreken de cijfers 2016, omdat deze pas later in het jaar 2017 bekend worden. Indien dit het geval is zijn de cijfers van 2015 opgenomen en is dit duidelijk aangegeven.

Autorisatie

Provinciale Staten hebben een kaderstellende en controlerende taak. In de Provinciewet wordt aangegeven dat Provinciale Staten de begroting vaststellen. Gedeputeerde Staten hebben bestuursbevoegdheden en leggen verantwoording af over de uitvoering van het beleid. De bestuurlijke planning & control bestaat dientengevolge uit: kaderstellen, besturen, verantwoording afleggen en controleren. De twee belangrijkste instrumenten in het kader van planning & control zijn:

- de begroting ten behoeve van de autorisatiefunctie en allocatiefunctie (kaderstellen door Provinciale Staten) met behulp van de programmabegroting;
- de jaarrekening (en tussentijdse rapportages) ten behoeve van de controlerende functie (controleren door Provinciale Staten) en het geven van een goed inzicht in de financiële positie (aan belanghebbende externe instanties zoals het Rijk) met behulp van het jaarverslag (inclusief jaarrekening op hoofdlijnen).

De programmabegroting (inclusief programmaplan, paragrafen en financiële begroting) wordt vastgesteld door Provinciale Staten. Het financiële autorisatieniveau van de programmabegroting ligt per programmaonderdeel op het totaal van lasten en baten. Dit houdt in dat wij per programmaonderdeel niet meer mogen besteden dan het voor dat onderdeel geraamde totaalbedrag, aangevuld met door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen. Dit bedrag is per programmaonderdeel weergegeven in het Jaarverslag.

Voorbeeld

Als voorbeeld tonen wij hieronder de door Provinciale Staten geautoriseerde bedragen voor het programmaonderdeel 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling. Gelet op de vastgestelde begroting (-swijzigingen) 2016 mochten wij in 2016 niet meer besteden dan € 1.469.000.

Programmaonderdeel		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	lasten	521	867	1.469	1.144	325
	baten	0	0	0	0	0
	saldo	521	867	1.469	1.144	325

Bedragen x € 1.000

In dit geval is de besteding lager dan de begroting na wijziging en blijft de realisatie dus binnen het autorisatieniveau van de Staten.

Mandaatverlening²

Door eerdere besluitvorming van Provinciale Staten zijn er uitzonderingen ontstaan op de algemene lijn zoals hiervoor beschreven. Deze uitzonderingen hebben betrekking op gedelegeerde reserves en gemandateerde begrotingswijzigingen.

1. Gedelegeerde reserves

De provincie beschikt over een aantal reserves. Het besteden van de middelen binnen deze reserves is voorbehouden aan Provinciale Staten. Dit houdt in dat wij eerst een voorstel aan Provinciale Staten moeten voorleggen, alvorens wij verplichtingen aan mogen gaan.

Provinciale Staten hebben uit oogpunt van het vergroten van de doelmatigheid en slagvaardigheid van de provincie, bij het vaststellen van de meest recente Nota reserves en voorzieningen (Provinciale Staten van 16 december 2015) besloten, de beslissingsbevoegdheid tot besteding en het aangaan van verplichtingen voor een aantal reserves, bij ons neer te leggen. Het betreft hier de reserves Jeugdzorg, Sportaccommodaties c.a., Doorgeschoven activiteiten en Personele frictiekosten. Nadien zijn de reserves Mobiliteit en Economisch Programma daaraan toegevoegd.

² Toegevoegd in verband met afhandeling Motie 15 'Transparantie delegatie/mandaat' (Algemene Beschouwingen 2012).

De besteding van de gedelegeerde reserves vindt plaats in overeenstemming met de doelstellingen die Provinciale Staten daarvoor hebben vastgelegd. Voor de transparantie over de bestemming en de besteding van de gedelegeerde reserves nemen wij jaarlijks in de programmabegroting een meerjarig bestedingskader op. Voor zover Provinciale Staten bepaalde onderdelen uit het bestedingskader onvoldoende onderbouwd vinden, kan Provinciale Staten besluiten deze bedragen nog niet te oormerken en de uitvoering hiervan derhalve nog niet vrij te geven. In die gevallen kunnen in de loop van het begrotingsjaar voorstellen voor afzonderlijke projecten aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Provinciale Staten besluiten over het instellen, voeden en opheffen van reserves.

2. Gemandateerde begrotingswijzigingen

In de Financiële verordening 2013 van provincie Flevoland is door Provinciale Staten besloten vijf typen wijzigingen in mandaat door ons te laten verwerken in de programmabegroting. Het gaat daarbij om de volgende typen wijzigingen:

- a. doorgeven bijdragen van derden met specifiek doel;
- b. reeds genomen Statenbesluiten;
- c. gedelegeerde onttrekkingen aan reserves (zie hierboven);
- d. begrotingsvoordelen uit lagere uitgaven en/of hogere inkomsten;
- e. tijdelijke programmabudgetten.

Om Provinciale Staten op de hoogte te houden van de gemandateerde begrotingswijzigingen, stellen wij haar (via de besluitenlijsten van Gedeputeerde Staten) van elke gemandateerde wijziging in kennis.

Verklaring resultaat per programmaonderdeel

Provinciale Staten autoriseren de programmabegroting op het niveau van totalen voor lasten en baten per programmaonderdeel. Daarom zijn in dit jaarverslag verschillen boven de € 100.000 tussen begroting en realisatie per programmaonderdeel toegelicht.

Ter verhoging van de informatiewaarde hebben wij hieraan toegevoegd of het resultaat effect heeft op een reserve of een bijdrage van derden (waaronder doeluitkeringen begrepen). Het restant betreft het effect op het rekeningsaldo (algemene middelen). In de jaarrekening komt deze verklaring op hoofdlijnen terug.

Programmaverantwoording

1 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN WATERBELEID

1.0 Inleiding

De wereld verandert continu. De wetenschap en kennis geven ons steeds meer inzichten. En we denken nu anders over een aantal vraagstukken dan tien jaar geleden. Er zit veel energie, kennis, ideeën en initiatief bij ondernemers, andere overheden, maatschappelijke organisatie en particulieren. Samen kunnen we beter bepalen wat de strategische vraagstukken zijn en hoe de provincie hiermee om wil gaan. En natuurlijk op een zodanige wijze dat dit gaat leiden tot een mooier en beter Flevoland, niet alleen voor morgen maar ook voor de toekomst.

Ontwikkeling

De Omgevingswet is in 2015 vastgesteld en wordt de komende jaren doorgevoerd. De inwerkingtreding van de Omgevingswet staat gepland voor juli 2019, de voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang. Provincies zijn dan verplicht om een Omgevingsvisie op te stellen. De omgevingsvisie is een strategisch plan op hoofdlijnen voor de lange termijn en een instrument uit de nieuwe Omgevingswet. Het Atelier Flevoperspectieven heeft trends en ontwikkelingen in beeld gebracht en deze vertaald naar zeven perspectieven. Deze perspectieven worden verder uitgewerkt tot strategische hoofdlijnen voor de lange termijn.

Water- en bodembewustzijn

Het klimaat verandert. De verwachting is dat er meer en meer heftige buien gaan vallen. De sloten, tochten en vaarten in Flevoland moeten voldoende ruimte blijven bieden aan al dat water. Maar we hebben ook te maken met een dalende bodem, een daling die de komende vijftig jaren nog doorzet. Dit heeft als gevolg dat er bij neerslag minder ruimte is om water in de sloten, tochten en vaarten op te vangen. Water en bodem worden veel meer als één systeem benaderd. Hiermee ontstaan kansen om de nadelige gevolgen van klimaatverandering en bodemdaling op te vangen.

Maatschappelijk effect

Behoud van het gevarieerde aanbod van de leefomgeving door een evenwichtige en duurzame doorontwikkeling van ons stedelijk en landelijk gebied als aandeel aan de regionale ontwikkeling.

Effect van ons beleid

Er is goed afgewogen waar voor welke ontwikkelingen ruimte is in Flevoland en dat is helder en makkelijk te vinden voor alle betrokkenen.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Evenwichtige en duurzame doorontwikkeling	Harde planvoorraad bedrijventerreinen <i>Toelichting: De harde planvoorraad is licht afgenomen. Dit is een nieuwe indicator, conform de RO Visie Werklocaties Flevoland en het Convenant Voorraadbeheersing. Deze indicator vervangt de indicator die in de begroting 2016 stond, nl. Leegstand bedrijventerreinen: cumulatief uitgegeven netto oppervlak (=1.568 ha) gedeeld door netto oppervlak totaal (= 2.394 ha), levert een bezettingsgraad op van 65,5% (1-1-2015). Met als doelstelling voor 2016 een leegstand van < 34,5%. De (voorlopige) bezettingsgraad per 1-1-2016 is 64,9%, ofwel een leegstand van 35,1%, waarmee de doelstelling van < 34,5% net niet is gehaald.</i>	Nieuwe indicator*	26 jaar (ultimo 2015)
	Leegstand kantoren <i>Toelichting: Binnen de MRA is de kantorenleegstand in 2015 alleen gestegen in regio Almere/Lelystad, met 0,6%. Leegstand = aanbod (te koop of te huur) gedeeld door voorraad. In 2012: 23,6% (Almere + Lelystad)</i>	<34,5%	35,1%
		< 25%	31,1% (ultimo 2015)

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
	Percentage regionale keringen dat voldoet aan de nieuwe normen (2015: 49%) <i>Toelichting: Vanaf 2016 valt de Knardijk niet meer onder de regionale keringen. Daardoor is het percentage sterk gestegen.</i>	49%	98%

* Deze nieuwe indicator stond niet in de begroting. De nulmeting op 1-1-2014 is 28 jaar.

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn –omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
1. Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Een integrale omgevingsvisie als bijdrage aan nieuwe ontwikkelkracht voor Flevoland	Alle andere programmaonderdelen
		Zuinig omgaan met ruimte	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Innovatieve en circulaire economie 5.2 Energie en klimaat
		Bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig	5.2 Energie en klimaat
	1.2 Water	Behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 5.1 Milieu

Verbonden partij

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van water. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel van het behoud van een robuust watersysteem.

1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

Een integrale omgevingsvisie met een langetermijnvisie voor Flevoland en doelen en prioriteiten voor de ruimtelijk-economische ontwikkeling, zodat er een nieuwe basis ontstaat voor de ontwikkelkracht van de provincie.

Doelrealisatie

De eerste fase van de Omgevingsvisie is in de zomer 2016 afgerond. Daarmee zijn de belangrijke trends en ontwikkelingen in beeld gebracht. Provinciale Staten hebben vervolgens richting gegeven aan het vervolg en kaders mee gegeven voor de verdere uitwerking tot Strategische hoofdpogaven.

Direct na de zomer is gestart met de tweede fase van de Omgevingsvisie; het opstellen van de Omgevingsvisie. Hier wordt samen met onze partners invulling aan gegeven. Voorjaar 2017 zal de ontwerp Omgevingsvisie aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Activiteiten

- We hebben uitvoering gegeven aan de door Provinciale Staten vastgestelde startnotitie voor de realisatie van een omgevingsvisie en de daarin opgenomen planning (UP 1.1.2).
- We hebben geanticipeerd op de Omgevingswet, door:
 - o reactie te geven op concept wetsteksten en op voorstellen voor het digitale stelsel voor de Omgevingswet (DSO);
 - o de Omgevingswet te 'testen' met het interventie-instrument, in samenwerking met onder andere het bedrijfsleven;
 - o de regionale samenwerking in te richten via een Platform Omgevingswet, waarin de Flevolandse gemeenten, Waterschap Zuiderzeeland, OFGV, GGD en brandweer participeren;
 - o de samenwerking tussen overheden via de zogenaamde 'Flevolandse werkwijze' voor te bereiden;
 - o een uitvoeringsprogramma op te stellen om goed voorbereid te zijn op de komst van de Omgevingswet.
- Als onderdeel van het omgevingsvisieproces werken we, na de vaststelling van de Omgevingsvisie, een visie op wonen en op water uit (UP 1.1.3).
- We hebben de Verordening voor de fysieke leefomgeving Flevoland 2012 (VFL) met de derde wijziging doorgelicht, vereenvoudigd en overbodige regels geschrapt (UP 1.2.3 en UP 3.5.3). Daarnaast is met de vierde wijziging van de VFL het onderdeel Ecologische hoofdstructuur gewijzigd in Nationaal Natuurnetwerk (NNN) en zijn de bestaande compensatieverplichtingen uit het plangebied OostvaardersWold juridisch vastgelegd.

Doel (2015-2019)

We zijn zuinig omgegaan met ruimte op basis van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten bevorderen zuinig ruimtegebruik.

Activiteiten

- We hebben de Ruimtelijke Visie Werklocaties vastgesteld en de onderliggende veranderagenda uitgevoerd vanuit onze provinciale regierol om te komen tot een verdeling van ruimte tussen gemeenten. Ten behoeve van de monitoring hebben we factsheets opgesteld voor alle vastgoedsegmenten, per gemeente en voor Flevoland als geheel (UP 1.2.2).
- We hebben in lijn met het provinciaal Herstructureringsprogramma Werklocaties de daarbij behorende nadere regel Herstructurering werklocaties uitgevoerd (UP 1.2.1).
- We hebben uitvoering gegeven aan het Convenant Voorraadbeheersing en Afstemming Werklocaties Flevoland en aan de Uitvoeringsstrategie Plabeka 2010-2040, zodat we overschot aan bedrijventerreinen en kantorenlocaties tegengaan en tegelijk ervoor zorgdragen dat er voldoende geschikte locaties zijn voor bedrijven die zich willen vestigen.

- We hebben het Regioplan windenergie zuidelijk en oostelijk Flevoland vastgesteld, zodat de opschaling en sanering van windparken kan worden uitgevoerd en er zo een betere ruimtelijke structuur ontstaat en verrommeling van het landschap wordt tegengegaan (UP 1.2.4).

Risico

Voor de monitoring van de voortgang van de veranderagenda van de Visie Werklocaties hebben we factsheets opgesteld die inzicht bieden in de ontwikkeling van vraag naar en aanbod van werklocaties. Hierdoor hebben we het risico van ongewenste ontwikkelingen in het kader van zuinig ruimtegebruik in de greep gehouden.

Doel (2015-2019)

In 2020 handelen wij waterrobuust en klimaatbestendig bij het (her)ontwikkelen van gebouwde omgeving.

Doelrealisatie

We hebben stappen gezet in waterrobuust en klimaatbestendig handelen.

Activiteiten

- We hebben gemeenten geholpen bij het waterrobuust en klimaatbestendig ontwikkelen van de bebouwde omgeving (UP 5.4.1). Voorbeelden hiervan zijn:
 - o Het Waterplan Almere dat de gemeente samen met het waterschap heeft opgesteld;
 - o Een klimaatstresstest voor Noordelijk Flevoland.
 Daarnaast was de verandering van het klimaat een belangrijk thema bij de ateliersessies in het kader van het opstellen van de nieuwe Omgevingsvisie.
- We hebben ons ingezet voor het stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (UP 5.4.1).

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
	Lasten	521	867	1.469	1.144	325
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	521	867	1.469	1.144	325

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
1. Omgevingswet	50	0	0	50
2. Omgevingsvisie	140	140	0	0
3. Overheidsparticipatie	65	0	0	65
Overige verschillen	70	0	0	70
Totaal lasten	325	140	0	185

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Omgevingswet

Het jaarbudget voor de Omgevingswet is pas halverwege 2016 beschikbaar gekomen. Derhalve bleek in december dat er minder inhuur noodzakelijk was dan voorzien. Een aantal taken wordt doorgeschoven naar 2017.

2. Omgevingsvisie

Aangezien het om een meerjarig project gaat (tot en met 2017) was het lastig in te schatten welke kosten in welk jaar zouden worden gemaakt. De overgebleven middelen blijven in de toekomstige jaren beschikbaar voor dit project binnen de reserve Strategische Projecten.

3. Overheidsparticipatie

Het ontwikkelen van overheidsparticipatie heeft grote raakvlakken met de ontwikkeling van de Omgevingsvisie en met name de perspectieven Ruimte voor Initiatief en Krachtige Samenleving. We hebben ervoor gekozen om deze perspectieven verder te laten uitwerken. Pas eind 2016 zijn middelen ingezet voor het ondersteunen van de lerende organisatie. Daardoor is de kostenontwikkeling achtergebleven op de prognose.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.1.1 Omgevingsvisie	705	0	705
1.1.2 Ruimtelijke kaderstelling	344	0	344
1.1.3 Ruimtelijke informatievoorziening	95	0	95
Totaal	1.144	0	1.144

(Bedragen x € 1.000)

1.2 Water

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel (2015-2019)

We werken samen met alle betrokkenen bij bodem en water aan behoud van bodemkwaliteit en een robuust watersysteem, zodanig dat er ruimte is voor ontwikkeling en dat de kwaliteiten van Flevoland worden beschermd.

Doelrealisatie

Er zijn stappen gezet in de samenwerking met ondernemers en andere betrokkenen, door middel van het Actieplan Bodem en Water (ABW). In combinatie met kennisontwikkeling en -verspreiding is dit de basis om te komen tot een gezond bodem- en waterbeheer en een toekomstbestendige landbouw.

Activiteiten

- We hebben vanuit het ABW meerdere activiteiten en projecten - met de LTO-Noord en Waterschap Zuiderzeeland - geïnitieerd en uitgevoerd, die gericht zijn op een gezond bodem- en watersysteem als basis voor een duurzame, toekomstgerichte landbouw:
 - o We hebben bijeenkomsten georganiseerd zoals de studiemiddag 'Vergroening Landbouw Flevoland - GLB in de praktijk' voor de agrarische ondernemers en inventarisatiebijeenkomsten voor thema's en projecten vanuit de ondernemers in Flevoland zelf (UP 1.3.1).
 - o We hebben meerdere projecten geïnitieerd en uitgevoerd zoals (UP 1.3.1):
 - Het vormgeven van een langdurige samenwerking met het lectoraat Duurzaam Bodembeheer van de Aeres Hogeschool;
 - Het project 'Zicht op de bodemstructuur', waarin ondernemers hun bodemstructuur leren lezen en vertalen naar hun bedrijfsvoering (UP 1.3.3);
 - Het project Spaarwater (tevens Deltaprogramma Zoetwater), waarin wordt geëxperimenteerd met een systeem van actieve drainage, gericht op het tegengaan van bodemdaling en droogte in de landbouwsector (UP 1.3.3).
- We hebben samen met Waterschap Zuiderzeeland en de Gemeente Noordoostpolder een plan van aanpak opgesteld voor het gebiedsproces rondom bodemdalingsgebied Noordwest Schokland (UP 1.3.1).
- We hebben de Flevolandse norm voor wateroverlast met participatie van de omgeving (gemeenten, waterschap, belangenorganisatie) geëvalueerd (UP 1.3.3). De evaluatie is aangeboden aan Provinciale Staten (UP 1.3.2).
- We hebben gewerkt aan nieuw waterveiligheidsbeleid waarin, naast preventie door keringen, ook alternatieve oplossingen een plaats hebben. Het concept is klaar en wordt in 2017 voorgelegd aan Provinciale Staten. Het voorgestelde waterveiligheidsbeleid geeft invulling aan de wens om meer ruimte te creëren voor maatwerk en mogelijkheden voor een beschermingsniveau dat meer aansluit bij de functies in een buitendijks gebied (UP 1.3.2).

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
	Lasten	258	440	505	392	113
	Baten	-469	-470	-470	-458	-12
	Saldo	-211	-30	35	-66	101

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
1. Waterkwaliteit	84	0	0	84
Overige verschillen	29	0	0	29
Totaal lasten	113	0	0	113
Baten				
Overige verschillen	-12	0	0	-12
Totaal Baten	-12	0	0	-12

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Waterkwaliteit

Het rekeningsaldo wordt voor € 0,04 mln. veroorzaakt door het niet uitvoeren van het project maatschappelijk proces Knardijk. In verband met capaciteitstekort is dit project niet uitgevoerd en zijn er geen kosten voor gemaakt. Het maatschappelijk proces Knardijk staat nu in de planning om in 2017 uitgevoerd te worden en betaald te worden uit de bestaande budgetten. Ook zijn er een aantal andere projecten goedkoper uitgevallen dan begroot.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
1.2.1 Water	392	-458	-66
Totaal	392	-458	-66

(Bedragen x € 1.000)

1.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	Lasten	521	867	1.469	1.144	325
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	521	867	1.469	1.144	325
1.2 Water	Lasten	258	440	505	392	113
	Baten	-469	-470	-470	-458	-12
	Saldo	-211	-30	35	-66	101
Totaal programma 1	Lasten	779	1.307	1.974	1.536	438
	Baten	-469	-470	-470	-458	-12
	Saldo	310	837	1.504	1.078	426

(Bedragen x € 1.000)

2 LANDELIJK GEBIED EN NATUUR

2.0 Inleiding

De provincie wil ruimte voor ontwikkeling en een goede samenwerking met de partners. Zo kan zij het natuurlijk erfgoed behouden voor een vitaal en aantrekkelijk gebied zodat Flevolandse trots kunnen zijn op de natuur en het landschap.

Landelijk gebied

Om de leefbaarheid in het landelijk gebied te stimuleren en ondersteunen is de Agenda Vitaal Platteland opgesteld. Deze agenda heeft zeventien thema's benoemd. De thema's lopen uiteen van ruimtelijke vraagstukken via economische kansen tot leefbaarheidsopgaven. Om de leefbaarheid op het platteland te bevorderen is het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied in het leven geroepen. Dit fonds ondersteunt activiteiten en initiatieven, de kaders hiervoor zijn uitgewerkt. Het fonds wordt in 2017 opengesteld.

Natuur & Nationaal Park

De basis van het natuurbeheer is de afgelopen jaren op orde gebracht. Na decentralisatie van het natuurbeheer van het Rijk naar de provincies voert de provincie een doelgericht beheer. Samen met de terreinbeherende organisaties onderzoekt de provincie de mogelijkheden voor economische activiteiten binnen natuurgebieden die kunnen bijdragen aan de kosten van het natuurbeheer.

In het afgelopen jaar is volop geïnvesteerd in de marketing en ontwikkeling van het Nationaal Park Nieuw Land. Aanleiding hiervoor was de prijsvraag 'Het mooiste natuurgebied van Nederland' van het ministerie van Economische Zaken. Het nationaal park omvat de Oostvaardersplassen, de gebieden Marker Wadden, Lepelaarsplassen en een deel van het Markermeer. Hiervoor wordt intensief samengewerkt met Staatsbosbeheer, het Flevo-landschap, Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat en de gemeenten Almere en Lelystad.

Maatschappelijk effect

Een vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied met een vitale en aantrekkelijke natuur waar het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is.

Effect van ons beleid

We hebben een positieve bijdrage geleverd aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het landelijk gebied en aan de toename van natuur- en recreatieve waarden.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Vitaal en aantrekkelijk landelijk gebied	Aantal inwoners in het landelijk gebied <i>Toelichting: landelijk gebied: incl. de kleine kernen, zonder de AZC's.</i> <i>Het cijfer voor 1-1-2015: 37.935³</i>	≈38.000	38.030
	Aantal bedrijven in het landelijk gebied <i>Toelichting: inclusief de kleine kernen.</i> <i>De doelstelling in de begroting 2016 was meer dan 5.300 bedrijven, omdat er 5.302 bedrijven waren in 2015. Door een administratieve wijziging is het aantal bedrijven in 2015 echter gewijzigd van 5.302 in 5.175. Daardoor is de indicator voor 2016 gewijzigd in: meer dan 5.200 bedrijven in het landelijk gebied.</i>	> 5.200	5.256
	Aantal landbouwbedrijven met niet-agrarische nevenactiviteiten (2013: 39,8% van de 1.806 agrarische bedrijven) <i>Toelichting: Het CBS heeft na 2013 weer in 2016 gegevens verzameld. Deze komen in 2017 beschikbaar.</i>	> 39,8%	n.n.b.

³ Administratieve aanpassing t.o.v. Programmabegroting 2016 waar per abuis het aantal van 15.898 was vermeld.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
	Aantal hectaren Nationaal Natuurnetwerk	≈26.000	26.505 (2015)
	waarvan aantal hectaren in gesubsidieerd beheer	≈23.000	23.206 (2015)

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn -omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
2 Landelijk gebied en natuur	2.1 Leefbaarheid Landelijk gebied	Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt	4.2 Samenleving en sport
		Digitale ontsluiting landelijk gebied en kleine kernen	3.1 Innovatieve en circulaire economie 4.2 Samenleving en sport
	2.2 Natuur en landschap	De natuurwaarden zijn behouden en de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen	5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten 7.4 Nieuwe Natuur
		Opstellen en indienen van de aanvraag voor status Nationaal Park	3.2 Recreatie en toerisme
		Karakterbepalende landschaps- elementen zijn gehandhaafd	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
			5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten

Verbonden partij

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor toezicht en handhaving op het gebied van natuur. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel om de natuurwaarden te behouden.

2.1 Leefbaarheid landelijk gebied

Portefeuillehouders

J.N.J. Appelman (leefbaarheid landelijk gebied, waarnemend)

M.A. Rijsberman (digitale ontsluiting buitengebied)

Doel (2015-2019)

De Agenda Vitaal Platteland is uitgewerkt, zodanig dat de vitaliteit van het landelijk gebied verbetert.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het verbeteren van de vitaliteit van het landelijk gebied.

Activiteiten

- We hebben de ruimtelijke-economische vraagstukken van de Agenda Vitaal Platteland betrokken bij de voorbereiding van de Omgevingsvisie Flevoland, bij andere beleidstrajecten zoals de Mobiliteitsvisie en het Economisch Programma en bij gebiedsprogramma's (UP 2.1.3).
- We hebben Provinciale Staten ter besluitvorming de kaderstelling van het Fonds leefbaarheid landelijk gebied voorgelegd (UP 2.1.1).

Doel (2015-2019)

De digitale ontsluiting buitengebied en de kleine kernen is gerealiseerd.

Doelrealisatie

Met de onderstaande activiteiten hebben wij invulling gegeven aan onze faciliterende rol.

Activiteiten

- We hebben met een borgstelling er voor gezorgd dat in het landelijk gebied van Noordelijk Flevoland glasvezel kan worden aangelegd (UP 2.3.1 en UP 2.3.2).
- We hebben onderzoek gedaan naar de digitale bereikbaarheid in het landelijk gebied van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland (UP 2.3.1).

Risico

Om de actieve deelname van derden te bevorderen hebben wij geïnvesteerd in een goede samenwerking met belanghebbende partijen. Daardoor is het risico op het mogelijk niet realiseren van snel internet voor het landelijke gebied beperkt.

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
2.1 Leefbaarheid	Lasten	0	100	30	13	17
landelijk gebied	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	0	100	30	13	17

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	17	17	0	0
Totaal lasten	17	17	0	0

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.1.1 Leefbaarheid landelijk gebied	13	0	13
Totaal	13	0	13

(Bedragen x € 1.000)

2.2 Natuur en landschap

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman (Nationaal Park Nieuw Land en versterking toeristische benutting Natuur, Natuur en landschap (waarnemend))

Doel (2015-2019)

De natuurwaarden zijn behouden, de beleefbaarheid van natuurgebieden is toegenomen en de economische activiteiten in natuurgebieden ondersteunen een succesvol beheer zonder de natuurwaarden te bedreigen.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het behoud van de natuurwaarden en het verbeteren van de beleefbaarheid van de natuur. Het initiatief voor nieuwe activiteiten ligt vrijwel altijd bij gebiedspartners. De provincie denkt mee bij initiatieven van gebiedspartners en biedt ruimte, waarbij wel altijd het oogmerk is dat de natuur er beter van wordt en er in ieder geval niet op achteruit gaat.

Activiteiten

- We hebben met de gebiedspartners gesprekken gevoerd om te komen tot een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de Natuurvisie Flevoland Verrassend Groen. We hebben daarbij een gezamenlijke ambitie-kaart uitgewerkt (UP 2.4.1).
- We hebben de Natuur en Milieufederatie Flevoland gevraagd een inventarisatie te doen van het vrijwilligerswerk in de natuur. Dit heeft inzicht opgeleverd in de activiteiten en welke wensen en verwachtingen vrijwilligers hebben (UP 2.4.4).
- We hebben het Natuurbeheerplan geactualiseerd en voortgangsgesprekken gevoerd met de beheerders (UP 2.4.3). Door middel van de landelijk afgesproken monitoring volgen we de ontwikkeling.
- We hebben in samenwerking met Staatsbosbeheer en het waterschap Zuiderzeeland de beheermaatregelen uit het N2000 beheerplan Oostvaardersplassen verder uitgewerkt in een strategisch projectplan waarvan de eerste maatregel is uitgevoerd (UP 2.4.3).
- We hebben IVN, NMF, het Flevo-landschap en Landschapsbeheer Flevoland uitgedaagd om zelf aan te geven hoe ze hun samenwerking verder kunnen verbeteren en versterken. Dit heeft geleid tot nieuwe samenwerkingsprojecten waarbij ze elkaars kracht beter weten te benutten (UP 2.4.4).
- We hebben in het kader van het programma Nieuwe Natuur de plannen verder uitgewerkt waarmee zowel de natuur als de toeristisch-recreatieve benutting wordt vergroot (UP 2.4.5 en UP 2.4.2). Daarnaast hebben we een advies uitgebracht richting de ministeries van Financiën en Economische Zaken voor gebieden waar de landgoedstatus is aangevraagd (Wellerwaard en De Natuurhoeve G38).
- We hebben in nauw overleg met het agrarisch collectief de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer uitgebreid. Hiermee wordt het maximum aan beschikbare hectares gerealiseerd.
- We hebben een aanpassing van beleid en regelgeving natuur voorgelegd aan Provinciale Staten waarmee alle verwijzingen naar het OostvaardersWold zijn opgeheven en de Verordening groenblauwe zone is ingetrokken. Hierbij zijn de compensatieopgaven geborgd.
- We hebben voor de uitvoering van de nieuwe Wet Natuurbescherming 2015 de verordening uitvoering Wet Natuurbescherming 2016 vastgesteld en aan Provinciale Staten voorgelegd.

Risico

De invoering van de Wet Natuurbescherming 2015 stond zoals verwacht onder grote tijdsdruk. Op verzoek van de provincies in IPO-verband heeft de Minister van Economische Zaken uiteindelijk besloten een deel van de wet pas per 1 maart 2017 te laten ingaan. Wij hebben tijdig kunnen implementeren.

Doelen (2015-2019)

De aanvraag voor status Nationaal Park is samen met de gebiedspartners opgesteld en ingediend bij de Staatssecretaris van Economische zaken, uitgaande van een balans tussen beschermen en beleefbaarheid.

Doelrealisatie

Met de onderstaande activiteiten hebben wij de voorbereidingen getroffen voor het Nationaal Park Nieuw Land.

Activiteiten

- We hebben conform de opdracht van Provinciale Staten een aantal bouwstenen opgesteld voor de uitwerking van de Oostvaardersplassen (UP 2.5.1).
- We hebben met Nationaal Park Nieuw Land meegedaan aan de prijsvraag 'Het mooiste natuurgebied van Nederland' van het Ministerie van Economische Zaken. Nieuw Land omvat naast Oostvaardersplassen ook de gebieden Marker Wadden, Lepelaarplassen en ten dele Markermeer.
- We hebben voor Nationaal Park Nieuw Land een bidbook opgesteld met de partners: gemeenten Lelystad en Almere, Staatsbosbeheer, Flevolandschap, Natuurmonumenten en Rijkswaterstaat (UP 2.5.3). Op basis van het bidbook wordt de status van Nationaal Park aangevraagd en een masterplan Nieuw Land met partners opgesteld.

Risico

Doordat het rijksbeleid voor Nationale Parken in beweging is kunnen de criteria voor de toekenning van Nationaal Park mogelijk wijzigen. We zijn in overleg met het Rijk voor een spoedige toekenning van de status aan Nieuw Land. Op basis van huidige criteria is de toekenning van de status Nationaal Park aan Nieuw Land aannemelijk.

Doelen (2015-2019)

Karakterbepalende landschapselementen zijn gehandhaafd.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan de handhaving van karakterbepalende landschapselementen.

Activiteiten

- We hebben een aanvang gemaakt met de inventarisatie en evaluatie van het landschapsbeleid wat moet resulteren in een uitwerking van de visie op het landschap in 2017 (UP 2.6.1).
- We hebben in 2016 de karakterbepalende landschapselementen gemonitord.

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
2.2 Natuur en landschap	Lasten	6.484	6.992	6.643	6.703	-60
	Baten	-9	0	0	-50	50
	Saldo	6.475	6.992	6.643	6.653	-10

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Overige kleine verschillen	-60	-45	-50	35
Totaal lasten	-60	-45	-50	35
Baten				
Overige kleine verschillen	50	0	50	0
Totaal baten	50	0	50	0

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
2.2.1 Natuurbeheer	6.703	-50	6.653
Totaal	6.703	-50	6.653

(Bedragen x € 1.000)

2.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	Lasten	0	100	30	13	17
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	0	100	30	13	17
2.2 Natuur en landschap	Lasten	6.484	6.992	6.643	6.703	-60
	Baten	-9	0	0	-50	50
	Saldo	6.475	6.992	6.643	6.653	-10
Totaal programma 2	Lasten	6.484	7.092	6.673	6.716	-43
	Baten	-9	0	0	-50	50
	Saldo	6.475	7.092	6.673	6.666	7

(Bedragen x € 1.000)

3 ECONOMIE

3.0 Inleiding

De provincie zet zich in voor een sterke regionale economie. Een economie die bovendien innovatief en duurzaam is. Waar kansen voor ondernemers liggen en gunstige vestigings- en ontwikkelingsmogelijkheden zijn. Centraal uitgangspunt is de kwaliteitsverbetering van de regionale economie in Flevoland. De provincie wil dit bereiken door het stimuleren van innovatie, groei, scholing, (internationaal) ondernemen en gebiedspromotie.

Impulsen voor de Flevolandse economie

In 2016 is het nieuwe economische programma Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap vastgesteld. In dit programma kiest de provincie voor een brede ondersteuning van ondernemerschap en groei in het MKB. In een sterke economische regio zetten ondernemers hun lef, passie en creativiteit om in succes. Daarom werkt de provincie vraaggericht en aanbodgericht aan het verbeteren van belangrijke randvoorwaarden zoals financiering van innovaties, maatwerk in opleiding en onderwijs en internationaal ondernemerschap. De provincie doet dit samen met verschillende partners met als doel een ondernemersklimaat (ecosysteem) waar bedrijven met toekomst in Flevoland hun groeiambitie kunnen waarmaken.

Vrijtijdseconomie en gebiedspromotie

Flevoland biedt vele unieke en bijzondere activiteiten. Het palet aan producten, voorzieningen en gebieden vormt samen de vrijetijdssector van Flevoland en levert nu meer dan 10.000 banen op. Er liggen groeikansen voor zowel de nationale als de internationale gast. De provincie wil zich meer en meer als aantrekkelijke en unieke vrijetijdsbestemming profileren. Zij wil hier flink in investeren. Zo wordt het Nationaal Park Nieuw Land een natuurgebied met vele recreatiemogelijkheden en een uitstraling van wereldklasse. Er komt een nieuw watersportgebied bij Lelystad, er wordt flink ingezet op de unieke cultuurhistorische waarde van Unesco Werelderfgoed Schokland, het Waterloopbos, Batavialand en op Urk als bijzondere parel van Flevoland. De luchthaven en de Floriade zorgen in de toekomst voor grote toeristenstromen van en naar de provincie.

Maatschappelijk effect

Het ondernemersklimaat, de verdien capaciteit en de profilering van het unieke karakter van Flevoland zijn versterkt door het stimuleren van innovatie, groei, scholing, (internationaal) ondernemen en gebiedspromotie.

Effect van ons beleid

De provinciale inzet op innovatie, groei in ondernemerschap, het vinden van personeel, internationalisering en gebiedspromotie hebben zichtbaar gewerkt voor ondernemers en bezoekers.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Economie algemeen	Bruto Binnenlands Product Flevoland (2013: BBP basisprijzen = 10.467 x € 1 mln.) <i>Toelichting: Het BBP van Flevoland is in 2015 gestegen ten opzichte van 2014 (10.754). Het Bruto Regionaal Product is gewijzigd in het Bruto Binnenlands Product. Het BBP 2013 is definitief gemaakt door het CBS, 2014 en 2015 zijn voorlopig.</i>	> 10.467	11.077 (2015)
	Innovatiekracht (2014: daadwerkelijke innovatie = 90% ten opzichte van het gemiddelde van Nederland) <i>Toelichting: update is nog niet beschikbaar bij de ING.</i>	> 90%	n.n.b.
Recreatie en toerisme	Bezoekers (gegevens van 2016 zijn niet bekend) Vrijtijdsactiviteiten (2013: 85,2 mln.) <i>Toelichting: In 2015 zijn er door de Nederlandse bevolking bijna 82 mln. vrijetijdsactiviteiten buiten de eigen woning ondernomen in Flevoland. Dit is minder dan verwacht. De oorzaak is onbekend.</i>	≥ 90 mln.	81,7 mln. (2015)
	Overnachtingen (2014: 2,3 mln.) <i>Toelichting: de natte zomer van 2015 kan in het relatief lage aantal overnachtingen een rol hebben gespeeld.</i>	≥ 2,35 mln.	2,27 mln. (2015)

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
	Economische impact (gegevens van 2016 zijn niet bekend)		
	Aantal banen Recreatie & Toerisme (2014: 9.780)	≥ 9.800	10.180 (2015)
	Omvang bestedingen R&T (2014: € 1.325 x € 1 mln.) <i>Toelichting: De omvang van de bestedingen aan Recreatie en Toerisme is in 2015 iets hoger dan in 2014.</i>	≥ € 1.375 x € 1 mln.	€ 1.355 x € 1 mln. (2015)

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn –omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
3. Economie	3.1 Innovatieve en circulaire economie	Integrale economische visie versterkt het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 4.1 Cultuur 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit
		De innovatie binnen en tussen topsectoren is gestimuleerd	5.2 Energie en klimaat 6.2 Mobiliteit
		Uitnodigend ondernemingsklimaat door brede ondersteuning van het MKB	8.1 (Inter-)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering
		Verbetering van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt	
		Een excellent ondernemersklimaat voor hier gevestigde en voor Flevoland nieuwe bedrijven	
	3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 4.1 Cultuur

Verbonden partij

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) heeft uitvoering gegeven aan haar opdracht. Zij draagt daarmee bij aan het versterken van het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit. De OMFL heeft het vrijetijdsaanbod van Flevoland gepromoot, zodanig dat Flevolandse beeld dragers van het unieke en onderscheidende karakter van Flevoland, goed voor het voetlicht zijn gebracht bij de diverse kansrijke doelgroepen. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel: een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie.

3.1 Innovatieve en circulaire economie

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit zijn versterkt mede dankzij een integrale economische visie en een uitvoeringsprogramma.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de versterking van het ondernemersklimaat en de verdien capaciteit.

Activiteiten

- We hebben het economisch programma *Flevoland: ecosysteem voor ondernemerschap* aan Provinciale Staten voor besluitvorming voorgelegd. Deze is in september 2016 door Provinciale Staten vastgesteld (UP 3.1.1).
- We zijn gestart met de uitvoering van het economisch programma (UP 3.1.2).
- Op basis van het economisch programma passen wij het takenpakket en de governance van de OMFL in 2017 aan conform UP 3.1.3.

Doel (2015-2019)

De innovatie en de (circulaire) productketens zijn versterkt zodanig dat de concurrentiekracht van het Flevolandse bedrijfsleven wordt vergroot.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan de vergroting van de concurrentiekracht.

Activiteiten

- We hebben subsidie verleend aan de OMFL en Stichting Compoworld voor het stimuleren van innovatie en clustervorming binnen en tussen de topsectoren Agro & Food (inclusief landbouw en visserij), Life Sciences & Health, High Tech Systems & Materials en Logistiek (UP 3.2.1).
- We hebben door middel van een subsidie aan de Stichting Transitie IJsselmeergebied de transitie van de beroepsmatige visserij op het IJsselmeer en Markermeer ondersteund. Er zijn verschillende innovaties gestart, zoals een pilot met een elektronisch logboek voor vangstregistraties, met deelneming van enkele Urker vissers. Daarnaast heeft de Stichting vissers en wetenschappers bijeen gebracht, waar een eerste beeld uit is voortgekomen, dat beschrijft hoe vissers zelf de verduurzaming verder gaan oppakken (UP 3.2.3).

Risico

Door samenwerking met partners en de ondersteuning van initiatiefnemers bij het uitwerken van projecten heeft het risico van het uitblijven van projecten en initiatieven met een realistische businesscase en onvoldoende cofinanciering door derden zich niet voorgedaan.

Doel (2015-2019)

Ondernemers ervaren in Flevoland een uitnodigend klimaat, doordat de ondersteuning van het MKB is verbreed.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de verbetering van het uitnodigende ondernemersklimaat.

Activiteiten

- We hebben met het economische programma het bereik verruimd naar een bredere ondersteuning van ondernemerschap en groei in het MKB, waaronder financiering, ondersteunende dienstverlening en ondernemersvaardigheden (UP 3.2.2. & UP 3.3.2).

- We hebben een projectplan opgesteld voor een Proof of Concept fonds van waaruit innovatie wordt gefinancierd. Hiervoor is een EFRO-subsidie aangevraagd in het kader van Kansen voor West II. De verdere uitwerking van het Proof of Concept-fonds loopt door in 2017.
- We zijn gestart met de voorbereidingen van een nieuwe voucherregeling in aansluiting op generieke vraagstukken van ondernemers zoals investment readiness, business development en ondernemersvaardigheden (UP 3.3.2).
- We dragen met onze subsidie voor het meerjarig programma Ready2 bij aan het oplossen van knelpunten voor ondernemers op de financieringsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam (UP 3.3.2).

Doel (2015-2019)

Ondernemers vinden makkelijker goed personeel doordat de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is verbeterd.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de verbetering van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

Activiteiten

- We hebben met het economische programma het bereik verruimd naar een bredere ondersteuning van ondernemerschap en groei in het MKB, waaronder de beschikbaarheid van op maat geschoold personeel (UP 3.4.1).
- We hebben de Regieraad Techniek Flevoland opgezet.
- We hebben TNO/Windesheim opdracht gegeven voor het uitvoeren van een onderzoek naar vraagarticulatie van arbeid.
- We hebben de Stichting Campus Amsterdam Lelystad Airport (Scala) ondersteund bij het uitvoeren van scholingsvraagstukken op en rondom de luchthaven.
- We hebben bijgedragen aan de uitvoering van het Techniekpact.
- We hebben geparticipeerd in de MRA actieagenda Leven Lang Leren wat heeft geleid tot het House of Skills in de Metropoolregio Amsterdam.

Doel (2015-2019)

Flevoland biedt een excellent Flevolands ondernemersklimaat voor bestaande en voor Flevoland nieuwe bedrijven.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten zijn uitgevoerd ter verbetering van het ondernemersklimaat.

Activiteiten

- We hebben met het economische programma het bereik verruimd naar een bredere ondersteuning van ondernemerschap en groei in het MKB, waaronder internationaal ondernemen en zichtbaarheid (UP 3.5.1).
- We hebben de organisatie en uitreiking van de Flevopenningen mede mogelijk gemaakt.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	3.642	3.817	3.994	2.850	1.144
Baten	-36	-32	-32	-23	-9
Saldo	3.606	3.785	3.962	2.827	1.135

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
1. Herstructurering bedrijventerreinen	885	881	0	4
2. Vertraagde projecten versterking economie	144	144	0	0
Overige verschillen	115	94	0	21
Totaal lasten	1.144	1.119	0	25
Baten				
Overige kleine verschillen	-9	-9	0	0
Totaal baten	-9	-9	0	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Herstructurering bedrijventerreinen

De Flevolandse gemeenten kunnen aanvragen indienen voor subsidie voor het herstructureren van bedrijventerreinen. In 2016 zijn er geen nieuwe aanvragen geweest die ook werden uitgevoerd in 2016. Wel zijn er aanvragen binnen gekomen, waarbij de werkzaamheden pas in 2017 plaats gaan vinden. De bestedingen betreffen aanvragen vanuit 2015 waarvan een deel van de werkzaamheden in 2016 heeft plaatsgevonden. De activiteit betreffende herstructurering bedrijventerreinen is opgenomen in programmaonderdeel 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling. De overgebleven middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Strategische projecten.

2. Vertraagde projecten versterking economie

Vanuit het Economisch Programma was een bijdrage voorzien in het project Ready2 (start-up netwerk). De financiële afwikkeling van de provinciale bijdrage zal in 2017 plaatsvinden. Daarnaast loopt de verdere uitwerking van het Proof of Concept-fonds door in 2017 en wordt een deel van de begrote kosten in 2017 gemaakt. Het restantbudget is toegevoegd aan de reserve Economisch Programma.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.1.1 Innovatieve en circulaire economie	2.850	-23	2.827
Totaal	2.850	-23	2.827

(Bedragen x € 1.000)

3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Er is een versterkte profilering van de vrijetijdseconomie van Flevoland, waarin het karakteristieke van Flevoland herkend wordt en gezamenlijk uitgedragen wordt met Flevolandse ondernemingen en evenementen.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan het profileren van de vrijetijdseconomie.

Activiteiten

- We hebben Provinciale Staten ter vaststelling een beleidsplan voor Recreatie & toerisme voorgelegd, waarin in een aantal programmalijnen de kaders voor de provinciale bijdrage zijn bepaald. Deze is in december 2016 door Provinciale Staten vastgesteld (UP 3.6.1).
- We hebben als onderdeel van de totstandkoming van het beleidsplan Recreatie & Toerisme Flevoland samen met partners (ondernemers, terreinbeheerders en culturele instellingen, Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland) gekozen voor duidelijke profilering en een strategie, die leidt tot unieke en onderscheidende vrijetijdsbestemming voor diverse doelgroepen (UP 3.6.1).

- We hebben ervoor gezorgd dat het vrijetijdsaanbod (onder andere ruimte, natuur, landschapskunst, cultuur, sport en archeologie) van Flevoland gepromoot wordt, zodanig dat de unieke en onderscheidende Flevolandse beeld dragers in de etalage zijn gezet en werden uitgelicht (UP 3.6.2).
- We hebben bijgedragen aan de planvorming en/of ontwikkeling van aantrekkelijke vrijetijdsproducten, die zorgen voor een sterkere profilering van Flevoland als toeristisch-recreatieve bestemming (UP 3.6.3).
- We hebben met de andere elf provincies bijgedragen aan de ontwikkeling van de marketingstrategie van het Nederlands Bureau Voor Toerisme & Congressen waarbij divers Nederlands aanbod middels themalijnen aan elkaar verknoopt zijn ter promotie in het buitenland.
- We hebben ons ingezet in de MRA ten behoeve van de uitvoering van de Strategische Agenda MRA Toerisme.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	534	1.003	1.627	1.543	84
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	534	1.003	1.627	1.543	84

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	84	54	0	30
Totaal lasten	84	54	0	30

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
3.2.1 Gebiedspromotie, recreatie en toerisme	1.543	0	1.543
Totaal	1.543	0	1.543

(Bedragen x € 1.000)

3.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
3.1 Innovatieve en circulaire economie	Lasten	3.642	3.817	3.994	2.850	1.144
	Baten	-36	-32	-32	-23	-9
	Saldo	3.606	3.785	3.962	2.827	1.135
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	Lasten	534	1.003	1.627	1.543	84
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	534	1.003	1.627	1.543	84
Totaal programma 3	Lasten	4.177	4.820	5.621	4.393	1.229
	Baten	-36	-32	-32	-23	-9
	Saldo	4.141	4.788	5.589	4.370	1.219

(Bedragen x € 1.000)

4 CULTUUR, SAMENLEVING EN SPORT

4.0 Inleiding

De provincie zet in op versterking van de Flevolandse identiteit en een verbetering van het imago, want in Flevoland is het goed wonen, werken en recreëren. Cultuur en sport leveren hier een wezenlijke bijdrage aan. Culturele voorzieningen, het culturele klimaat en een aantrekkelijke fysieke omgeving zijn voor steeds meer mensen bepalende vestigingsfactoren. Deze vertegenwoordigen daarmee een maatschappelijke waarde én zijn van economische betekenis.

Cultuur

De provincie heeft de ingezette koers uit voorgaande jaren voortgezet. De nota 'Cultuur op Koers' is geactualiseerd op basis van afspraken op nationaal niveau en de nieuwe wetgeving en dit is vastgelegd in de nota 'Typisch Flevoland, net even anders'. De provincie heeft in deze nota vier ambities geformuleerd om verder te bouwen aan onze provincie. Samen met tal van partners legt de provincie de komende jaren vier routes af om deze ambities te realiseren.

Batavialand

In Batavialand krijgen de museale en collectiebeheertaken van Nieuw Land Erfgoedcentrum een plaats, samen met de Bataviawerf, Het Flevolands Archief en de Rijksmaritieme collectie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Batavialand kan daarmee het verhaal vertellen van Nederland en de ontstaansgeschiedenis van Flevoland in het bijzonder. Batavialand is meer dan alleen museum: Batavialand versterkt het 'culturele' merk van Flevoland en kan uitgroeien tot een erfgoedpark en publiekstrekker. De voorbereidingen voor de start van Batavialand zijn afgerond, zij kan nu aan de slag met de verdere doorontwikkeling.

Sport

Het huidige sportbeleid wordt gecontinueerd. De uitvoering van het sportbeleid wordt grotendeels vormgegeven door Sportservice Flevoland in nauwe samenwerking met onder andere lokale overheden, sportbonden, onderwijs en bedrijfsleven. De resultaten zijn verheugend: evenementen dragen bij aan de economie en identiteit van Flevoland, talenten lijken te gaan oogsten en de sportparticipatie onder gehandicapten neemt toe.

Maatschappelijk effect

In Flevoland is het goed wonen, werken en recreëren met een versterkte Flevolandse identiteit en een verbeterd imago.

Effect van ons beleid

De promotie van de culturele voorzieningen heeft geleid tot grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Goed recreëren	Aantallen bezoekers van voorstellingen/festivals die met provinciale middelen mogelijk gemaakt zijn (2014: 93.590 bij 15 producties) Toelichting: Het aantal bezoekers in 2015 is iets minder dan in 2014, vanwege onder andere het niet doorgaan van het Uitgast Festival.	> 93.590	88.500 (2015)
Sport	Realisatie grootschalige ((inter-)nationale) sportevenementen	≥ 3	9
	Realisatie Regionale trainingscentra	≥ 3	5
	Percentage mensen met een beperking dat aan sport doet (0-meting 2015, in 2018 vervolgmeting)	Toename met 5%	52% (2015)

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn –omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
4. Cultuur, samenleving en sport	4.1 Cultuur	Batavialand draagt bij aan de groei van de bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en het draagvlak voor behoud en versterking van het cultureel erfgoed	3.2 Recreatie en toerisme
		Er is een aantrekkelijke promotie van de Flevolandse culturele kracht en identiteit	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 2.2 Natuur en landschap 3.2 Recreatie en toerisme
	4.2 Samenleving en sport	CMO Flevoland heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied
		De sport in Flevoland is onderscheidend	3.1 Innovatieve en circulaire economie

Verbonden partij(en)

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland heeft uitvoering gegeven aan de nota Sportbeleid. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het doel: de sport in Flevoland is onderscheidend.

De gemeenschappelijke regeling Erfgoedcentrum Nieuw Land (NLE) heeft de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 behartigd en heeft haar taken uitgevoerd zoals een wetenschappelijke functie en museale activiteiten. Daarmee heeft zij bijgedragen aan het doel.

4.1 Cultuur

Portefeuillehouder

M.A. Rijsberman

Doel (2015-2019)

Batavialand wordt gerealiseerd op basis van een goede businesscase, hierdoor groeit de bekendheid van de Flevolandse geschiedenis en daarmee het draagvlak voor behoud en versterking van het Flevolandse culturele erfgoed.

Doelrealisatie

Provinciale Staten hebben het besluit genomen over de totstandkoming van Batavialand en Het Flevolands Archief. Batavialand kan een aansprekende bijdrage leveren aan de provinciale doelen.

Activiteiten

- We hebben samen met de NLE-partners en andere betrokken partijen een stevige inspanning geleverd om te komen tot de omvorming van NLE, waardoor alleen de wettelijke archieffunctie voor de betrokken overheden via de omgevormde Gemeenschappelijke Regeling Het Flevolands Archief (HFA) wordt geregeld en de museale en collectiebeheertaken bij Batavialand worden onder gebracht (UP 4.1.3). Met deze omvorming is een belangrijke conditie vervuld voor de totstandkoming van Batavialand.
- We hebben het voorstel aan Provinciale Staten voorbereid om te investeren in Batavialand in de vorm van een structurele subsidie voor museale en collectiebeheertaken en een eenmalige subsidie. We dragen zo als provincie bij aan de doorontwikkeling van Batavialand. Dit doen we zonder structurele verhoging van de provinciale exploitatiebijdrage (UP 4.1.2).
- We hebben het voorstel aan Provinciale Staten voorbereid om het beheer van het provinciaal archeologisch depot van bodemvondsten en de uitvoering van het Steunpunt Archeologie en (jonge) monumenten Flevoland (SAMF) in 2017 onder te brengen bij Batavialand: het depot bodemvondsten op basis van een dienstverleningsovereenkomst met een looptijd van drie jaar en het SAMF op basis van een subsidierelatie (UP 4.1.4).

Risico

Het risico dat het voortbestaan van het museum Nieuw Land in gevaar zou komen door de ontvlechting van het Nieuw Land Erfgoedcentrum is niet opgetreden. Door intensieve voorbereiding, overleg en samenwerking hebben we voor een goede koppeling tussen de ontwikkeling van Batavialand en de ontvlechting van Nieuw Land Erfgoedcentrum gezorgd. Batavialand heeft een sluitende businesscase aangeleverd, een voorwaarde die ook door Provinciale Staten was gesteld. Deze businesscase is onderdeel van de besluitvorming geweest over de totstandkoming van Batavialand en Het Flevolands Archief.

Doel (2015-2019)

Er is een aantrekkelijke promotie en versterking van de Flevolandse culturele kracht en identiteit.

Doelrealisatie

Het nieuwe cultuurbeleid voor 2017-2020 is gericht op het versterken van de Flevolandse culturele kracht. Daarbij is nadrukkelijk aansluiting gezocht bij het Flevoperspectief: Het verhaal van Flevoland.

Activiteiten

- We hebben de geactualiseerde cultuurnota 2017-2020 opgesteld en op 11 januari 2017 door Provinciale Staten vastgesteld. De nota is in lijn met de landelijke afspraken voor het cultuurbeleid, zodanig dat we de nieuwe accenten (zoals de benutting van monumenten) uit het coalitieakkoord hebben verwerkt in het culturele beleid (UP 4.2.1).
- We hebben de viering van 100 jaar Zuiderzeewet voorbereid door het in kaart brengen van mogelijke partners en scenario's (UP 4.2.3).
- We hebben het zevende landschapskunstwerk Pier + Horizon opgeleverd in het najaar van 2016.
- De financiële mogelijkheden voor het realiseren van een grootschalig kunstwerk zijn in 2016 gestart (UP 4.2.4). Dit wordt in 2017 voortgezet.

- Het onderzoek om de bibliotheekondersteuning toekomstbestendig te maken, zodat de slagkracht toeneemt en de kwetsbaarheid afneemt is in een afrondende fase en wordt in het eerste kwartaal van 2017 opgeleverd (UP 4.2.5).

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	4.978	4.767	7.245	7.107	138
Baten	0	0	-52	-47	-5
Saldo	4.978	4.767	7.193	7.060	133

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
1. Verschillen cultuurbeleid	138	3	5	130
Totaal lasten	138	3	5	130
Baten				
Overige kleine verschillen	-5	0	-5	0
Totaal baten	-5	0	-5	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Verschillen cultuurbeleid

Het verschil betreft onder andere € 0,05 mln. lagere proceskosten voor de transitie van Nieuw Land Erfgoedcentrum naar Erfgoedpark Batavialand. Verder is er € 0,02 mln. minder besteed aan de voorbereidingskosten voor het 7^e landschapskunstwerk en de cultuurnota en is er € 0,02 mln. minder besteed aan Archeologiebeleid en monumenten. Van het verschil blijft € 3.000 beschikbaar in de reserve Grootschalige kunstprojecten.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.1.1 Cultureel erfgoed	4.374	-22	4.352
4.1.2 Kunst	2.733	-25	2.708
Totaal	7.107	-47	7.060

(Bedragen x € 1.000)

4.2 Samenleving en sport

Portefeuillehouders

J.N.J. Appelman (samenleving, waarnemend)

J. Lodders (sport)

Doel (2015-2019)

Het Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling Flevoland (CMO Flevoland) heeft bewezen bij te dragen aan de versterking van de samenleving.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het realiseren van het doel.

Activiteiten

- We hebben gezamenlijk met CMO een invulling van het takenpakket ontwikkeld dat bijdraagt aan het versterken van de samenleving (UP 4.3.1). Daarbij is aangestuurd op een nauwere relatie en afstemming van activiteiten tussen CMO en de Flevolandse gemeenten, die in 2017 verder vorm en inhoud zal krijgen.

- We hebben CMO Flevoland gesubsidieerd en invulling gegeven aan onze rol als opdrachtgever van CMO Flevoland.

Doel (2015-2019)

De sport in Flevoland is onderscheidend, draagt bij aan de Flevolandse identiteit en leidt tot grotere bekendheid en aantal bezoekers.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan het realiseren van het doel.

Activiteiten

- We hebben en blijven samen met de Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland, team Sportservice Flevoland en diverse partners als overheden, onderwijs en de sport & leisuresector uitvoering geven aan de nota Sportbeleid dat rendeert in Flevoland (UP 4.4.1).
- We hebben verschillende (bovenregionale) sportevenementen ondersteund en gestimuleerd die passen bij de Flevolandse identiteit. Evenementen leveren een economische impuls op, dragen bij aan sociale cohesie en vormen een aantrekkelijk instrument om coalities tussen verschillende sectoren te vormen.
- We hebben sporttalenten ondersteund en bijgedragen aan de toegankelijkheid van Aangepast Sporten.
- We hebben de resultaten van het sportbeleid zichtbaar gemaakt in het digitale sportmagazine Flevoland.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	3.431	1.696	2.622	2.119	503
Baten	23	0	0	0	0
Saldo	3.454	1.696	2.622	2.119	503

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
1. Lagere vaststelling subsidies Jeugdzorg	447	0	0	447
Overige kleine verschillen	56	0	0	56
Totaal lasten	503	0	0	503

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere vaststelling subsidies Jeugdzorg

In 2016 zijn een aantal subsidies van voorgaande jaren lager vastgesteld als gevolg van lagere bestedingen door subsidieaanvragers. Hierdoor is een voordeel van € 447.000 ontstaan.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
4.2.1 Samenleving	1.534	0	1.534
4.2.2 Sport	585	0	585
Totaal	2.119	0	2.119

(Bedragen x € 1.000)

4.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
4.1 Cultuur	Lasten	4.978	4.767	7.245	7.107	138
	Baten	0	0	-52	-47	-5
	Saldo	4.978	4.767	7.193	7.060	133
4.2 Samenleving en sport	Lasten	3.431	1.696	2.622	2.119	503
	Baten	23	0	0	0	0
	Saldo	3.454	1.696	2.622	2.119	503
Totaal programma 4	Lasten	8.409	6.463	9.867	9.226	641
	Baten	23	0	-52	-47	-5
	Saldo	8.432	6.463	9.815	9.179	636

(Bedragen x € 1.000)

5 ENERGIE, MILIEU EN KLIMAAT

5.0 Inleiding

Flevoland kan zich gelukkig prijzen met een goede leefomgeving. Dit goede milieu levert een belangrijke bijdrage aan het prettig wonen, werken en recreëren in Flevoland. Deze goede uitgangspositie verdient bescherming. De provincie wil nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig inpassen. De provincie zet in op een kwaliteitsniveau dat ruimte creëert voor het versterken van de economie, dat gekoppeld is aan een goed vestigingsklimaat en dat voldoet aan de wet- en regelgeving.

Energieagenda

De doelstelling energieneutraal in 2020, exclusief transport, ligt binnen handbereik.

Met de ingebruikname van windpark Noordoostpolder produceert Flevoland genoeg hernieuwbare energie om in het energiegebruik van Flevolandse bewoners, bedrijven en organisaties te voorzien. Daarbij blijft het energiegebruik door vervoer buiten beschouwing.

De provincie richt zich op wat nodig is om energieneutraal te worden in 2030 inclusief vervoer. Hiervoor wordt een energieagenda ontwikkeld. Deze energieagenda beschrijft langs welke transitiepaden de gestelde ambitie haalbaar is en welke maatschappelijke effecten bereikt kunnen worden. Doel is dat bewoners en bedrijven van Flevoland (economisch) profiteren van deze energietransitie, de CO₂-uitstoot vermindert en de kwaliteit van de leefomgeving behouden blijft. Daarnaast wordt steeds gekeken naar de balans tussen energie, de impact op de ruimte en de sociaal-economische effecten.

Maatschappelijk effect

De bewoners en bedrijven van Flevoland profiteren van de energietransitie, de CO₂-uitstoot vermindert en de Flevolandse leefomgevingskwaliteit blijft behouden.

Effect van ons beleid

Flevoland produceert in 2020 evenveel hernieuwbare energie als door bewoners, bedrijven en instellingen exclusief transport aan energie wordt gebruikt en initiatiefnemers hebben de eerste stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 inclusief transport en de leefomgevingskwaliteit is goed afgewogen bij nieuwe ontwikkelingen in de ruimte.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Energie	Percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport. <i>Toelichting: De doelstelling energieneutraal in 2020 exclusief transport ligt binnen handbereik als windpark Noordoostpolder in 2017 in bedrijf wordt genomen.</i>	geen meting	61% (2015)
	Bewoners en ondernemers in Flevoland krijgen gelegenheid financieel te participeren bij nieuwe windmolens*	Nieuwe indicator*	Ja
Milieu	Luchtkwaliteit (aantal inwoners dat is blootgesteld aan hogere waarden dan toegestaan) = 0	0	0

* Volgens partiële herziening van het Omgevingsplan door Provinciale Staten (2016).

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn –omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
5. Energie, milieu en klimaat	5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	Behoud van goede uitgangspositie omgevingskwaliteit (inclusief geluid en stikstofdepositie)	1.2 Water 2.2 Natuur en landschap
	5.2 Energie en klimaat	De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling
		Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit)	3.1 Innovatieve en circulaire economie 6.1 Openbaar vervoer 6.2 Mobiliteit
		De ondergrond is duurzaam beschermd en benut	3.1 Innovatieve en circulaire economie

Verbonden partij(en)

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek heeft uitvoering gegeven aan onze wettelijke verantwoordelijkheid voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Zij heeft daarmee bijgedragen aan het behoud van een goede uitgangspositie van de omgevingskwaliteit.

Het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland heeft gezorgd voor voldoende financiële middelen voor de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen. Daarmee draagt zij bij aan het behoud van een goede uitgangspositie voor de omgevingskwaliteit.

DE-on heeft, met behulp van een lening van de provincie, duurzame energie projecten mede mogelijk gemaakt. Daarmee heeft zij bijgedragen aan het bereiken van de doelen: energieneutraliteit in 2030 en het duurzaam benutten van de ondergrond.

5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten

Portefeuillehouder

M. Rijsberman (omgevingsdiensten, milieu (waarnemend))

Doel (2015-2019)

Behoud van de goede uitgangspositie op gebied van bodem- en luchtkwaliteit, veiligheid en geluid zodat het prettig wonen en werken blijft in Flevoland. Hierbij wordt ingezet op die kwaliteitsniveaus die ruimte creëren voor het versterken van de economie, die gekoppeld zijn aan een goed vestigingsklimaat en waarbij wordt voldaan aan de wetten en regels.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan de bescherming van de milieukwaliteiten in Flevoland, met ruimte voor het versterken van de economie.

Activiteiten

- We hebben opdracht gegeven voor de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving aan de regionale uitvoeringsdiensten: Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) en Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (NZKG).
- We hebben samen met de andere opdrachtgevers meegedacht over de kostprijsystematiek voor de OFGV.
- We hebben onze milieuregelgeving in de Verordening voor de fysieke leefomgeving Flevoland 2012 geëvalueerd (UP 3.5.3). Zie ook Programma 1.1 Ruimtelijke Ontwikkeling.
- We hebben uitvoering gegeven aan de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) 2015-2021 (UP 5.7.1).
- We hebben 35 nieuwe verkeerstelpunten op de provinciale wegen laten plaatsen voor geluid- en stikstofmetingen.
- We hebben wederhoor gegeven op twee onderzoeken van de Randstedelijke rekenkamer over stiltegebieden en geluid bij provinciale wegen.

Risico

Het risico dat wij als opdrachtgever onvoldoende zicht op de kosteneffectiviteit van de organisatie hebben is nog actueel. Er zijn bij de OFGV nog onvoldoende betrouwbare getallen beschikbaar om per 1 januari 2017 over te stappen naar de kostprijsystematiek. Daarom is door het Algemeen Bestuur van de OFGV besloten 2017 de lumpsumbijdrage voort te zetten. Wij blijven regelmatig overleggen met de OFGV over de vorm en het detailniveau van de kostprijsystematiek.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	4.658	5.161	5.140	4.653	487
Baten	-569	-503	-611	-618	7
Saldo	4.089	4.658	4.529	4.035	494

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
1. Klassieke milieutaken	244	0	0	244
2. Provinciaal Uitvoeringsprogramma Leefomgevingstaken (PUL)	103	0	0	103
3. Impuls omgevingsbeleid	119	0	0	119
Overige kleine verschillen	21	21	0	0
Totaal lasten	487	21	0	466
Baten				
Overige	7	0	0	7
Totaal baten	7	0	0	7

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Klassieke milieutaken

De kosten voor het PAS zijn € 0,06 mln. lager uitgevallen, voornamelijk doordat de bijdragen aan het IPO meevielen en de inzet van extra capaciteit pas vanaf het najaar nodig was. Daarnaast zijn de kosten voor het ontwikkelen van een verkeersmodel € 0,2 mln. lager dan begroot. Het ontwikkelen van een eigen verkeersmodel bleek niet noodzakelijk te zijn, omdat gebruik gemaakt kon worden van reeds bestaande modellen. Wel was een uitbreiding van het aantal verkeerstelpunten in Flevoland noodzakelijk voor een bedrag van € 0,08 mln.

Op het reguliere budget voor de klassieke milieutaken bestaat een onderschrijding van € 0,04 mln. doordat diverse kosten lager uitvielen dan begroot. Tot slot zijn er geen kosten gemaakt voor drugsafvaldumpingen, hiervoor was een budget van € 0,02 mln. beschikbaar.

2. PUL

Er zijn diverse oorzaken waardoor er onderuitputting is op dit budget. Allereerst zijn de kosten voor het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) lager dan begroot. Ook de bijdragen aan het IPO vielen dit jaar lager uit. De kosten voor de inhuur medewerker VTH waren lager dan geraamd. Tevens zijn er geen grote incidenten geweest, waardoor het budget niet helemaal benut is.

3. Impuls omgevingsbeleid

De verstrekte subsidies Impuls Omgevingsveiligheid (IOV) 2015 zijn in 2016 voor € 0,09 mln. lager vastgesteld.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.1.1 Milieu	697	-590	107
5.1.2 Omgevingsdiensten	3.956	-28	3.928
Totaal	4.653	-618	4.035

(Bedragen x € 1.000)

5.2 Energie en klimaat

Portefeuillehouders

J. Lodders (energietransitie, waarnemend)

M. Rijsberman (klimaat, waarnemend)

Doel (2015-2019)

De doelstelling voor het beleid van opschalen en saneren van windenergie is bereikt en de uitvoering ligt op schema om het doel voor 2020 te behalen, namelijk energieneutraal exclusief transport.

Doelrealisatie

Met de vaststelling van de partiële herziening van het Omgevingsplan 2006 voor windenergie en het Regioplan windenergie zuidelijk en oostelijk Flevoland wordt invulling gegeven aan de beleidskaders voor opschalen en saneren van windenergie in Flevoland.

Activiteiten

- We hebben de partiële herziening van het Omgevingsplan 2006 voor windenergie en het Regioplan windenergie zuidelijk en oostelijk Flevoland ter vaststelling voorgelegd aan Provinciale Staten (UP 5.1.1).
- We hebben geparticipeerd en gefaciliteerd in het opstellen van rijksinpassingsplannen voor de realisatie van de windparken uit het Regioplan (UP 5.1.2). Het betrof de windparken Zeewolde (projectgebied Zuid) en Blauw (projectgebied Noord).

Risico's

Door een heldere planning en een duidelijk proces van vaststelling van het regioplan, nauwe samenwerking tussen verschillende overheden en een goede communicatie met windverenigingen en stakeholders is het Regioplan tot stand gekomen.

We blijven oog hebben voor de belangrijkste risico's:

- Onzekerheid omtrent de hoogtebependingen rond luchthaven Lelystad. Dit brengt het risico van vertraging en verminderd economisch perspectief met zich mee;

- Onzekerheid over de ongelijkheid in de grondretributie tussen Rijksvastgoedbedrijf en particuliere grondeigenaren. Dit leidt tot minder draagvlak en medewerking van particuliere grondeigenaren die belangrijk zijn voor het slagen van het project.

Doel (2015-2019)

Er zijn stappen gezet op weg naar energieneutraliteit in 2030 (inclusief mobiliteit) en de stimuleringsregeling voor hernieuwbare energie voorziet aantoonbaar in een behoefte.

Doelrealisatie

Het percentage hernieuwbare energie ten opzichte van het totale energieverbruik door bewoners, bedrijven en instellingen, exclusief transport was 61% in 2015. Er is in 2016 geen nieuwe berekening gemaakt. Die vindt in 2017 plaats, volgens de dit jaar vastgestelde definitie voor energieneutraliteit.

De omschakeling naar "Peta Joule voor Peta Joule" in plaats van uitdrukken in (vermeden) hoeveelheden CO₂, brengt mee dat het percentage lager uitvalt, terwijl er in de omgeving niets veranderd is.

Activiteiten

- We hebben voor de lange termijn de verkenning uitgevoerd "Energietransitie Flevoland, ruimtelijk en economisch potentieel". Deze verkenning had 2050 als tijdshorizon; voor het collegeakkoord 'Energienutraal in 2030, inclusief mobiliteit' is een vergelijkbare berekening gemaakt, om de opgave te behalen. We hebben over de resultaten en bevindingen met partners en organisaties van binnen en buiten de provincie van gedachten gewisseld. Met partijen in Flevoland zijn we het proces voor het opstellen van een energievisie (perspectief Duurzame Energie, als onderdeel van de Omgevingsvisie) en de Energieagenda (zijnde een uitvoeringsprogramma van alle betrokken partijen, voor de energietransitie in Flevoland) gestart (UP 5.2.1).
- We hebben over de wijze waarop de doelen, de opgave voor 2020 (energie neutraal in 2020, exclusief mobiliteit) en 2030 (energie neutraal in 2030, inclusief mobiliteit), worden vastgelegd een besluit genomen: Flevoland is energieneutraal als de productie van hernieuwbare energie even groot is als het verbruik van energie, beide uitgedrukt in Peta Joule. Ook hebben we vastgesteld welke sectoren worden meegenomen in het bepalen van de opgave, behorende bij het gestelde doel.
- We hebben met het vergroten en delen van kennis de stimulering van de toepassing van geothermie verder ingevuld. Er spelen nu initiatieven in de glastuinbouwgebieden bij Almere en Luttelgeest. Voor het verduurzamen van de stadsverwarming van Almere hebben we de mogelijkheden bekeken van ultra diepe geothermie; benutting van aardwarmte van nog grotere diepte (UP 5.5.4).

Doel (2015-2019)

De ondergrond is duurzaam beschermd en benut.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan het duurzaam beschermen en benutten van de ondergrond.

Activiteiten

- We hebben het Uitvoeringsprogramma Duurzaam gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016 – 2020 vastgesteld. Met de uitvoering van dit programma hebben we een start gemaakt (UP 5.5.2 en 5.5.3)
- We hebben met onze maatschappelijke partners diverse initiatieven ontwikkeld en financieel gesteund. Het betreft hier onder meer initiatieven gericht op de bescherming van aardkundige waarden, duurzaam agrarisch bodemgebruik en kennisontwikkeling over de winning van bodemenergie.
- We hebben naar aanleiding van de aangepaste beleidsregel voor warmte-koudeopslag (vereenvoudiging regelgeving) nieuwe webpagina's ingericht op de Flevolandse website om ondernemers te ondersteunen bij de keuze voor deze techniek (UP 5.5.4).
- We hebben het beleid van de nota Duurzaam gebruik van de Flevolandse ondergrond gecontinueerd (UP 5.5.1).

Risico

Er zijn geen boringen in de diepe ondergrond uitgevoerd. Het risico dat boringen die met een achtergestelde lening van de provincie worden uitgevoerd niet rendabel blijken te zijn, heeft zich dus niet voorgedaan.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	2.049	1.392	2.364	1.882	482
Baten	-556	-100	-123	-112	-11
Saldo	1.493	1.292	2.241	1.770	471

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Totaalresultaat lasten				
1. Windenergiebeleid	117	0	0	117
2. Bodem	282	282	0	0
Overige kleine verschillen	83	0	0	83
Totaal lasten	482	282	0	200
Baten				
Overige kleine verschillen	-11	7	0	-18
Totaal baten	-11	7	0	-18

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Windenergiebeleid

De vaststelling van het beleid is conform planning verlopen en de rijks coördinatie projecten zijn voortvarend opgestart. Hierdoor was er minder provinciale inzet nodig en zijn er minder kosten gemaakt dan geraamd.

2. Bodem

In 2016 is een start gemaakt met de uitvoering van het Programma Duurzaam Gebruik van de Flevolandse Ondergrond 2016 - 2020. Diverse projecten bevonden zich in de startfase, waardoor er minder budget is besteed dan begroot. De saneringsopgave bevindt zich in een afrondende fase, hetgeen een lagere financiële inzet vroeg dan voorzien. Het restantbudget is toegevoegd aan de reserve Bodem.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
5.2.1 Hernieuwbare energie en energiebesparing	0	0	0
5.2.2 Duurzaamheid, incl. duurzaam bodemgebruik en DE-on	1.882	-112	1.770
Totaal	1.882	-112	1.770

(Bedragen x € 1.000)

5.3 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
5.1 Milieu incl. Omgevingsdiensten	Lasten	4.658	5.160	5.140	4.653	487
	Baten	-569	-503	-611	-618	7
	Saldo	4.089	4.657	4.529	4.035	494
5.2 Energie en klimaat	Lasten	2.049	1.392	2.364	1.882	482
	Baten	-557	-100	-123	-112	-11
	Saldo	1.493	1.292	2.241	1.770	471
Totaal programma 5	Lasten	6.707	6.552	7.504	6.535	969
	Baten	-1.126	-603	-734	-730	-4
	Saldo	5.581	5.949	6.770	5.805	965

(Bedragen x € 1.000)

6 MOBILITEIT

6.0 Inleiding

Voor het goed kunnen functioneren van de samenleving is een goede bereikbaarheid belangrijk. Flevoland wil een aantrekkelijk regio zijn om te wonen, te werken en te recreëren. Kansen en wensen voor het Flevolandse verkeersnetwerk staan in de Mobiliteitsvisie 2015-2030.

Visie op mobiliteit

Mobiliteit is een voorwaarde om deel te nemen aan sociale en maatschappelijke activiteiten. De provincie wil dat reizigers snel, betrouwbaar en veilig kunnen reizen en een keuze hebben tussen vervoermiddelen. Door de verschillende netwerken beter te verbinden zorgt de provincie voor optimale keuzemogelijkheden voor reizigers en vervoerders. Zo wordt de beschikbare infrastructuur zo goed mogelijk benut. De mobiliteitsontwikkeling moet gepaard gaan met een verbetering van de leefbaarheid.

Provinciale Staten hebben de Mobiliteitsvisie Flevoland vastgesteld. Deze visie heeft het jaar 2030 als horizon. Innovatieve verkeersoplossingen en duurzaamheid zijn belangrijke nieuwe thema's. De snelle ontwikkelingen in onze samenleving vragen ook bij verkeer om een flexibele planvorming op hoger abstractieniveau, maar wel met duidelijke uitgangspunten en doelen. Dit biedt ruimte om in de programmering in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen en kansen het beleid bij te sturen. Hiertoe is een start gemaakt met het opstellen van een Programma Mobiliteit en Ruimte.

Waar het gaat om onze provinciale infrastructuur hebben we (de voorbereiding van) een aantal infrastructuurprojecten uitgevoerd en hebben we de bestaande (vaar)wegen kwalitatief op peil gehouden.

Openbaar vervoer

De provincie werkt aan verbetering van de bereikbaarheid en het betaalbaar houden van het Openbaar Vervoer. Zo is de Mobiliteitscentrale Flevoland van start gegaan voor de vernieuwing van het kleinschalige vervoer in de provincie, denk aan de Regiotaxi. Gemeente Almere heeft opnieuw de bevoegdheden gekregen tot het verlenen van vervoersconcessies vanaf 2018. De stadsdienst Dronten is een vast onderdeel geworden van het streekvervoer. En met de gemeente Lelystad, Lelystad Airport en OMALA zijn plannen in voorbereiding voor een betere bereikbaarheid van de luchthaven en aangelegen bedrijventerreinen.

De provincie maakt zijn keuzes vanuit het gegeven dat openbaar vervoer belangrijk is voor die reizigers die hierop zijn aangewezen. Samen met de provincies Gelderland en Overijssel wordt gewerkt aan een simpeler tarievenstelsel voor het openbaar vervoer.

Onderhoud infrastructuur

De provincie streeft naar een vlotte en veilige doorstroming van het verkeer op alle provinciale wegen en vaarwegen. De uitvoering van het onderhoud van deze wegen en vaarwegen en de aanleg van nieuwe infrastructuur voldoet aan het met de Staten afgesproken kwaliteitsniveau en gebeurt op een kostenefficiënte wijze.

Maatschappelijk effect

Flevoland is goed bereikbaar, zowel voor regionaal, inkomend als uitgaand verkeer en via openbaar vervoer. Vlotte en veilige bereikbaarheid draagt bij aan de economie en aan de deelname van Flevolandse aan het maatschappelijke leven.

Effect van ons beleid

De bereikbaarheid van Flevoland (ook via openbaar vervoer) is op een duurzame manier verbeterd, waardoor betere randvoorwaarden zijn ontstaan voor wonen, werken en recreëren.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Openbaar vervoer	Stiptheid: % ritten van de concessie IJsselmond dat voldoet aan stiptheidsnormen (2015: 94,4%)	≥ 85%	92,1%
	Klanttevredenheid over het streekvervoer in de concessie IJsselmond	7,5 Landelijk gemiddelde	7,4 (2015)

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Doorstroomtijden provinciale wegen	Doorstroomtijden provinciale wegen (minuten) De norm is een reistijd die maximaal 1,25 keer de reistijd in de dalperiode is. De reistijden worden gemonitord op de drukste provinciale wegen in Zuidelijk Flevoland, namelijk (gemiddelde 2016): • Hogering (Almere) • Tussenring (Almere) • Buitenring (Almere) • Waterlandseweg/Gooiseweg (N305); • Nijkerkerweg (N301); • Ganzenweg/Larserweg (N302); • Hanzeweg (Roggebotsluis). <i>Toelichting: Op een deel van de Hogering (N702) bij Almere vergroot de provincie de wegcapaciteit. De verwachting is dat de werkzaamheden die voor de capaciteitsuitbreiding van de Hogering uitgevoerd moeten worden, beginnen in de 2e helft van 2018. Bij de Hanzeweg wordt de normtijd structureel overschreden. Daarom is de Corridor Roggebot opgenomen in het PMIRT. De uitvoering is voorzien in 2020/2022.</i> <i>Op de N302 neemt de reistijd geleidelijk toe. Dit komt door periodieke filevorming bij de rotonde voor het viaduct. Reconstructie van dit kruispunt is voorzien in 2020/2021.</i>	1,20 1,20 1,20 1,20 1,19 1,13 1,59	1,50 1,09 1,05 1,20 1,17 1,12 1,36
Ernstige verkeersslachtoffers	Aantal mensen dat door een verkeersongeval op provinciale wegen moet worden opgenomen in een ziekenhuis of overlijdt. In 2013 waren er 19 ernstige verkeersslachtoffers en in 2014: 20. <i>Toelichting: De gegevens van 2015 en 2016 zijn nog in bewerking. Vanaf 2015 gaat landelijk een verbeterde definitie gehanteerd worden, omdat de registratie van ziekenhuisgewonden onjuist was.</i>	< 19	20 (2014)
Onderhoudstoestand	De provinciale wegen hebben ten minste het onderhoudsniveau minimum (eerder 92%) De provinciale kunstwerken hebben ten minste het onderhoudsniveau basis (eerder 84%) De provinciale oeverconstructie heeft ten minste het onderhoudsniveau minimum (eerder 90%)	95% 90% 92%	97% 92% 91,3%
Doorstroming op vaarwegen	De schuttijd bedraagt maximaal 1,25 keer de normschuttijd (in minuten) <i>Toelichting: de tabel geeft de overschrijding van de normtijd. De werkelijke schuttijd wordt vooralsnog handmatig steekproefsgewijs gemeten. Alleen bij de Urkersluis wordt de normtijd overschreden, omdat deze in de praktijk trager geschut wordt in verband met veiligheid voor de recreatievaart.</i>	1	1

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Verkeersveiligheid	De provinciale wegen zijn voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen (eerder 68%)	72%	75%
	De provinciale wegen zijn bij gladheid binnen 4,5 uur gestrooid (eerder 97%)	98%	98%

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn -omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
6. Mobiliteit	6.1 Openbaar vervoer	Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen	2.1 Leefbaarheid landelijk gebied 3.1 Innovatieve en circulaire economie 3.2 Recreatie en toerisme 8.5 Bedrijfsvoering
		De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 innovatieve en circulaire economie 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu
	6.2 Mobiliteitsbeleid	De bereikbaarheid van Flevokust, de luchthaven en de maritieme servicehaven is verbeterd	7.1 Noordelijk Flevoland 7.2 Midden Flevoland
		De bediening van bruggen en sluizen veroorzaken zo min mogelijk files	3.2 Recreatie en toerisme
		De verkeersveiligheid is verbeterd	8.5 Bedrijfsvoering
		Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit	3.2 Recreatie en toerisme
	6.3 Nieuwe infrastructuur	De oplossingen van knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn gerealiseerd of in voorbereiding	3.1 innovatieve en circulaire economie 5.2 Energie en Klimaat 5.1 Milieu
	6.4 Bestaande infrastructuur	Kostenefficiënte instandhouding infrastructuur, zodat vlot en veilig verkeer op (vaar-)wegen mogelijk is	5.1 Milieu 8.5 Bedrijfsvoering

6.1 Openbaar vervoer

Portefeuillehouder

J. Ladders (waarnemend)

Doel (2015-2019)

Het openbaar vervoer is goed toegankelijk en betaalbaar voor alle doelgroepen. Door bij de reële mobiliteitsvraag aan te sluiten moet 40% kostendekking gehaald worden.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om het openbaar vervoer goed toegankelijk en betaalbaar te maken.

De kostendekkingsgraad is ten opzichte van 2015 in 2016 met 3% gestegen naar 46%.⁴

Activiteiten

- We hebben met de vervoerder reguliere beheer overleggen gevoerd over de vervoersprestaties en deze getoetst aan de concessieovereenkomst (UP 6.1.1). Daarbij hebben we:
 - o veel moeite in het werk gesteld om de dienstregeling van het streekvervoer zo goed mogelijk te laten aansluiten op de nieuwe dienstregeling van de NS per 11-12-2016;
 - o ieder kwartaal een regionaal klanttevredenheidsonderzoek laten uitvoeren;
 - o geparticipeerd in de landelijke OV Klantenbarometer;
 - o in het kader van de Kwaliteitsimpuls OV een tweede imago-onderzoek laten uitvoeren, met als doel de effecten te meten van de activiteiten die zijn ondernomen.
- We hebben een plan ontwikkeld ter uitvoering van de OV-visie. Hierover heeft een beeldvormende sessie plaatsgevonden met Provinciale Staten. Met de gemeenten Noordoostpolder en Urk heeft een werkconferentie plaatsgevonden over de implementatie van de OV-visie. Ter voorbereiding op de implementatie is een onderzoek gedaan naar de behoeften en de motieven van de reizigers in het streekvervoer (UP 6.1.2 en UP 6.1.3)
- We zijn, op 1 april 2016, de Mobiliteitscentrale Flevoland gestart. De centrale voert de regie over het kleinschalige, aanvullende OV in de provincie (Regiotaxi) en over het WMO-vervoer van de deelnemende gemeenten (Dronten, Lelystad⁵, Noordoostpolder en Zeewolde) (UP 6.1.4).
- We hebben de toegankelijkheid verbeterd van 2 haltevoorzieningen.

Risico

Het risico dat de kosten uit de hand gaan lopen heeft zich in 2016 niet voorgedaan.

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
	Lasten	31.348	33.096	33.027	32.541	486
	Baten	-31.330	32.896	-32.827	-32.414	-413
	Saldo	18	200	200	126	73

(Bedragen x € 1.000)

⁴ Dit is een voorlopig cijfer, gebaseerd op een eindejaar prognose. Het definitieve cijfer kan berekend worden op het moment dat alle reizigersopbrengsten bekend zijn. Naar verwachting zal dit rond de zomer in 2017 het geval zijn.

⁵ De regie van het kleinschalige OV binnen de gemeente Lelystad valt niet onder de Mobiliteitscentrale.

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
1. Lagere lasten regiotaxi	428	0	428	0
Overige kleine verschillen	58	73	-15	0
Totaal lasten	486	73	413	0
Baten				
1. Lagere baten regiotaxi	-231	0	-231	0
2. Lagere bijdrage BDU	-342	0	-342	0
Overige kleine verschillen	161	0	161	0
Totaal baten	-412	0	-412	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere lasten en baten regiotaxi

De kosten voor de regiotaxi zijn lager uitgevallen als gevolg van de invoering van de mobiliteitscentrale en het verplichte OV-advies. Door de daling van die kosten hoeven de gemeenten minder ritten te vergoeden aan de provincie. In 2017 wordt in beeld gebracht hoe de kosten verdeeld gaan worden tussen de gemeenten en de Provincie.

2. Lagere bijdrage BDU

De lasten van openbaar vervoer worden gedekt vanuit het gespaarde deel van de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU). Als gevolg van lagere lasten en hogere opbrengsten uit de concessie OV IJsselmond, is de bijdrage vanuit de BDU lager.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.1.1 Openbaar vervoer	32.541	-32.414	127
Totaal	32.541	-32.414	127

(Bedragen x € 1.000)

6.2 Mobiliteitsbeleid

Portefeuillehouder

J. Ladders

Doel (2015-2019)

De knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland zijn in 2019 alle opgelost of er zijn voorbereidingen getroffen voor het oplossen ervan.

Doelrealisatie

De meest urgente knelpunten zijn opgenomen in het p-MIRT 2017-2021. In de investeringsagenda wordt een doorkijk van noodzakelijke mobiliteitsinvesteringen voor de komende 10 jaar gegeven.

Activiteiten

- We hebben de Mobiliteitsvisie Flevoland 2016-2030 aan Provinciale Staten voorgelegd. Deze is door Provinciale Staten vastgesteld. We hebben een start gemaakt met de uitwerking van de mobiliteitsvisie in het programma Mobiliteit en Ruimte.
- We hebben in de mobiliteitsvisie geschetst binnen welke kaders we verkeersmanagement en communicatie inzetten om de doorstroom te bevorderen (UP 6.3.3).
- We hebben een start gemaakt met het onderzoeken en analyseren welke doorstromingsknelpunten op provinciale wegen resteren (UP 6.3.1).

- We hebben het samenwerkingsconvenant met de Vervoerregio en andere partners verlengd. Het onderzoek om te participeren in de Vervoerregio Amsterdam verloopt langzaam. De voorgenomen evaluatie op het proces heeft nog niet plaatsgevonden. Wel zijn er vorderingen op het gebied van een gezamenlijke samenwerkingsagenda (UP 6.3.4).
- In het kader van smart mobility is een onderzoek gestart of met een zogenoemde 'evenementen app' de doorstroming in de Oostrand verbeterd kan worden.
- We hebben in oktober een smart mobility conferentie georganiseerd. Samen met het bedrijfsleven en overheidspartijen zijn de eerste stappen gezet om te anticiperen op maatschappelijke en economische effecten die de nieuwe mobiliteitstechnologieën op de provincie kunnen hebben. Om kansen te benutten is gestart met het formuleren van een actieagenda.

Doel (2015-2019)

De verbetering in de bereikbaarheid van Flevokust, de luchthaven en de maritieme servicehaven is gerealiseerd en/of voorbereid.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten hebben bijgedragen aan de verbetering in de bereikbaarheid van Flevokust, de luchthaven en de maritieme servicehaven.

Activiteiten

- We hebben een opdrachtformulering opgesteld voor het onderzoek naar wat er nodig is om de verbinding over de baai van Van Eesteren aan te leggen ter verbetering van de bereikbaarheid van Flevokust (UP 6.4.1). Het rapport wordt in 2017 verwacht.
- We hebben een start gemaakt met het onderzoek naar de haalbaarheid van een goederenvervoerlijn, inclusief transferium, die aansluit op de Hanzelijn, ter bevordering van een goede verkeersverbinding met Flevokust (UP 6.4.2).
- We hebben, in het kader van het convenant Bereikbaarheid Lelystad Airport (MOBLA), samen met het Rijk en gemeente Lelystad (UP 6.4.3 en UP 7.5.2) de volgende acties ondernomen:
 - o De (voorbereidende) werkzaamheden aan de Ontsluitingsweg voor de luchthaven vanaf de Larserweg naar de terminal zijn vergevorderd zodat de uitvoering volgens planning gerealiseerd kan worden. Voor de Verbindingsweg naar de A6 zijn afspraken gemaakt met het Rijk, waardoor deze samen met de aansluiting op de A6 gerealiseerd wordt.
 - o Daarnaast is gewerkt aan een verkenning naar verbetering van de doorstroming in het centrum van Lelystad voor de bus van het station Lelystad naar de luchthaven. Samen met de gemeente Lelystad is gewerkt aan uitwerking van de opzet van de OV verbinding station Lelystad – luchthaven.
 - o Voor het onderdeel mobiliteitsmanagement is een haalbaarheidsstudie verricht, waaruit blijkt dat fietsstimulering en voor- en natransport voor openbaar vervoer kansrijke projecten zijn.

Doel (2015-2019)

De bediening van bruggen en sluizen veroorzaken zo min mogelijk files.

Doelrealisatie

Er zijn vervolgstappen gezet zodat de bediening van bruggen en sluizen zo min mogelijk files veroorzaakt.

Activiteiten

- We hebben de openingstijden van de provinciale bruggen met de invoering van de afstandsbediening aangepast. Er geldt een middagspitssluiting voor recreatief vaarverkeer en voor de beroepsgoederenvaart mag de brug in de spits alleen op enkele vaste tijdstippen worden geopend (UP 6.5.1).
- We zijn in samenwerking met Rijkswaterstaat een onderzoek gestart om de impact van de brugopeningen op de doorstroming van het verkeer in beeld te brengen en te bezien welke optimaliseringsmogelijkheden er zijn (UP 6.5.2).

Doel (2015-2019)

De verkeersveiligheid is verbeterd.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten zijn ingezet ter verbetering van de verkeersveiligheid. Ondanks deze maatregelen zijn er meer slachtoffers in het verkeer gevallen, een beeld dat past binnen de landelijke trend. We blijven ons inzetten om van de nul een punt te maken.

Activiteiten

- We hebben het PMIRT geactualiseerd (PMIRT 2017-2021) waarin een aantal verkeersveiligheidsmaatregelen zijn opgenomen zoals veiligheidsmaatregelen op de Larserweg in het kader van de luchthaven en de rotondes Muntweg/Kuinderweg, Biddingringweg/Dronterweg, Buitenring/natuurbelevingscentrum. Ook bij uitvoeren van groot onderhoud op provinciale wegen zijn veiligheidsmaatregelen op wegvakken gerealiseerd, zoals veiliger wegvakindeling, ribbelstroken, wegdekreflectoren en het aanleggen van linksafvakken (UP 6.6.1).
- We zijn een verkeersveiligheidsonderzoek gestart naar de verkeersveiligheidssituatie in Flevoland.
- We hebben samen met onze verkeersveiligheidspartners uitvoering gegeven aan de landelijke campagnes Snelheid, BOB, Aandacht op de weg en Fietsverlichting. In aanvulling op de landelijke campagnecalender zijn dit jaar 2 extra campagnes uitgevoerd: Landbouwverkeer en Rij veilig met medicijnen (UP 6.6.1).
- We hebben tijdens de smart mobility conferentie geïnventariseerd welke nieuwe technologieën kunnen bijdragen aan de verbetering van verkeersveiligheid en duurzaamheid (UP 6.6.1).

Doel (2015-2019)

Het provinciale fietspadennetwerk is compleet en van goede kwaliteit.

Doelrealisatie

De onderstaande activiteiten dragen bij aan de verbetering van het fietspadennetwerk.

Activiteiten

- We zijn met de gemeenten gesprekken gestart om tot een gezamenlijk regionaal netwerk te komen om het fietspadennetwerk compleet te maken. Daarbij willen we differentiatie en een netwerk met specifieke kwaliteiten (UP 6.7.1 en UP 6.7.2).
- We hebben opdracht gegeven voor het onderzoek naar een fietsbrug tussen Zeewolde en de Veluwe (UP 6.7.2).

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
	Lasten	528	958	1.467	1.133	334
	Baten	-319	0	0	15	-15
	Saldo	209	958	1.467	1.148	319

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
1. Lagere lasten voorverkenningen	108	108	0	0
2. Lagere lasten regiefunctie ontsluiting luchthaven	30	30	0	0
3. Lagere lasten Kornwerderzand	100	100	0	0
Overige kleine verschillen	96	48	15	33
Totaal lasten	334	286	15	33
Baten				
Overige kleine verschillen	-15	0	-15	0
Totaal baten	-15	0	-15	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere lasten voorverkenningen

De afgelopen jaren zijn er veel grote voorverkenningen geweest naar de ontwikkelingen op de Flevolandse wegen. Op basis hiervan zijn een groot aantal werken in de huidige programmering opgenomen. In 2016 zijn er relatief kleinere voorverkenningen uitgevoerd. Hierdoor zijn de werkelijke lasten lager. Jaarlijks wordt een vast bedrag geraamd. De niet uitgegeven middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Infrafonds.

2. Lagere lasten regiefunctie ontsluiting luchthaven

De werkelijke kosten voor de regiefunctie ontsluiting luchthaven zijn lager dan verwacht. Dit wordt veroorzaakt doordat er minder afstemming noodzakelijk was. Tevens heeft afstemming op een andere wijze plaatsgevonden. De overgebleven middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Strategische projecten.

3. Lagere lasten Kornwerderzand

Bij de Perspectiefnota 2016 was aangekondigd dat de provincie een afrekening zou krijgen over de kosten uit voorgaande jaren inzake de voorbereiding van de sluisverbreding Kornwerderzand. Deze afrekening komt voort uit de deelname in de stuurgroep. Hiervoor zijn middelen beschikbaar gesteld vanuit de reserve Strategische projecten. De afrekening is in 2016 niet ontvangen. De niet bestede middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Strategische projecten met als oormerk Kornwerderzand.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.2.1 Mobiliteit en verkeersmanagement	756	15	771
6.2.2 Verkeersveiligheid en verkeershinder	377	0	377
Totaal	1.133	15	1.148

(Bedragen x € 1.000)

6.3 Nieuwe infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Ladders

Doel (2015-2019)

De oplossing van de knelpunten in de bereikbaarheid van Flevoland wordt voorbereid, zodanig dat in 2019 alle knelpunten opgelost zijn of de voorbereidingen voor het oplossen ervan zijn afgerond.

Doelrealisatie

De getroffen voorbereidingen voor de grote projecten gaan zorgen voor een kwalitatief en kostenefficiënt eindproduct dat bijdraagt aan goede bereikbaarheid en veiligheid.

Activiteiten

- We hebben 3 projecten in uitvoering of gerealiseerd:
 - o Gooiseweg fase 2 is eind 2016 officieel geopend. Na het realiseren van dit project bestaat het carré vanaf de A6 bij Lelystad tot aan de Nijkerkerweg uit twee rijbanen met twee rijstroken (2x2).
 - o Passage Dronten: in 2016 is gestart met de opschoning van het terrein (o.a. bomenkap);
 - o Verdubbeling van de Waterlandseweg: er is gestart met de noodzakelijke bomenkap en het zandbed is over de volle lengte aangelegd.
- We hebben gewerkt aan de verdere voorbereidingen van de volgende grote projecten:
 - o Luchthaven: de voorbereidingen voor de ontsluitingsweg zijn in 2016 verder ter hand genomen. Er is gewerkt aan de verdere voorbereiding van de verbindingsweg en de halve aansluiting A6.
 - o Programma Groot Onderhoud Bruggen en Sluizen: de mijlpaal verkenningen zijn afgesloten en er is een start gemaakt met de planuitwerking. De objectbezoeken met het technisch team zijn afgerond en er zijn korte termijn werkzaamheden uitgevoerd aan de Urkersluis, Ketelsluis, Kampersluis en de brug van de Noordersluis.
 - o Voorbereiding Roggebot: de bestuursovereenkomst IJsseldelta fase 2 is getekend. Onderdeel van dit project is dat de provincies Flevoland en Overijssel de veiligheid en doorstroming van de N307 aan beide zijden van de brug verbeteren, door een ongelijkvloerse kruising van de N307/N306 en de weg tussen Roggebot en Kampen om te bouwen tot een 2 strooks 100 km weg met parallelwegen.

- o Verbeteren stedelijke bereikbaarheid Almere onderdeel Hogering: als onderdeel van de planuitwerkingsfase is in 2016 het voorlopig ontwerp grotendeels afgerond.
- o Er is verder gewerkt aan de voorbereiding van 3 projecten met Rijkswaterstaat: aansluitingen op de A6 (afslag Bant, afslag Lelystad zuid, afslag Almere Buiten oost);
- o Onderzoek naar de voorkeursaanpak van de Nijkerkerweg en -brug: na een brede afweging heeft het Rijk gekozen voor renovatie van de huidige brug met een levensduur van ca 25-30 jaar
- We hebben meegewerkt aan twee rijksprojecten: de aansluiting van de Hogering op de A6 en de verbreding van de rijksweg N50 Emmeloord-Ens. De ombouw van het gedeelte van de N50 tussen Emmeloord en Ens van een 2x1 naar een 2x2 autoweg is afgerond. Bij de Bomenweg is een ongelijkvloerse aansluiting gemaakt waardoor nu ook verkeer vanuit Emmeloord de N50 kan oprijden.

Risico

De Brede Doeluitkering Mobiliteit (BDU) is in 2016 overgegaan in een decentralisatie-uitkering binnen het Provinciefonds. Vooralsnog blijft de omvang van de uitkering gelijk. De komende jaren zullen de uitgaven hoger zijn dan de inkomsten, waardoor het beschikbare BDU saldo (niet bestede BDU middelen uit voorgaande jaren) zal teruglopen. Naar verwachting is het BDU saldo voldoende tot 2023.

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
	Lasten	18.147	30.849	12.865	12.326	539
	Baten	-9.566	-3.759	-136	0	-136
	Saldo	8.581	27.090	12.729	12.326	403

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
1. Lagere kosten Gooiseweg 2 ^e fase	539	545	0	-6
Totaal lasten	539	545	0	-6
Baten				
2. Alternatieve verwerking bijdragen derden	-136	0	0	-136
Totaal baten	-136	0	0	-136

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere kosten Gooiseweg 2^e fase

Het verschil is ontstaan door de lagere kosten in het project Gooiseweg 2^e fase. Het project is nagenoeg afgerond. De weg is opgeleverd, echter de afwerking (geluidswal enz.) dient nog te worden uitgevoerd. Dit gebeurt in 2017. Daarnaast is de financiële afwikkeling van dit project nog niet afgerond. Dit kan pas na volledige oplevering van dit project dat naar verwachting in 2017 zal plaatsvinden. De overgebleven middelen blijven beschikbaar binnen de reserves Infrafonds (€ 0,54 mln.) en Strategische projecten (€ 5.000).

2. Alternatieve verwerking bijdragen derden

Met de gemeente Dronten is afgesproken dat zij bijdragen in de rentelasten vanwege de vervroegde investering in de Passage Dronten. In tegenstelling tot de begrote bate wordt deze bijdrage op basis van de verslaggevingsregels niet in exploitatie genomen, maar direct in mindering gebracht op het krediet voor de Passage Dronten.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.3.1 Investering provinciale infrastructuur	12.326	0	12.326
Totaal	12.326	0	12.326

(Bedragen x € 1.000)

6.4 Bestaande infrastructuur

Portefeuillehouder

J. Lodders

Doel 2016

Kostenefficiënte instandhouding van de *bestaande* provinciale infrastructuur op de afgesproken kwaliteitsniveaus, zodanig dat vlot en veilig verkeer op alle provinciale wegen en vaarwegen mogelijk is.

Doelrealisatie

De provinciale infrastructuur is op kostenefficiënte wijze in stand gehouden door gestructureerd en planmatig onderhoud. Goed onderhouden wegen en vaarwegen zorgen voor een goede doorstroming met minimaal risico op ongevallen.

Activiteiten

- Wij hebben de reguliere onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd (onder andere jaarlijks onderhoud, gladheidbestrijding, calamiteitendienst, maaien bermen, bediening bruggen en sluisen).
- We hebben uitvoering gegeven aan de projecten in het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI). In 2016 zijn 9 projecten afgerond:
 - o Vogelweg (rijbaan);
 - o Elburgerweg (rijbaan, faunamaatregel en kruispunt);
 - o Harderbosweg (rijbaan);
 - o Wrakkenweg (fietspad);
 - o Marknesserweg (rijbaan);
 - o Zwolsevaart (natuurvriendelijke oevers);
 - o Kamper- en Ketelsluis (onderhoud);
 - o Urkersluis (vervangen sluisdeuren);
 - o Dronterringweg (rijbaan is opgeleverd).
- Aan twee projecten, Nagelerweg (rijbaan) en aanleg NVO's Urkervaart is gewerkt en deze projecten worden in 2017 afgerond.
- Wij hebben de voorbereiding van de werkzaamheden van de volgende jaarschijven (2017 tot en met 2019) gecontinueerd of ter hand genomen.
- Bij de voorbereiding van projecten en tijdens de uitvoering besteden we aandacht aan verkeersveiligheid door de keuze van voorzieningen en omleidingsroutes voor voetgangers, fietsers, automobilisten en overig verkeer. Via diverse communicatie uitingen is dit onder de aandacht van weggebruikers gebracht.

Risico

Het risico van vertraging door verlaagde inzet of middelen van derden heeft zich niet voorgedaan.

Middelen		Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
	Lasten	17.029	16.815	16.694	16.733	-39
	Baten	-514	-427	-427	-795	368
	Saldo	16.515	16.388	16.267	15.938	329

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	-39	0	0	-39
Totaal lasten	-39	0	0	-39
Baten				
1. Hoger bedrag schadevergoedingen	350	350	0	0
Overige kleine verschillen	18	0	0	18
Totaal baten	368	350	0	18

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Hoger bedrag schadevergoedingen

De hogere baten zijn ontstaan doordat we veel openstaande schadeclaims van schades aan provinciale eigendommen (mede van voorgaande jaren) in 2016 hebben kunnen verhalen. Deze middelen zijn toegevoegd aan de Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
6.4.1 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur	16.733	-795	15.938
Totaal	16.733	-795	15.938

(Bedragen x € 1.000)

6.5 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
6.1 Openbaar vervoer	Lasten	31.348	33.096	33.027	32.541	486
	Baten	-31.330	-32.896	-32.827	-32.414	-413
	Saldo	18	200	200	127	73
6.2 Mobiliteit	Lasten	528	958	1.467	1.133	334
	Baten	-319	0	0	15	-15
	Saldo	209	958	1.467	1.148	320
6.3 Nieuwe infrastructuur	Lasten	18.147	30.848	12.865	12.326	539
	Baten	-9.566	-3.758	-136	0	-136
	Saldo	8.581	27.090	12.729	12.326	403
6.4 Bestaande infrastructuur	Lasten	17.029	16.815	16.694	16.733	-39
	Baten	-514	-427	-427	-795	368
	Saldo	16.515	16.388	16.267	15.938	329
Totaal programma 6	Lasten	67.052	81.718	64.052	62.733	1.319
	Baten	-41.729	-37.082	-33.390	-33.194	-195
	Saldo	25.323	44.636	30.662	29.538	1.124

(Bedragen x € 1.000)

7 GEBIEDSONTWIKKELING

7.0 Inleiding

Samen met onze partners hebben we in 2016 met volle energie en inzet aan integrale grootschalige programma's gewerkt om de ruimtelijke en economische structuur van Flevoland te versterken. Hierdoor is de ontwikkelkracht van de provincie zichtbaar geworden.

In Noordelijk Flevoland zijn diverse projecten in uitvoering om de economische structuur te versterken en we hebben de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland van provinciaal belang verklaard en ons planologisch-juridisch instrumentarium daarop ingezet. Voor de luchthaven Amsterdam Lelystad Airport zijn vervolgstappen gezet zodat de faciliteiten en infrastructuur op tijd gereed zijn. Verder zijn we gestart met de uitvoering van de 1e fase van de buitendijkse multimodale overslaghaven Flevokust. Deze programma's zijn van bovenregionaal belang en een belangrijke katalysator voor de economie van de regio.

In Zuidelijk Flevoland hebben we met diverse partners samengewerkt aan de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer. De Floriade is een impuls en met het programma Floriade Werkt! maken we de economische *spin off* van deze expo voor de regio zo groot mogelijk. Voor een toegankelijke natuur, met ruimte voor recreatie, hebben we projecteigenaren geholpen bij het concretiseren van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur.

De Europese programma's hebben we ingezet als middel om de beleidsdoelen te behalen en de gebiedsontwikkeling van Flevoland te versterken. In toenemende mate hebben onze gebiedsprogramma's -naast een regionale en nationale- ook een Europese dimensie gekregen.

Maatschappelijk effect

De ruimtelijke economische structuur is versterkt door integrale grootschalige gebiedsprogramma's.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
Noordelijk Flevoland	Besluiten over besteding ZZL/NF-gelden <i>Toelichting: Begin 2016 heeft de evaluatie plaats gevonden van het ZZL/NF programma. N.a.v. de aanbevelingen wordt het programma aangepast en voorgelegd aan GS en PS. De pijplijn van projecten die door de gemeenten Urk en Noordoostpolder en de provincie zijn geïnventariseerd hebben in 2016 niet geleid tot het indienen van een ZZL-aanvraag. Begin 2017 wordt duidelijk voor welke majeure projecten de restant ZZL-middelen (ca. 11 mln.) zullen worden ingezet.</i>	> 33%	0%
Midden Flevoland	Operationele luchthaven <i>Toelichting: De ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport voorziet in een gefaseerde bouw van de benodigde infrastructuur en faciliteiten en zal per 2018 operationeel zijn.</i>	n.v.t.	n.v.t.
	Operationele multimodale overslaghaven <i>Toelichting: De bouw van de haven is gestart en is eind 2017 operationeel.</i>	n.v.t.	n.v.t.
Zuidelijk Flevoland	Een vastgesteld meerjaren- en jaarprogramma Almere 2.0	100%	100%
	Een vastgesteld uitvoeringsprogramma Floriade Werkt!	100%	100%
	De innovatiewerkplaats Floriade Werkt! is gebouwd. <i>Toelichting: De bouw van de innovatiewerkplaats is in 2016 voorbereid.</i>	n.v.t.	n.v.t.

Indicator	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016
	Marker Wadden fase 1 gerealiseerd. <i>Toelichting: Het eerste eiland is sneller gerealiseerd dan verwacht.</i>	0%	30%
Nieuwe Natuur	Projectideeën zijn in uitvoering genomen <i>Toelichting: Drie gehonoreerde projectvoorstellen zijn in uitvoering genomen, waarvan het project 'Harderbos en Harderbroek verbonden' is opgeleverd. Daarnaast is voor één project een realisatie-overeenkomst gesloten. Voor de overige 18 projecten zijn in 2016 intentieovereenkomsten ondertekend en zijn concrete afspraken gemaakt over tijdsplan en route naar concrete projectuitwerking in 2017. De uitwerking van de gehonoreerde projecten blijkt in veel gevallen complexer dan bij de toewijzing voorzien.</i>	50%	14%

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn -omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
7. Gebiedsontwikkeling	7.1 Noordelijk Flevoland	De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt	6.3 Nieuwe infrastructuur
	7.2 Midden Flevoland	De luchthaven is operationeel	6.3 Nieuwe infrastructuur
		De overslaghaven is operationeel	6.3 Nieuwe infrastructuur
	7.3 Zuidelijk Flevoland	Realiseren ambities RRAAM m.b.t. de ontwikkeling van Almere	6.3 Nieuwe infrastructuur
		Floriade Werkt! benut de kansen die zich voordoen met de komst van de Floriade	
		In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld	
	7.4 Nieuwe Natuur	Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld	2.4 Natuur en landschap

Verbonden partijen

Via onze participatie in de verbonden partijen OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. hebben wij directe invloed op de ontwikkeling rondom Lelystad Airport Business Park uitgeoefend, teneinde de economische, infrastructurele en duurzaamheidsdoelstellingen met betrekking tot deze ontwikkeling te realiseren.

7.1 Noordelijk Flevoland

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Versterken van de economische structuur van Noordelijk Flevoland conform het programma Zuiderzeelijngelden Noordelijk Flevoland (ZZL/NF).

Doelrealisatie

De economische structuur van Noordelijk Flevoland is versterkt door de uitvoering van diverse projecten.

Activiteiten

- We hebben de tussenevaluatie uitgevoerd van het ZZL/NF-programma met onze partners, conform het convenant (UP 7.7.1).
- Op basis van de bevindingen uit de evaluatie is een nieuwe aanpak voorbereid. Dit behelst een keuze voor inzet op projecten met een bovenlokale economische structuurversterkende werking.
- We hebben relevante grootschalige investeringen geïdentificeerd, maar hebben nog geen besluiten genomen over de besteding van de ZZL/NF-gelden (UP 7.7.2).
- We hebben de uitvoering van projecten gemonitord en hebben gerapporteerd over de voortgang van het programma (UP 7.7.3). De volgende projecten zijn afgerond of in uitvoering: Zuidberg Flevotrack, Smart Farming, Masterplan Duurzame Visserij, Masterplan Agrofoodcluster, Compoworld, Vollenhovebrug en E-Optima.
- We hebben de Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland van provinciaal belang verklaard en hebben ons planologisch-juridisch instrumentarium daarop ingezet (UP 7.7.4). We hebben een ontwerp inpassingsplan met bijbehorend milieueffectrapport opgesteld en voor inspraak ter visie gelegd.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	9.331	9.120	9.000	3.886	5.114
Baten	-1.357	-1.284	1.284	-559	-725
Saldo	7.974	7.836	7.716	3.327	4.389

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
1. Vertraagde voortgang projecten Zuiderzeelijngelden	4.921	4.196	725	0
2. Minder proceskosten Maritieme Servicehaven	157	157	0	0
Overige kleine verschillen	36	36	0	0
Totaal lasten	5.114	4.389	725	0
Baten				
1. Vertraagde voortgang projecten Zuiderzeelijngelden	-725	0	-725	0
Totaal baten	-725	0	-725	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Vertraagde voortgang projecten Zuiderzeelijngelden

De raming van de programmagelden is gebaseerd op de investeringsplanning van de begunstigden. De projectvoortgang bleef achter bij de inschatting, maar zal gedurende de looptijd worden ingelopen. Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door de projecten De Parel van Flevoland en N50. De baten (cofinanciering gemeenten) zijn navenant lager. De middelen blijven beschikbaar in de reserve Vervangende projecten Zuiderzeelijn.

2. Minder proceskosten Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland

In 2016 hadden deze proceskosten voornamelijk betrekking op het inpassingsplan van het gebied. De voortgang van het project verloopt volgens planning. Desondanks is er minder aanspraak nodig geweest op de beschikbare procesgeldten dan begroot. Deze middelen blijven beschikbaar in de reserve Procesgeldten gebiedsontwikkeling.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.1.1 Noordelijk Flevoland	3.885	-559	3.326
Totaal	3.885	-559	3.326

(Bedragen x € 1.000)

7.2 Midden Flevoland

Portefeuillehouders

J. Ladders (Amsterdam Lelystad Airport)

J.N.J. Appelman (Flevokust)

Amsterdam Lelystad Airport/OMALA

Doel (2015-2019)

De luchthaven Amsterdam Lelystad Airport is operationeel; de faciliteiten en de benodigde infrastructuur zijn gereed.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet in de ontwikkeling van Amsterdam Lelystad Airport.

Activiteiten

- We hebben een goede doorwerking van het luchthavenbesluit in ons provinciaal (ruimtelijk) beleid verzekerd.
- We hebben deelgenomen aan de Alderstafel Lelystad, de Omgevingsraad Schiphol en de Commissie Regionaal Overleg Luchthaven Lelystad.
- We hebben meegewerkt bij het krijgen van een toekomst vaste locatie voor de bestaande zweefvliegorganisaties in Flevoland.
- We hebben het bedrijfsleven gestimuleerd te participeren in OMALA en gesprekken gevoerd met Schiphol Real Estate over aandeelhouderschap in Flight District.
- We hebben ingezet op de ontwikkeling van (Maintenance, Repair and Overhaul) bedrijvigheid rondom de luchthaven.
- We hebben een EFRO-project PowerParking én een INTERREG-project EV-Energy ontwikkeld voor integrale duurzame energiesystemen op de luchthaven en OMALA (UP 8.3.4).
- We hebben met de luchthaven, OMALA en andere gebiedspartners gewerkt aan een programma en diverse projecten voor duurzame ontwikkeling (UP 7.5.4).

Risico

Eind 2016 is een mogelijk latere openstelling van Amsterdam Lelystad Airport aan de Tweede Kamer gemeld door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) vanwege knelpunten bij de voorbereidingen om de aansluiting op hogere luchtroutes te bewerkstelligen. Bij IenM is door de provincie en gemeente Lelystad aangedrongen op het vinden van mogelijkheden om in 2018 te starten.

Flevokust

Doel (2015-2019)

De buitendijkse multimodale haven met containerterminal is operationeel.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet in de ontwikkeling van de buitendijkse multimodale haven met containerterminal.

Activiteiten

- We zijn gestart met de uitvoering van de 1e fase van de buitendijkse overslaghaven Flevokust: 400 meter terminalterrein, golfbreker en toegangsvaargeul (UP 7.6.1).
- We hebben de mogelijkheden van een goede multimodale ontsluiting verkend, onder meer door kansen en aandachtspunten van een aansluiting van de Hanzelijn op Flevokust te onderzoeken (UP 7.6.2).
- We hebben de ontwikkeling van het binnendijkse bedrijventerrein door de gemeente Lelystad gestimuleerd (UP 7.6.3).

Risico's

Het risico dat de realisatiekosten hoger uitvallen dan geraamd kan zich tot aan oplevering van het project nog voordoen. De realisatiekosten worden door de inzet van een contractbeheersteam beheerst. Het risico dat de exploitatie van de kade achter blijft bij de verwachting kan zich op termijn voor doen. Dit is onderdeel van de risicoreservering Flevokust.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	300	271	300	217	83
Baten	-38	0	0	-7	7
Saldo	262	271	300	210	90

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	83	75	0	8
Totaal lasten	83	75	0	8
Baten				
Overige kleine verschillen	7	0	0	7
Totaal baten	7	0	0	7

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.2.1 Amsterdam Lelystad Airport/OMALA	216	-7	209
7.2.2 Concentratie Rijksvastgoed Lelystad	1	0	1
7.2.3 Flevokust	0	0	0
Totaal	217	-7	210

(Bedragen x € 1.000)

7.3 Zuidelijk Flevoland

Portefeuillehouders

J. Lodders (RRAAM/Almere 2.0)
M.A. Rijsberman (Markermeer-IJmeer)
J.N.J. Appelman (Floriade Werkt!)

Almere 2.0

Doel (2015-2019)

Samen met het Rijk en de gemeente Almere realiseren van de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om samen met het Rijk en de gemeente Almere de ambities uit de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer over de verdere ontwikkeling van Almere, conform de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0. te realiseren.

Activiteiten

- We hebben samen met het Rijk, de gemeente Almere, de provincies Noord-Holland en Utrecht, de gemeente Amsterdam en de Stadsregio Amsterdam de bestuursovereenkomst Rijk-Regioprogramma Amsterdam, Almere, Markermeer (RRAAM) uitgevoerd.
- We hebben samen met het Rijk en de gemeente Almere de uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0 uitgevoerd.
- We hebben voor het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) een jaar- en meerjarenprogramma opgesteld (UP 7.2.2).
- We hebben (samen met partners) het vastgestelde jaarprogramma FVA uitgevoerd (UP 7.2.3).

Risico's

De risico's dat er geen overeenstemming bereikt wordt en dat het Rijk de financiële steun aan Almere intrekt hebben zich niet voorgedaan.

Floriade Werkt!

Doel (2015-2019)

De kansen die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw zijn benut.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om de kansen te benutten die de Floriade biedt voor het versterken van de Flevolandse kenniseconomie op het gebied van AgroFood & Tuinbouw.

Activiteiten

- We hebben een provinciaal Uitvoeringsprogramma Floriade opgesteld en vastgesteld (UP 7.3.1).
- We stimuleren kennisuitwisseling en innovaties op het gebied van de thematiek van de Floriade, met een focus op *Feeding the City*, onder meer via de start van de Floriade Werkt Challenge.
- We hebben de bouw voorbereid van de innovatiewerkplaats op het Floriadeterrein, die tijdens de Floriade het Flevolandse paviljoen is (UP 7.3.2).
- We hebben de eerste stappen gezet naar de realisatie van een Flevo Campus, een kenniscampus op het gebied van de Floriade thema's (UP 7.3.3).
- We zijn leadpartner van een INTERREG-project geworden om innovatie in de regionale voedselketen te stimuleren (UP 8.3.3).

Risico

De bouw van de innovatiewerkplaats start enkele maanden later dan gewenst. De bouwaanvraag voor de Innovatiewerkplaats is de eerste toetssteen voor het nieuwe bestemmingsplan, waarbij het uitgewerkte beoordelingskader op onderdelen (welstand, parkeren, arboretum) nog niet door Almere is vastgesteld. We hebben een vrijstelling van het huidige bestemmingsplan gevraagd in plaats van te wachten op het nieuwe bestemmingsplan zodat het sneller gaat. We hebben intensief overleg met Almere over het vergunningstraject. Het bouwrijp maken van onze kavel stemmen we af met de werkzaamheden van de gemeente op het terrein.

Markermeer-IJmeer

Doel (2015-2019)

In het Markermeer-IJmeer zijn natuur en recreatiemogelijkheden ontwikkeld als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om in het Markermeer-IJmeer natuur en recreatiemogelijkheden te ontwikkelen als onderdeel van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.

Activiteiten

- We hebben samen met partners een boekhoudsysteem voor natuurwaarden en ruimtelijk economische ontwikkeling ontwikkeld (UP 7.4.3). In de stuurgroep Markermeer-IJmeer is afgesproken om op basis van actuele beelden bij de ruimtelijke ontwikkelingen op en rondom het Markermeer (onder andere MRA verkenning, Gebiedsagenda IJsselmeergebied) de relatie tussen ruimtelijk-economische investeringen en investeringen in natuurontwikkeling verder te bespreken.
- We hebben naar mogelijkheden gezocht om ook in Europees verband acceptatie te krijgen voor het boekhoudsysteem.
- We hebben het op termijn (inschatting 30-50 jaar) realiseren van een Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) in het Markermeer en IJmeer voor de versterking van de ruimtelijk-economische structuur van Flevoland gestimuleerd, onder andere door in de MRA te starten met een verkenning van de economische potentie van het Markermeer-IJmeer en te participeren in de Gebiedsagenda IJsselmeergebied van het Rijk.
- We hebben naar mogelijkheden gezocht voor cofinanciering onder meer vanuit Europese subsidiebronnen.
- We hebben een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van Marker Wadden fase 1 en Luwtemaatregelen Hoornse Hop door ondersteuning van het proces. Door nieuwe kennis is besloten niet verder te gaan met Luwtemaatregelen op de locatie Hoornse Hop. In plaats hiervan is een verkenning gestart naar een alternatieve maatregel die bijdraagt aan het Toekomstbestendig Ecologisch Systeem.
- We hebben een financiële bijdrage geleverd aan de realisatie van de Marker Wadden fase 1.

Risico

De relatie tussen natuurinvestering en ontwikkelruimte blijft onduidelijk. Door de onderdelen registratiesysteem en thermometer met de betrokken partijen te bespreken is dit jaar een gemeenschappelijke basis gelegd om het gesprek te voeren over hoe om te gaan met de relatie tussen investeringen in natuurontwikkeling en ruimtelijk-economische investeringen. Aanvullende informatie is nodig (en zal ontwikkeld worden) over toekomstig gewenste ontwikkelingen alsook de bijdrage die natuurinvesteringen als Marker Wadden in de praktijk opleveren om dit gesprek verder concreter te kunnen voeren.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	2.439	7.385	6.835	5.761	1.074
Baten	0	0	-175	-140	-35
Saldo	2.439	7.385	6.660	5.621	1.039

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
1. Lagere voortgang van IFA projecten	949	949	0	0
2. Overige verschillen	125	75	0	50
Totaal lasten	1.074	1.024	0	50
Baten				
Overige kleine verschillen	-35	10	0	-45
Totaal baten	-35	10	0	-45

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere voortgang van IFA projecten

De raming voor 2016 was gebaseerd op de investeringsramingen van de begunstigden. De projectvoortgang bleef echter achter bij deze inschattingen, waardoor investeringen later dan gepland plaatsvinden. De middelen blijven beschikbaar in de reserve Investeringsimpuls Flevoland Almere.

2. Overige verschillen

Dit betreft onder andere lagere proceskosten Almere 2.0, Floriade Werkt en Markermeer-IJmeer. Deze middelen blijven grotendeels beschikbaar in de reserve Procesgelden gebiedsontwikkeling.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.3.1 Zuidelijk Flevoland	5.319	-140	5.178
7.3.2 Markermeer-IJmeer	443	0	443
Totaal	5.761	-140	5.621

(Bedragen x € 1.000)

7.4 Nieuwe Natuur

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman

Doel (2015-2019)

Toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie is ontwikkeld.

Doelrealisatie

Vervolgstappen zijn gezet om te komen tot toegankelijke natuur met ruimte voor recreatie.

Activiteiten

- We hebben de eigendommen in het voormalig plangebied OostvaardersWold beheerd door zorg te dragen voor onder andere onderhoud en verpachting.
- We hebben de compensatieverplichtingen (totaal 365 ha) geborgd voor onder meer de Hanzelijn, verbreding A6 en foerageergebieden door deze vast te leggen in intentieovereenkomsten met gebiedspartners.
- We hebben de projecteigenaren geholpen bij het concretiseren van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.1).
- We hebben de dynamiek blijvend gefaciliteerd in het programma Nieuwe Natuur en hebben ingespeeld op ontwikkelingen (UP 7.8.2).
- We hebben gestaan voor de criteria die aan de projecten zijn gesteld en hebben de uitvoering gemonitord van de gehonoreerde projecten Nieuwe Natuur (UP 7.8.3).

Risico

Het risico dat de opbrengsten van grondverkoop lager zijn dan voorzien heeft zich niet voorgedaan. Deze opbrengsten zijn in 2016 lager dan begroot, maar dat wordt veroorzaakt door uitstel van realisatie en niet door lagere opbrengsten in het totale programma Nieuwe Natuur.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	5.877	3.239	3.867	3.381	486
Baten	-6.748	-400	-11.605	-11.249	-356
Saldo	-871	2.839	-7.738	-7.868	130

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
Lasten		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
1. Projecten Nieuwe Natuur nog niet in uitvoeringsfase	354	354	0	0
2. Geen schadeclaims toegekend	100	100	0	0
Overige kleine verschillen	32	32	0	0
Totaal lasten	486	486	0	0
Baten				
3. Uitgestelde opbrengst uit grondverkoop	-403	-403	0	0
Hogere opbrengsten pacht	47	47	0	0
Totaal baten	-356	-356	0	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Projecten Nieuwe Natuur nog niet in uitvoeringsfase

Op het budget voor bijdragen aan projecten is minder uitgegeven dan verwacht doordat voor een deel van de projecten nog geen realisatieovereenkomst kon worden gesloten. Wel zijn voor alle projecten intentieovereenkomsten gesloten. De verwachting is dat voor de resterende projecten de komende twee jaar een realisatieovereenkomst gesloten zal worden. De resterende middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Nieuwe Natuur.

2. Geen schadeclaims toegekend

In de begroting van het programma Nieuwe Natuur is rekening gehouden met lasten voor geclaimde schades. In 2016 zijn er geen schadeclaims toegekend. De resterende middelen blijven beschikbaar binnen de reserve Nieuwe Natuur.

3. Uitgestelde opbrengst uit grondverkoop

De verkoop van een perceel is doorgeschoven, waardoor de baten lager zijn dan begroot. De verkoop zal naar verwachting in 2017 worden gerealiseerd.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
7.4.1 Nieuwe Natuur	3.381	-11.429	-7.868
Totaal	3.381	-11.249	-7.868

(Bedragen x € 1.000)

7.5 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
7.1 Noordelijk Flevoland	Lasten	9.331	9.120	9.000	3.885	5.114
	Baten	-1.357	-1.284	-1.284	-559	-725
	Saldo	7.974	7.836	7.716	3.326	4.390
7.2 Midden Flevoland	Lasten	300	271	300	217	83
	Baten	-38	0	0	-7	7
	Saldo	262	271	300	210	90
7.3 Zuidelijk Flevoland	Lasten	2.439	7.385	6.835	5.761	1.073
	Baten	0	0	-175	-140	-35
	Saldo	2.439	7.385	6.660	5.621	1.039
7.4 Nieuwe Natuur	Lasten	5.877	3.239	3.867	3.381	486
	Baten	-6.748	-400	-11.605	-11.249	-356
	Saldo	-871	2.839	-7.738	-7.868	130
Totaal programma 7	Lasten	17.947	20.015	20.002	13.245	6.757
	Baten	-8.143	-1.684	-13.064	-11.956	-1.108
	Saldo	9.804	18.331	6.938	1.290	5.648

(Bedragen x € 1.000)

8 KWALITEIT OPENBAAR BESTUUR

8.0 Inleiding

Als bestuur tussen de gemeenten en het Rijk neemt de provincie een bijzondere plaats in. De provinciale bestuurslaag is bij uitstek geschikt om de regionale opgaven aan te pakken en verbindingen te leggen op lokaal, interregionaal en nationaal niveau. Vanwege die positie heeft het Rijk een beroep op de provincie gedaan, bijvoorbeeld in de opgaven rond de opvang van asielzoekers. Daardoor is er ook voor Flevoland ruimte ontstaan om (pro)actief op te treden en waar dat wenselijk en nodig is een positie in te nemen. Aan onze ambitie en de bestuurlijke inzet daartoe in Europa is het afgelopen jaar veel aandacht besteed. Zo speelt de provincie een actieve rol in de lobby voor de toekomst van de structuurfondsen na 2020. Ook voor concrete programma's en projecten is daarvoor de nodige inzet gepleegd.

Om effectief te kunnen zijn voor de inwoners en de bedrijven in Flevoland werken wij samen met Provinciale Staten aan de ontwikkeling van onze provincie. En naast de samenwerking met andere overheden hebben we partners nodig om onze doelen te realiseren. Tegelijkertijd hebben we gemerkt dat de uitvoering van onze formele toezichtstaak de effectiviteit van onze bestuursorganen ondersteunt.

Het afgelopen jaar hebben we intensief gewerkt aan de relatie met derden: overheden, organisaties, ondernemers binnen en buiten de provincie. Om onze ambities waar te maken zoeken we deze contacten op om de belangen van Flevoland over het voetlicht te brengen. We zijn in gesprek gegaan met de samenleving om besluiten voor te bereiden. Diverse beleidsdocumenten zijn voorbereid met inbreng van velen uit de Flevolandse samenleving. De ontwikkeling van dit gebied staat daarbij voor ons voorop.

De in 2016 uitgevoerde en aan Provinciale Staten gepresenteerde evaluatie van de verbonden partijen vinden wij van belang: op welke wijze kunnen deze verbonden partijen optimaal van waarde zijn voor het bereiken van de provinciale doelen. In sommige gevallen willen we het instrument anders inzetten, in een aantal gevallen zien we die toegevoegde waarde niet langer en komen we met voorstellen om de relatie met de verbonden partij te beëindigen.

Als belangrijke elementen van onze bestuursstijl zien wij:

- Constructieve samenwerking: we hebben vele partijen benaderd om in het belang van Flevoland samen te werken. Alleen zo kunnen wij effectief zijn. De provincie is goed in het bij elkaar brengen van belangen en daartoe zijn we het afgelopen jaar ook in staat geweest. We hebben geïnvesteerd in de interbestuurlijke samenwerking binnen Flevoland en daarbuiten. Maar ook hebben we voortdurend gezocht naar de juiste partners om nationale opgaven in ons gebied te realiseren en de regionale en Flevolandse belangen te behartigen.
- Openheid en transparantie: op diverse dossiers en beleidsterreinen hebben we actief de dialoog met betrokken inwoners, experts, organisaties, stakeholders en partners gevoerd. Daarmee hebben we op die onderdelen gericht gevraagd mee te denken bij de voorbereiding van besluiten.
- Tijdige betrokkenheid: ook de dialoog met Provinciale Staten vinden we cruciaal om effectief te kunnen besturen. Vanwege de grote betrokkenheid die Provinciale Staten aan de dag leggen is het nodig om de Staten in processen mee te nemen. En dat vraagt oefening en experimenten. Wij hebben ervaren dat dit tot draagvlak en efficiënte besluitvorming leidt wanneer we aan de voorkant van een proces in gesprek gaan. Ook hebben wij de staten op talrijke onderwerpen regelmatig geïnformeerd.

Provinciale Staten / Statengriffie

De Statengriffie heeft ten doel Provinciale Staten optimaal te ondersteunen in haar werkzaamheden en ambities. Haar going concern activiteiten zijn hier dan ook geheel op gericht.

2016 stond grotendeels in het teken van het doorvoeren van verbeteringen in de going concern, waaronder de verdergaande digitalisering van het statenwerk. Daarnaast is door Staten en griffie aanzienlijk meer geïnvesteerd in de beeldvormende fase van besluitvorming. Onder andere door de introductie van de Statenacademie en nieuwe werkvormen binnen de statencommissies.

Provinciale Staten hebben in 2016 meer dan voorheen gebruik gemaakt van hen ten dienste staande instrumenten. De statengriffie heeft hiertoe haar strategisch inhoudelijke adviesrol geïntensiveerd.

2016 kenmerkt zich tevens als een jaar waarin Provinciale Staten werk hebben gemaakt van strategische sturing op majeure dossiers. Belangrijkste voorbeeld is de totstandkoming van de Omgevingsvisie (besluitvorming in 2017), waarbij dit heeft geresulteerd in actieve sturing op het besluitvormingsproces en een bestuursopdracht aan het college van Gedeputeerde Staten.

Maatschappelijk effect

Flevoland wordt goed bestuurd.

Effect van ons beleid

Een verbeterde (inter)nationale positie van Flevoland.

Doelenboom

In onderstaande doelenboom is de relatie tussen de beoogde maatschappelijke effecten van het programma en de doelen uit de Programmabegroting 2016 die daar aan bijdragen weergegeven. Deze doelen zijn –omwille van de presentatie- in samengevatte vorm hieronder opgenomen. In de uitwerking van het programma zijn deze doelen uitgeschreven.

Programma	Programmaonderdeel	Doelen	Relatie met andere programmaonderdelen
8. Kwaliteit openbaar bestuur	Provinciale Staten / Statengriffie	Optimaal ondersteunde besluitvorming	
		Optimaal gefaciliteerde Staten in haar verschillende rollen	
		Bevorderen strategisch gestuurde agendering Provinciale Staten	
		Kwalitatief goed functionerende Statengriffie	
	8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	de belangenbehartiging van de provincie Flevoland is versterkt	
		Flevoland is een actieve regionale partner in de EU	
		Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen	3.1 Innovatieve en circulaire economie 7.2 Midden Flevoland 7.3 Zuidelijk Flevoland
		Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten	
	8.2 Bestuurszaken	Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur	
		Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht	
		Onze verbonden partijen zijn getoetst	
	8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Een solide financieel beleid en een efficiënte begroting	
	8.4 Onvoorzien en stelposten		
	8.5 Bedrijfsvoering	Het inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd	6.2 Verkeersveiligheid 6.4 Bestaande infrastructuur
	8.6 Reserves		

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

Provinciale Staten / Statengriffie

Beoogd effect:

- a) Optimaal ondersteunde besluitvorming door Provinciale Staten
- b) Optimaal gefaciliteerde Staten in haar kaderstellende, volksvertegenwoordigende en controlerende rol
- c) Strategisch gestuurde agendering door Provinciale Staten
- d) De Statengriffie garandeert haar going concern taken op het gevraagde kwaliteitsniveau

Doel (a)

Going concernprocessen zo efficiënt mogelijk ingericht en digitaal bekend gemaakt.

Doelrealisatie

In 2016 is een nieuw vergaderschema met nieuwe instrumenten voor Provinciale Staten geïntroduceerd. Dit betreft onder meer de introductie van de Statenacademie, gericht op beeldvormende informatieve bijeenkomsten. De digitalisering van de going concern processen is geoptimaliseerd, waarbij de PS vergaderapp meer en meer de centrale informatiebron voor Provinciale Staten is.

Voor de verdere digitalisering van het Statenwerk, is eind 2016 een project gestart, met uitvoering in 2017. Dit betreft onder meer digitale verantwoording van de fractievergoedingen, optimaliseren van het digitaal vergaderen en invoering van het digitaal declareren.

De efficiency slag op het gebied van going concern processen en digitalisering, heeft in 2016 ruimte geboden voor meer inzet op strategisch inhoudelijke advisering door de statengriffier en commissiegriffiers.

Activiteiten

- Invoering nieuw vergaderschema
- Optimalisering vergaderapp en website Provinciale Staten
- Start project Digitalisering Statenwerk
- Herziening van de verordening Rechtspositie Staten- en commissieleden en de gedragscode Integer handelen Statenleden en burgerleden provincie Flevoland
- Nieuwe verordening op de fractieondersteuning, gekoppeld aan introductie digitaal verantwoorden vanaf 2017
- Voorbereiding besluitvorming over aanpassing bestuursmodel Randstedelijke Rekenkamer, in samenwerking met de overige drie Randstad provincies

Doelen (b)

1. Bevorderen van de inzet van instrumenten Provinciale Staten.
2. Provinciale Staten toerusten met gevarieerde vraaggestuurde activiteiten in de beeldvormende fase van het besluitvormingsproces.
3. Provinciale Staten faciliteren in het “van buiten naar binnen” opereren.

Doelrealisatie

Het aantal instrumenten dat Provinciale Staten in 2016 heeft gehanteerd en geïnitieerd, is in vergelijking met voorgaande jaren toegenomen. Het betreft onder meer amendementen, eigen agenderingsinitiatieven, initiatiefvoorstellen, werkbezoeken en schriftelijke vragen.

Ten aanzien van activiteiten in de beeldvormende fase van het besluitvormingsproces, is in de statencommissies geëxperimenteerd met nieuwe werkvormen en zijn een 10-tal Statenacademies georganiseerd.

Het door Provinciale Staten “van buiten naar binnen” opereren is geïntensiveerd door meer werkbezoeken, meer contacten met externen in de statencommissies en ondersteuning van de AV-leden IPO en de programmaraadsleden van de Randstedelijke Rekenkamer.

Activiteit

B1:

In onderstaand overzicht is de inzet van instrumenten die Provinciale Staten ten dienst staan ten opzichte van voorgaande jaren weergegeven.

Overzicht Stateninitiatieven 2016

		2013	2014	2015	2016	2017	2018
Moties (inclusief ingetrokken)	aantal	67	46	35	42	0	0
Amendementen	aantal	27	30	15	34	0	0
Schriftelijke vragen	aantal	24	21	21	28	0	0
Staten-initiatieven	aantal	2	1	0	6	0	0
Werkbezoeken	aantal	2	2	0	7	0	0
Hoorzitting	aantal	0	1	0	1	0	0
Initiatiefvoorstel	aantal	0	3	0	3	0	0
Interpellatie	aantal	1	1	5	4	0	0
Statenacademies	aantal	-	-	-	10	0	0
E-petities	aantal	-	-	-	1	0	0

B2:

- 10 Statenacademies (onder andere over MRA, gebiedsprogramma's, Omgevingswet, Omgevingsvisie en juridische kwesties).
- Binnen de statencommissies gestart met diverse nieuwe (interactieve) werkvormen. Voorbeelden zijn een Culturele proeverij, commissievergaderingen op locatie, interactieve sessies met spel element ten behoeve van het Economisch Programma en tafeltjessessies, pitchtraining en het gebruik van coreferenten ten behoeve van de Omgevingsvisie.

B3:

- Werkbezoeken met betrekking tot de Omgevingsdienst, Oostvaardersplassen, Brussel, provincie Overijssel (inspiratie Omgevingsvisie), Zuiderzee op Zuid, Geothermie en Nieuwe natuur.
- Hoorzitting gemeenteraden Urk, Noordoostpolder en Dronten ten behoeve van Inpassingsplan Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland.
- Intensieve betrokkenheid bij voorstellen ter aanpassing van het bestuursmodel en de Gemeenschappelijke Regeling van de Randstedelijke Rekenkamer. Tot deze aanpassing is reeds door de Staten van de deelnemende provincies besloten.
- Mede op initiatief van de Flevolandse leden van de Algemene Vergadering van het IPO, is het versterken van de informatiepositie en betrokkenheid van de Staten in het IPO geagendeerd. Dit krijgt in 2017 een vervolg.

Doel (c)

Bevorderen van strategische agenderings- en planningsinstrumenten ten behoeve van sturing op de agenda van Provinciale Staten.

Doelrealisatie

De inzet van de Lange Termijn Planning van de statencommissies en Provinciale Staten is verbeterd. Er is actieve invulling gegeven aan de agendacommissie van de afzonderlijke statencommissies. Deze biedt maandelijks sturing aan de commissieagenda's, in overleg met de betreffende portefeuillehouders van het college van Gedeputeerde Staten.

Naast sturing door de agendacommissies, zijn rond een tweetal majeure dossiers aparte begeleidingscommissies gestart. Dit om sturing te geven aan het besluitvormingsproces en Provinciale Staten optimaal in positie te brengen.

Activiteiten

- Intensivering agendacommissies van de statencommissies (deelnemers: voorzitter en griffier statencommissie en betrokken portefeuillehouders college van Gedeputeerde Staten).
- Aparte begeleidingscommissies Nieuwe Natuur en Omgevingsvisie. Ten aanzien van de totstandkoming van de Omgevingsvisie, heeft dit onder andere geresulteerd in een bestuursopdracht door Provinciale Staten aan het college van Gedeputeerde Staten, medio 2016.

- Start periodiek voorzittersoverleg van de statencommissies, tezamen met de statengriffier en commissiegriffiers.

Doel (d)

Formatie, taakverdeling en competenties afgestemd op going concern en behoefte Provinciale Staten.

Doelrealisatie

In 2016 hebben zich diverse personele wijzigingen binnen de Statengriffie voorgedaan. Naast extra inzet op teamontwikkeling, is de samenwerking en taakverdeling tussen de ondersteunende functies geoptimaliseerd (officemanager en griffiemedewerkers).

Tevens is de werkgeverscommissie Griffier geprofessionaliseerd door de adviesrol van P&O te versterken.

Activiteiten

- Taakverdeling en afstemming tussen de ondersteunende functies vastgelegd en geoptimaliseerd.
- Werkgeverscommissie Griffier geprofessionaliseerd.
- Voorbereidingen voor aanpassing van de mandaatregelingen, verordening werkgeverscommissie Griffier en ambtsinstructie Griffier in afrondende fase voor besluitvorming door Provinciale Staten.

(Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering

Portefeuillehouders

M.A. Rijsberman (Europa, INTERREG)

J.N.J. Appelman (EFRO)

J. Lodders (POP3, waarnemend)

Doel (2015-2019)

De mogelijkheden om via samenwerking met andere overheden de belangenbehartiging van de provincie Flevoland te versterken zijn benut.

Doelrealisatie

De belangenbehartiging van de provincie Flevoland via samenwerking met andere overheden is versterkt.

Activiteiten

- Met de Flevolandse gemeenten hebben we gesprekken gevoerd om de samenwerking te intensiveren en de mogelijkheden van gedeelde belangen te verkennen (UP 8.1.1).
- In Randstadverband (P4) hebben we een nieuwe Europa-strategie opgesteld. Deze is door Provinciale Staten vastgesteld (UP 8.1.3).
- We participeren in regionale en nationale samenwerkingsverbanden die bijdragen aan de ontwikkeling van dit gebied, waaronder de Metropoolregio Amsterdam (MRA) en de regio Zwolle (UP 8.1.4).
- We hebben bijgedragen aan het nieuwe samenwerkingsmodel gericht op een versterking van de samenwerking in de MRA.
- We onderhouden ambtelijke en bestuurlijke contacten met de Regio Zwolle en gaan na op welke terreinen we elkaar kunnen versterken.
- We hebben de Flevolandse belangen rechtstreeks dan wel via het Interprovinciaal Overleg onder de aandacht gebracht van de leden van de Tweede Kamer en daarbij vooral ingezet op voor ons prioritaire thema's zoals duurzaamheid, energietransitie, infrastructuur en economische ontwikkelingen in de topsectoren en het MKB.
- In de Europese en Haagse belangenbehartiging hebben we met onze samenwerkingspartners diverse beleidsterreinen afgestemd. Waar dit gewenst en mogelijk was hebben we in Den Haag en Brussel gezamenlijke posities en standpunten ingenomen, onder andere op de terreinen Toekomst Cohesiebeleid en het IPO-aanbod voor het volgende kabinet (UP 8.1.2).
- In het kader van de Europese lobby zijn twee rapporteurschappen verworven. Beiden beogen een optimale toegang tot en het gebruik van structuurfondsen; gedeputeerde Rijsberman
 - o is rapporteur voor het Comité van de Regio's voor een advies over de EU Financiële Verordening;
 - o heeft het rapporteurschap voor de Assembly of European Regions (AER) voor een position paper over het Toekomstig Cohesiebeleid.

Doel (2015-2019)

Flevoland is een actieve regionale partner in de Europese Unie.

Doelrealisatie

Flevoland heeft zich actief opgesteld als regionale partner in de Europese Unie.

Activiteiten

- We hebben afgelopen jaar actief gelobbyd om de regelgeving en wetgeving te beïnvloeden en richten ons met name op de thema's uit de Europa-strategie - zoals de toekomst van het cohesiebeleid - en op de thema's natuur en milieu (UP 8.2.1).
- Flevoland heeft geparticipeerd in diverse instituten en netwerken, waaronder het Comité van de Regio's, Purple en AER (UP 8.2.2). Zie ook de hiervoor genoemde rapporteurschappen.
- We hebben intensief gelobbyd om de structuurfondsen zo in te richten dat ze gunstig zijn voor Flevoland in de programmaperiode na 2020 (UP 8.2.3).

Doel (2015-2019)

Flevoland benut de mogelijkheden van Europese structuurfondsen.

Doelrealisatie

Flevoland heeft waar dat mogelijk was een beroep gedaan op de Europese structuurfondsen.

Activiteiten

- We hebben de thematische en structuurfondsen optimaal benut zodanig dat met name aanvragen op het gebied van onze zes topsectoren en MKB worden ingediend (UP 8.3.1).
- We hebben EFRO/Kansen voor Flevoland-projecten gesteund, waarmee we een innovatieve en duurzame impuls aan de regionale economie geven en het MKB ondersteunen (UP 8.3.2).
- We hebben aan INTERREG-projecten (innovatieprojecten en projecten ter verduurzaming van de Europese economie) gewerkt, waarmee we grensoverschrijdende (MKB-)samenwerking en regionale ontwikkeling bevorderen (UP 8.3.3 en zie 7.2 Midden Flevoland en 7.3 Zuidelijk Flevoland).
- We hebben het gebruik van POP3-gelden gestimuleerd en POP3-subsidies verstrekt, waarmee we de agrarische sector stimuleren, de waterkwaliteit verbeteren en lokale en sociale netwerken op het Flevolandse platteland versterken (UP 8.3.4).
- We hebben de kaders van het Fonds Leefbaarheid Landelijk Gebied uitgewerkt (UP 8.3.5 en zie programmaonderdeel 2.1 Leefbaarheid landelijk gebied).
- We hebben voor projecten als Marker Wadden en Flevokust actief gezocht naar de inzet van Europese fondsen.
- We nemen deel aan het Nederlandse Investeringsagentschap (NIA) en brengen daar mogelijke investeringen in Flevoland in op basis van het 'Plan Juncker'.

Doel (2015-2019)

Provinciale Staten zijn intensiever betrokken bij onze Europese activiteiten.

Doelrealisatie

De betrokkenheid van Provinciale Staten bij de Europese activiteiten van Gedeputeerde Staten is vergroot.

Activiteiten

- Provinciale Staten zijn in hun kaderstellende rol vooraf betrokken bij de vaststelling van een nieuwe Europa-strategie in randstadverband. In deze strategie worden de prioriteiten in de Europese Lobby bepaald (UP 8.4.1, zie ook UP 8.1.3).
- Wij hebben periodiek aan Provinciale Staten gerapporteerd over onze Europese activiteiten en hebben met Provinciale Staten gesproken over de resultaten van Europese belangenbehartiging (UP 8.4.2).
- Provinciale Staten hebben een werkgroep Europa ingesteld.
- Een delegatie van Provinciale Staten heeft een werkbezoek gebracht aan de Europese instellingen.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	5.504	7.180	7.791	7.333	458
Baten	-1.203	-1.205	-1.805	-3.177	1.372
Saldo	4.301	5.975	5.986	4.156	1.829

(Bedragen x € 1.000)

Waardoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
1. Hogere lasten budget Gedeputeerde Staten	-317	60	0	-377
2. Europees programma POP3 Flevoland	579	441	0	138
Lagere cofinanciering EU programma: Kansen voor West	102	87	0	15
Overige kleine verschillen	94	0	0	94
Totaal lasten	458	588	0	-130
Baten				
3. Hogere baten uit Rijkscofinanciering TMI	1.027	1.027	0	0
4. Hogere baten uit vergoeding Technische Bijstand Programma Bureau West Regio	345	345	0	0
Totaal baten	1.372	1.372	0	0

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Hogere lasten budget Gedeputeerde Staten

In 2016 heeft er een extra dotatie aan de APPA-voorziening plaatsgevonden van € 0,5 mln. in verband met aanpassing aan het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) voor pensioenen. Daarentegen zijn in het afgelopen jaar minder kosten gemaakt voor representatie, reis- en verblijfskosten en opleidingskosten. Ook het budget voor fiscale compensatie dienstauto's is niet nodig gebleken.

2. Europees programma POP3 Flevoland

In 2016 heeft de openstelling van de maatregel Jonge Landbouwers plaatsgevonden. De provincie heeft zich daarmee verplicht tot een maximale cofinanciering van € 0,34 mln. De subsidieverlening zal naar verwachting pas in 2017 plaatsvinden waardoor er nog geen lasten zijn voor deze cofinanciering in 2016. De middelen blijven beschikbaar in de reserve p-MJP/POP.

In 2015 is rekening gehouden met voorbereidingskosten voor het POP3 programma door RVO. In 2016 is gebleken dat deze kosten niet in rekening worden gebracht. Dit leidt in 2016 tot een voordeel ten opzichte van de begrote lasten van € 0,152 mln. Hiervan blijft € 0,1 mln. beschikbaar in de reserve p-MJP/POP. De provincie heeft een samenwerkingsovereenkomst met Noord-Holland voor de detachering van voormalig DLG-medewerkers. De beschikbare formatie vanuit Noord-Holland bleek onvoldoende aan te sluiten bij onze behoefte. Afgesproken is dat provincie Flevoland dit zelf oplost via inhuur van tijdelijk personeel. Enkele van deze opdrachten lopen door naar 2017.

3. Hogere baten uit Rijkscofinanciering TMI

Door optimaal gebruik te maken van de Europese regelgeving kon veel meer Rijkscofinanciering uit het Operationeel Programma Kansen voor West 2007-2013 worden ingezet in de TMI-Regeling 2008-2013 dan aangenomen, in het voordeel van provinciale cofinanciering. Omdat deze provinciale cofinanciering al bij eerdere jaarrekeningen is onttrokken aan de bestemmingsreserve Cofinanciering EU-projecten 2007-2013, is dit voordeel nu aan de reserve toegevoegd.

4. Hogere baten uit vergoeding Technische Bijstand Programma Bureau West Regio

De provincie voert werkzaamheden uit als Programma Bureau West Regio en ontvangt daarvoor een vergoeding voor Technische Bijstand. Bij de eindafrekening van de Technische Bijstand door de Management Autoriteit Kansen voor West bleek dat ook het restantbudget uit het convenant aan de provincie overgemaakt zal worden. Hiermee was tot nu toe geen rekening gehouden. Het hiermee behaalde voordeel wordt, overeenkomstig de bestaande afspraken bij het instellen van de egaliseringsreserve Technische Bijstand, toegevoegd aan deze bestemmingsreserve.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.1.1 Provinciale Staten	1.520	0	1.520
8.1.2 Gedeputeerde Staten	1.157	-29	1.129
8.1.3 (Inter)nationale bestuurlijke samenwerking	556	0	556
8.1.4 Europees programma: POP3 Flevoland	2.053	1	2.054
8.1.5 Europees programma: Kansen voor West	1.912	-3.149	-1.237
8.1.6 Europees programma: Interreg	135	0	135
Totaal	7.333	-3.177	4.156

(Bedragen x € 1.000)

8.2 Bestuurszaken

Portefeuillehouders

M.A. Rijsberman (Bestuurlijke zaken)

L. Verbeek (Kwaliteit openbaar bestuur (Rijkstaak))

Doel (2015-2019)

Een versterkte effectiviteit van het openbaar bestuur.

Doelrealisatie

De effectiviteit van het openbaar bestuur is toegenomen.

Activiteiten

- We hebben de samenwerking in de regio op bestuurlijk niveau opgepakt door in gesprek te gaan met de burgemeesters over de onderlinge samenwerking (UP 8.5.1).
- Samen met de Intervisiegroep Planning en control hebben wij nagedacht over de cyclus van planning en control met het oog op een verbeterde sturing. Wij hebben de mogelijkheden verkend om Provinciale Staten op een andere manier te betrekken bij de planning & control cyclus, waarbij wij ons laten inspireren door voorbeelden van andere overheden (UP 8.5.2).
- In de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering hebben we vanuit de gedachte van 'transparant' en 'open' een aanpak opgenomen waarmee we inhoud geven aan de betekenis van 'open overheid' voor Flevoland. Voorstellen daarvoor worden in 2017 ontwikkeld (UP 8.5.3).
- De commissaris legt op basis van zijn ambtsinstructie (twee) jaarlijks een werkbezoek af aan alle gemeenten, waarbij hij gesprekken heeft met het college en (vertegenwoordigers van) de gemeenteraad. Naast inhoudelijke onderwerpen komen ook onderwerpen als bestuurskracht, integriteit en dergelijke aan de orde.
- Op verzoek van het Rijk heeft de commissaris in zijn rol als rijksheer intensief overlegd met gemeenten en andere betrokken over de planvorming voor de opvang van vluchtelingen. Hiertoe is een regionale regietafel opgezet waarin acties en plannen zijn afgestemd.

Doel (2015-2019)

Een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht.

Doelrealisatie

Er is een adequaat functionerend interbestuurlijk toezicht (IBT).

Activiteiten

- We hebben onze wettelijke toezichthoudende taken conform de bestuursovereenkomst uitgevoerd. Over de uitkomsten van het IBT FT inzake gemeenten en gemeenschappelijke regelingen bent u via de mededeling (14/51, 2016) geïnformeerd.
- We hebben (ambtelijk) een evaluatie uitgevoerd naar de werking van de Bestuursovereenkomst IBT die de provincie en de gemeenten in januari 2015 hebben afgesloten (UP 8.6.1).
- We hebben een jaaroverzicht opgesteld over de taakuitoefening door de gemeenten, op basis van het IBT in 2014 en 2015. Dit overzicht hebben we met de gemeenten gedeeld.

Risico

Het risico dat de informatie die nodig is om goed interbestuurlijk toezicht uit te oefenen kwalitatief onvoldoende is heeft zich niet voorgedaan.

Beheermaatregel

Op basis van de evaluatie van de Bestuursovereenkomst IBT worden passende maatregelen getroffen.

Doel 2015-2019

Onze verbonden partijen zijn getoetst op de wenselijkheid van voortzetting van de status van verbonden partij.

Doelrealisatie

De verbonden partijen zijn geëvalueerd en hun status is beoordeeld.

Activiteiten

- We hebben aandacht besteed aan de governance en de informatievoorziening aan de Staten. Daartoe is een protocol Informatievoorziening aan Provinciale Staten aangeboden.
- We hebben de huidige verbonden partijen geëvalueerd aan de hand van de Kadernota Verbonden partijen. Deze evaluatie is toegelicht in de commissie Bestuur. In een aantal gevallen zien we onvoldoende toegevoegde waarde van de verbonden partij voor onze doelen en komen we met voorstellen om de relatie met de verbonden partij te beëindigen (UP 8.7.1).

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	54	132	132	58	74
Baten	-7	-4	-16	-16	0
Saldo	47	128	116	42	74

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	74	0	0	74
Totaal lasten	74	0	0	74

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.2.1 Kabinet, openbare orde en veiligheid, rechtsbescherming	32	0	32
8.2.2 Interbestuurlijk toezicht	26	-16	10
Totaal	58	-16	42

(Bedragen x € 1.000)

8.3 Algemene dekkingsmiddelen

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman (waarnemend)

Doel 2015-2019

Wij hanteren een degelijk en solide financieel beleid zodanig dat er jaarlijks een sluitende begroting wordt aangeboden en dat onze reserves op een verantwoord niveau blijven.

Doelrealisatie

Uit het overzicht incidentele en structurele baten en lasten (in onderdeel IV Jaarrekening) blijkt dat ook op rekeningbasis de inkomsten en uitgaven structureel met elkaar in evenwicht zijn. Het niveau van de bestemmingsreserves en het weerstandsvermogen wordt betrokken bij de Perspectiefnota 2017-2021.

Activiteiten

- In 2016 zijn we gestart met een herziening van ons beleid ten aanzien van risicomanagement. We verwachten dat we in de eerste helft van 2017 dit kunnen voorleggen aan Provinciale Staten.
- De voor 2016 geplande nieuwe nota Reserves en voorzieningen kon al in december 2015 door Provinciale Staten worden vastgesteld en vormt de basis voor het beleid in de periode 2015-2019.
- In 2016 hebben we de legesverordening (voor 2017) geactualiseerd. Niet alleen is gekeken naar de juiste omschrijving van de producten en diensten. Ook worden de tarieven (gefaseerd) 100%-kostendekkend gemaakt.
- In 2016 hebben we gewerkt aan het doorvoeren van de vernieuwingsvoorstellen Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De wijzigingen zijn op een adequate wijze in onze begroting 2017 verwerkt.
- Met behulp van de intervisiegroep Planning en Control hebben we in 2016 gewerkt aan de verbetering van ons planning & control instrumentarium en methoden voor beter ramen. In het voorjaar 2017 zullen de voorstellen naar de commissie Bestuur worden gebracht.
- Onze inzet (commissie Jansen) om de omvang van onze uitkering uit het Provinciefonds op peil te houden is geslaagd. Het wetsvoorstel is op 31 januari 2017 unaniem door de Tweede Kamer aanvaard.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
Lasten	486	322	334	314	21
Baten	-116.552	-149.073	-155.489	-155.186	-304
Saldo	-116.066	-148.751	-155.155	-154.872	-283

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Verschil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening- saldo
Lasten				
Overige kleine verschillen	21	-50	0	71
Totaal lasten	21	-50	0	71
Baten				
1. Lagere uitkering Provinciefonds	-350	0	0	- 350
Overige kleine verschillen	46	-6	0	52
Totaal baten	- 304	-6	0	-298

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere uitkering Provinciefonds

In de decembercirculaire zijn nog enkele aanpassingen in de Provinciefondsuitkering 2016 doorgevoerd. Het betreft hier, naast enkele kleinere voordelige mutaties, een korting van € 0,5 mln. vanwege de eenmalige bijdrage die de provincies dienen te leveren in de transitiekosten van DLG.

De uitkomsten van de decembercirculaire konden niet meer via een begrotingswijziging in 2016 worden verwerkt.

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.3.1 Algemene dekkingsmiddelen	314	-155.186	-154.872
Totaal	314	-155.186	-154.872

(Bedragen x € 1.000)

8.4 Onvoorzien en stelposten

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman (waarnemend)

Dit programmaonderdeel leent zich niet voor uitwerking in doelen, activiteiten en risico's. Het aanhouden van stelposten voor onvoorziene uitgaven, nieuwe ontwikkelingen en onzekerheden maakt het mogelijk om nieuwe inzichten in de programmabegroting te verwerken zonder dat dit direct invloed heeft op de uitvoering van het voorgenomen en vastgestelde beleid.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	0	4.904	0	0	0
Baten	0	0	0	0	0
Saldo	0	4.904	0	0	0

(Bedragen x € 1.000)

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit onderstaand product:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.4.1 Onvoorzien en stelposten	0	0	0
Totaal	0	0	0

(Bedragen x € 1.000)

8.5 Bedrijfsvoering

Portefeuillehouders

J.N.J. Appelman (waarnemend)

L. Verbeek

M.A. Rijsberman

In dit programmaonderdeel zijn het doel, doelrealisatie en activiteiten opgenomen en is een overzicht gegeven van de bestede middelen en de toelichtingen op eventuele verschillen. Meer informatie over de bedrijfsvoering is terug te vinden in de daarvoor voorgeschreven paragraaf Bedrijfsvoering.

Doel (2015-2019)

Ons inkoop- en aanbestedingsbeleid is verder verduurzaamd, zodat de CO2-voetafdruk van aan ons te leveren diensten, werken en producten één van de afwegingscriteria is en zodat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden betrokken.

Doelrealisatie

Wij hebben voortgang geboekt in de verduurzaming van ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Daarbij is de CO2-voetafdruk één van de afwegingscriteria voor aan ons te leveren diensten, werken en producten. Ook vragen wij in het kader van verduurzaming aan derden dat mensen met afstand tot de arbeidsmarkt worden ingezet.

Activiteiten

- We zijn gestart met de voorbereidingen voor de actualisatie van ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Dit zal in de eerste helft van 2017 worden afgerond (UP 8.10.1).
- In de loop van 2016 is merkbaar geworden dat nieuwe aanbestedingen, daar waar mogelijk, bijdragen aan de toename van hernieuwbare energieproductie, minder energieverbruik, het minimaliseren van de milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie (CUP 8.10.2).
- We hebben onze aanbestedingen zodanig ingericht, dat we verbeteringen hebben bereikt in het gebruik van materialen en energie (CUP 8.10.3).
- We hebben de Participatiewet bij de inkopen en aanbestedingen betrokken (CUP 8.10.4). Inmiddels werken er 7,82 fte uit de doelgroep bij de provincie Flevoland.

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	42.040	42.776	47.843	42.587	5.256
Baten	-2.360	-1.520	-2.663	-2.836	173
Saldo	39.680	41.256	45.180	39.751	5.429

(Bedragen x € 1.000)

Waarvoor wijkt het af	Vershil	Waarvan effect op:		
		Reserve	Bijdragen derden	Rekening-saldo
Lasten				
1. Lagere lasten personeel en organisatie	2.571	240	0	2.331
2. Vertraging financiële en juridische adviezen	285	0	0	285
3. Onderuitputting facilitaire zaken	239	0	0	239
4. Onderuitputting informatievoorziening	2.155	1.036	0	1.119
Overig	7	0	0	7
Totaal lasten	5.257	1.276		3.981
Baten				
5. Hogere baten externe detacheringen	144	0	0	144
Overige kleine verschillen	29	0	0	29
Totaal baten	173	0	0	173

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

1. Lagere lasten personeel en organisatie

Op het budget salarissen en salaris gerelateerde budgetten, waaronder het Individueel Keuze Budget en het budget tijdelijk personeel, is gezamenlijk 94,4% van het budget besteed. Nominaal betekent dit een onderbesteding van € 1,83 mln. Dit is voornamelijk het gevolg van (tijdelijk) niet ingevulde vacatures en vertraging in lopende bedrijfsvoeringprojecten. Gedurende het jaar zijn middelen beschikbaar gesteld om de duurzame inzetbaarheid van medewerkers te stimuleren, door bijvoorbeeld van werk-naar-werk trajecten aan te bieden. De uitgaven op deze post zijn hoger dan in voorgaande jaren, maar niet het volledige budget is ingezet (€ 0,14 mln.). De overige verschillen ad € 0,4 mln. ontstaan onder andere door lagere kosten dan begroot bij het IPO, dienstreizen en bijkomende kosten rondom de participatiewet. Tegenover de lagere lasten staat een lager dan begrote onttrekking aan de reserve Personele frictiekosten ad € 0,24 mln.

2. Lagere lasten financiële- en juridische adviezen

Op de gezamenlijke budgetten resteert in totaal € 0,29 mln. De onderuitputting wordt voornamelijk veroorzaakt door vertraging, minderwerk en scherpere inkoop binnen lopende trajecten. Daarnaast is een deel van de beleidsvoornemens later opgestart als gevolg van her-prioritering.

3. Onderuitputting facilitaire zaken

De lagere lasten van € 0,24 mln. worden veroorzaakt door onder andere een lager verbruik van gas, water en elektra (€ 0,07 mln.), minder inzet trafficmanagement (€ 0,05 mln.) en onderuitputting op gebouw- en werkplek aanpassingen (€ 0,03 mln.).

4. Onderuitputting informatievoorziening

Binnen het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) resteert € 1,04 mln. Hiervan is € 0,29 mln. een gevolg van lagere uitgaven in plateau 0 dan begroot. Voor plateau 1 resteert € 0,75 mln. Dit plateau kent een doorlooptijd tot en met maart 2017. De verwachting is dat de middelen in 2017 voor het bestemde doel worden

uitgegeven. Als gevolg hiervan wordt ook minder onttrokken aan de reserve Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering dan begroot. Daarnaast resteert op de stelpost Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering € 0,74 mln. De stelpost Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering geldt ter dekking van het structurele tekort dat wordt verwacht na volledige uitvoering van het MAB. Het overige verschil wordt verklaard door lagere lasten op adviezen, het lenA werkplan en telecommunicatie.

5. Hogere baten externe detacheringen

De Provincie Flevoland verzorgt de salarisadministratie van de Randstedelijke Rekenkamer. Als gevolg van het beleid van de Rekenkamer, zijn de salarislasteren en de daarbij behorende door te belasteren baten hoger dan bij de Provincie begroot (€ 0,11 mln.).

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programmaonderdeel zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.5.1 Personeel en organisatie	34.150	-2.490	31.660
8.5.2 Financiën	47	0	47
8.5.3 Communicatie	106	0	106
8.5.4 Bestuurlijk- juridische zaken	272	-15	257
8.5.5 Facilitaire zaken en Financiële administratie	4.611	-329	4.282
8.5.6 Informatievoorziening	3.402	-2	3.400
Totaal	42.587	-2.836	39.751

(Bedragen x € 1.000)

8.6 Reserves

Portefeuillehouder

J.N.J. Appelman (waarnemend)

Middelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Lasten	64.612	45.331	78.554	78.935	-381
Baten	-57.233	-36.940	-42.631	-31.670	-10.961
Saldo	7.379	8.391	35.923	47.265	-11.342

(Bedragen x € 1.000)

Stortingen in reserves	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Algemene reserve	1.000	1.000	0
Personele frictiekosten	900	900	0
Grootschalige kunstprojecten	33	33	0
Monumentenzorg	187	187	0
Strategische projecten	14.090	14.040	50
Zuiderzeelijngelden	2.597	2.597	0
Technische bijstand Europa	18	361	-343
Cofinanciering EU-projecten 07-13	0	1.027	-1.027
Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.372	1.372	0
Infrafonds	3.579	3.585	-6
p-MJP/POP	430	430	0
Bodem	0	0	0
Egalisatiereserve gladheidbestrijding	0	0	0
Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	900	0
Nieuwe Natuur	9.908	8.561	1.347
Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen	3.124	3.145	-21
Almere 2.0	4.200	4.200	0

Stortingen in reserves	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur	0	349	-349
Mobiliteit	30.124	29.953	171
Beheer en ontwikkeling natuur	2.378	2.378	0
Doorgeschoven activiteiten	214	214	0
Economisch Programma	3.500	3.704	-204
Totaal stortingen	78.554	78.935	-381

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

De hogere stortingen en de grootste afwijkingen worden hieronder toegelicht.

1. Reserve Technische bijstand Europa

De hogere storting betreft aanvullende baten voor Technische Bijstand van het Programma Bureau West Regio.

2. Reserve cofinanciering EU-projecten 07-13

De hogere storting betreft aanvullende baten uit de Technologische MKB Innovatieregeling (TMI).

3. Reserve Infrafonds

De hogere storting wordt veroorzaakt door de hogere gerealiseerde opbrengsten Motorrijtuigenbelasting.

4. Reserve Nieuwe Natuur

De lagere storting wordt veroorzaakt door een lagere bijdrage voor natuurcompensatie.

5. Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen

De hogere storting betreft de dotatie aan de egalisatiereserve en past daarmee binnen het vastgestelde beleid van Provinciale Staten.

6. Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur

Als gevolg van een batig saldo op de begrotingsposten voor jaarlijks onderhoud binnen programmaonderdeel 6.4 zijn de niet bestede middelen in deze egalisatiereserve gestort, ter dekking van overlopende activiteiten. De hogere storting past binnen het vastgestelde beleid van Provinciale Staten.

7. Reserve Economisch Programma

Indien begrote middelen voor de uitvoering van het Economisch Programma niet volledig worden besteed, worden deze, conform Statenbesluit, toegevoegd aan de reserve Economisch Programma.

Onttrekkingen aan reserves	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Algemene reserve (8.3)	-1.996	-1.975	-21
Personele frictiekosten (8.5)	-1.410	-1.170	-240
Grootschalige kunstprojecten (4.1)	-159	-156	-3
Monumentenzorg (4.1)	-29	-29	0
Strategische projecten (diverse)	-9.564	-8.075	-1.489
Zuiderzeelijngelden (7.1)	-7.111	-2.915	-4.196
Jeugdzorg (4.2)	-2.459	-2.459	0
Cofinanciering EU-projecten 07-13 (8.1)	-650	-679	29
Investeringsimpuls Flevoland Almere (7.3)	-2.000	-1.051	-949
Procesgelden gebiedsontwikkeling (7.1, 7.2, 7.3)	-1.725	-1.435	-290
Infrafonds (6.2)	-4.717	-4.074	-643
p-MJP/POP (8.1)	-1.151	-710	-441
Bodem (5.2)	-437	-147	-290
Egalisatiereserve gladheidbestrijding (6.4)	0	-21	21
Cofinanciering EU-projecten 14-20 (8.1)	-400	-283	-117
Nieuwe Natuur (7.4)	-2.170	-693	-1.477
Almere 2.0 (7.3)	-3.835	-3.835	0
Beheer en ontwikkeling natuur (2.2)	0	-91	91
Meerjaren aanpak bedrijfsvoering (8.5)	-2.015	-979	-1.036
Doorgeschoven activiteiten (8.1, 8.5)	-804	-893	89
Totaal onttrekkingen	-42.631	-31.670	-10.961

(Bedragen x € 1.000)

Toelichting

De aanwending van (bestemmings)reserves is veelal afhankelijk van projectvoortgang en de daarmee gepaard gaande uitgaven. Door lagere uitgaven ontstaan verschillen in de onttrekkingen aan de reserves. De verklaringen zijn opgenomen bij de betreffende programmaonderdelen, welke tussen haakjes in bovenstaande tabel zijn weergegeven. In paragraaf 1.2 Analyse resultaat van onderdeel IV Jaarrekening is een analyse van het resultaat inclusief de reserves opgenomen. Een nadere specificatie van de reserves is te vinden in bijlage 1 Toelichting reserves en voorzieningen.

1. Reserve Strategische projecten

De reserve Strategische projecten wordt ingezet op diverse strategische beleidsterreinen en is daarom niet gerelateerd aan een specifiek programmaonderdeel. De onttrekking aan de reserve Strategische projecten ligt lager dan begroot. Dit is met name het gevolg van lagere lasten voor herstructurering bedrijventerreinen (3.1), ontwikkeling van de omgevingsvisie (1.1), training & opleiding Gedeputeerde Staten (8.1), gebiedspromotie (3.2) en Nationaal Park Oostvaardersplassen (2.2).

Relatie met de productenrealisatie

De middelen van dit programma zijn opgebouwd uit de onderstaande producten:

Product	Lasten	Baten	Saldo
8.6.1 Mutaties reserves	78.935	-31.670	47.265
Totaal	78.935	-31.670	47.265

(Bedragen x € 1.000)

8.7 Totale lasten en baten

De budgetautorisatie door Provinciale Staten vindt plaats op het niveau van de programmaonderdelen. Hieronder zijn per programmaonderdeel de lasten, baten en saldi opgenomen.

Programma-onderdeel	L/B/S	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
8.1 (Inter)nationale samenwerking & bestuurlijke positionering	Lasten	5.504	7.180	7.791	7.333	458
	Baten	-1.203	-1.205	-1.805	-3.177	1.372
	Saldo	4.301	5.975	5.985	4.156	1.829
8.2 Bestuurszaken	Lasten	54	132	132	58	74
	Baten	-7	-4	-16	-16	0
	Saldo	47	128	115	42	74
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	486	322	334	314	21
	Baten	-116.552	-149.073	-155.489	-155.186	-304
	Saldo	-116.066	-148.751	-155.155	-154.872	-283
8.4 Onvoorzien en stelposten	Lasten	0	4.904	0	0	0
	Baten	0	0	0	0	0
	Saldo	0	4.904	0	0	0
8.5 Bedrijfsvoering	Lasten	42.040	42.776	47.843	42.587	5.256
	Baten	-2.361	-1.520	-2.663	-2.836	173
	Saldo	39.680	41.256	45.180	39.751	5.430
8.6 Reserves	Lasten	64.612	45.331	78.554	78.935	-381
	Baten	-57.233	-36.940	-42.631	-31.670	-10.961
	Saldo	7.379	8.391	35.923	47.265	-11.342
Totaal programma 8	Lasten	112.696	100.645	134.655	129.227	5.428
	Baten	-177.356	-188.742	-202.605	-192.885	-9.720
	Saldo	-64.660	-88.097	-67.950	-63.658	-4.292

(Bedragen x € 1.000)

Paragrafen

De indeling van het provinciale jaarverslag is voor een belangrijk deel voorgeschreven in het BBV inclusief een zevental verplichte paragrafen. In de paragrafen worden onderwerpen behandeld (als dwarsdoorsnede van het jaarverslag) die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie.

De paragrafen bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en de lokale heffingen. Ook de onderwerpen die in de afzonderlijke paragrafen beschreven moeten worden, zijn in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV. Het gaat om de volgende paragrafen:

1. Lokale heffingen;
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing;
3. Onderhoud kapitaalgoederen;
4. Financiering;
5. Bedrijfsvoering;
6. Verbonden partijen;
7. Grondbeleid.

1 Lokale heffingen

1.1 Beleid ten aanzien van heffingen

De provincie kende in 2016 de volgende heffingen:

- Algemene heffing: Opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)
- Bestemmingsheffingen: Leges, Grondwaterheffing en Nazorgheffing

1.1.1 Opcenten Motorrijtuigenbelasting

De provincie heft een opslag (de zogenaamde opcenten) op de motorrijtuigenbelasting. Het Rijk stelt jaarlijks de maximale hoogte vast. Het maximumtarief voor 2016 bedroeg 110,6 opcenten. De provincie bepaalt met inachtneming hiervan zelf het tarief. Voor Flevoland bedroeg het tarief in 2016 77,4 opcenten. Het tarief voor de opcenten kan jaarlijks worden aangepast.

De werkelijke MRB-inkomsten bedroegen in 2016 € 51,8 mln. De zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit (het verschil tussen de opbrengst bij het Flevolandse tarief en de opbrengst bij het maximaal toegestane tarief) bedroeg in 2016 circa € 22,2 mln.

1.1.2 Leges

De provincie heft leges voor diverse diensten en documenten (op basis van de legesverordening provincie Flevoland). Bij de tariefstelling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de leges voor drukwerk zijn gebaseerd op de variabele kosten (papier, kopieerkosten en porti);
- de leges voor vergunningen, ontheffingen en dergelijke zijn gebaseerd op het gemiddeld tijdsbeslag dat met het verlenen hiervan is gemoeid, vermenigvuldigd met het gemiddelde uurtarief van de daarmee belaste medewerkers.

1.1.3 Grondwaterheffing

De provincie belast het onttrekken van grondwater aan de bodem op basis van de Grondwaterheffingsverordening 2010. Deze verordening heeft de Waterwet als wettelijke grondslag. De provincie belast onttrekkingen vanaf 20.000 m³, waarbij de eerste 10.000 m³ zijn vrijgesteld. Het tarief is enerzijds gebaseerd op een raming van de lasten van het grondwaterbeheer op langere termijn en anderzijds op een inschatting van het volume van de jaarlijkse grondwateronttrekkingen. Met ingang van 1 januari 2010 is het tarief € 1,41 per 100 m³.

Voor zover de gerealiseerde opbrengst uit de grondwaterheffing afwijkt van de daaraan toerekenbare kosten, is het verschil toegevoegd of onttrokken aan de voorziening Grondwaterbeheer. In onderdeel IV Jaarrekening paragraaf 3.3 Toelichting op de balans (passiva) is het verloop van deze voorziening toegelicht.

1.1.4 Nazorgheffing

De provincie Flevoland heeft te maken met drie afvalstortplaatsen, te weten: Het Friese Pad (Emmeloord), Zeeasterweg (Lelystad) en Braambergen (Almere). De provincie heeft een 'eeuwigdurende' nazorgplicht voor afvalstortplaatsen die zijn gesloten (afgedicht). Voor dit doel is het Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen (hierna Nazorgfonds) opgericht.

De stortplaatsexploitanten dragen de lasten via een jaarlijkse nazorgheffing. Deze heffing wordt door de provincie in het Nazorgfonds gestort. Het college van Gedeputeerde Staten vormt het bestuur van dit fonds (zie ook de paragraaf Verbonden partijen). Het is de bedoeling dat het fonds op het moment dat de afvalstortplaats wordt gesloten, voldoende financiële middelen heeft om eeuwigdurend het onderhoud aan de stortplaats te kunnen bekostigen. De hoogte van de nazorgheffing is afhankelijk van het benodigde doelvermogen en de

beleggingsresultaten van het Nazorgfonds. Het benodigde doelvermogen wordt gebaseerd op de door de stortplaatsexploatanten ingediende nazorgplannen. De nazorgheffing is een voorlopige heffing. Voorafgaand aan het afleggen van de sluitingsverklaring wordt de definitieve heffing opgelegd en voldaan, om zeker te stellen dat het doelvermogen is bereikt.

Het Friese Pad is een gesloten stortplaats waarvoor geen nazorgheffing meer wordt ontvangen. Voor Braambergen is inmiddels het doelvermogen bereikt en wordt geen heffing meer opgelegd. Deze stortplaats is nog niet gesloten, waardoor er nog wel een eindheffing plaats zal kunnen vinden. Voor de Zeeasterweg is op basis van het ingediende nazorgplan het te realiseren doelvermogen vooralsnog vastgesteld op € 41,24 mln. en de jaarlijkse nazorgheffing bepaald op € 400.000.

Omdat op dit moment de rekenmodellen in IPO-verband worden geactualiseerd en de stortplaatsexploatant nieuwe beheerplannen heeft aangekondigd, is het doelvermogen en daarmee de heffing vooralsnog niet aangepast. De actualisatie zal naar verwachting in 2017 gereed komen. Naar aanleiding daarvan kunnen de heffingen voor de nog niet gesloten stortplaatsen vanaf 2017 wijzigen.

1.2 Overzicht tarieven

Tabel 1.1: Heffingstarieven

Lokale heffingen		2014	2015	2016
Opcenten MRB	tarief per 1-1	76,6	76,6	77,4
Grondwaterheffingen	tarief per 100 m ³	1,41	1,41	1,41
Nazorgheffing	tarief Friese Pad	0	0	0
	tarief Braambergen	0	0	0
	tarief Zeeasterweg	400.000	400.000	400.000

1.3 Kwijtscheldingsbeleid

Voor de lokale heffingen bestaat er geen mogelijkheid tot kwijtschelding. De legesverordening kent een zogenaamde hardheidsclausule. Hierin is geregeld dat het college van Gedeputeerde Staten tegemoet kan komen aan onbillijkheden van overwegende aard, welke zich bij de toepassing van de verordening kunnen voordoen.

1.4 Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de tarieven van de provinciale belastingen en heffingen zich verhouden tot de tarieven in de andere provincies. Voor de opcenten MRB is de situatie in 2016 weergegeven in tabel 1.2 Provinciale opcenten MRB.

Tabel 1.2: Provinciale opcenten MRB

Opcenten MRB	2016	Opcenten MRB	2016
Noord-Holland	67,9	Overijssel	79,9
Friesland	68,8	Zeeland	82,3
Utrecht	72,6	Gelderland	88,7
Noord-Brabant	76,1	Groningen	88,9
Flevoland	77,4	Drenthe	92,0
Limburg	77,9	Zuid-Holland	92,0

Van laag naar hoog gerangschikt nam Flevoland in 2016 de vijfde plaats in voor wat betreft het tarief van de opcenten MRB. Het landelijke gemiddelde tarief in 2016 bedroeg 80,4 opcenten.

Voor de grondwaterheffing lopen de tarieven tussen de provincies uiteen van € 0,85 per 100 m³ tot € 3,17 per 100 m³. Het tarief in Flevoland bedraagt per 1 januari 2010 € 1,41 per 100 m³, waarmee Flevoland van laag naar hoog gerangschikt de vierde plaats inneemt. De hoogte van de uiteindelijk opgelegde heffing is niet alleen afhankelijk van de hoogte van het tarief, maar ook van een mogelijk minimum bedrag en vrijstellingen. In Flevoland is geen minimum bedrag vastgesteld en zijn onttrekkingen kleiner dan 20.000 m³ grondwater vrijgesteld van de provinciale grondwaterheffing.

Voor interprovinciale vergelijking zijn alleen de opcenten MRB en de grondwaterheffing relevant vanwege de omvang en/of de hoogte van de heffing. De activiteiten waarvoor leges worden gevraagd (zoals toezending provinciale documenten) verschillen tussen de provincies, waardoor vergelijking niet goed mogelijk is. Gelet op het specifieke karakter van de nazorgheffing is een vergelijking met andere provincies evenmin zinvol.

1.5 Opbrengst van de lokale heffingen

Tabel 1.3: Opbrengst lokale heffingen

Lokale heffing	Rekening 2015	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Opcenten MRB	-50.187	-51.768	-51.846
Leges; mandaat OFGV	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Leges; overig	-31	0	-48
Grondwaterheffing	-444	-470	-457
Nazorgheffing	-400	-400	-400
Totaal	-51.062	-52.638	-52.751

Bedragen x € 1.000

Leges; mandaat Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV)

Vanaf 2013 is mandaat gegeven aan de OFGV om de leges te heffen op het gebied van Ontgrondingen, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Elektriciteitswet. Zij leggen de aanslag op en verzorgen de inning van de leges. Conform afspraak wordt er een subsidie verstrekt aan de OFGV onder aftrek van de legesopbrengst. Deze heffing komt daarom vanaf 2013 niet meer in de boekhouding van de provincie voor.

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Inleiding

De provincie heeft in het College uitvoeringsprogramma 2015-2019 (CUP) ambities geformuleerd en wil haar doelstellingen realiseren. In een aantal gevallen zijn er risico's en onzekerheden die ervoor kunnen zorgen dat doelen niet of niet geheel kunnen worden bereikt. Deze risico's en verantwoording daarover zijn opgenomen in de programmaverantwoording van de Jaarrekening 2016. In deze paragraaf wordt beschreven in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële effecten van de risico's die de provincie loopt op te kunnen vangen. Risico's waarvoor voorzieningen zijn getroffen of waarmee al rekening is gehouden binnen specifieke reserves of stelposten in de begroting/jaarrekening, worden in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. De paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt tweemaal per jaar (bij begroting en jaarrekening) geactualiseerd.

Leeswijzer

In paragraaf 2.2 komen het risicobeleid en de ontwikkelingen op het gebied van risicomanagement aan de orde. Het risicoprofiel van de provincie Flevoland wordt in paragraaf 2.3 weergegeven. In paragraaf 2.4 wordt verder ingegaan op het weerstandsvermogen, uit te drukken in de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's. In paragraaf 2.5 worden de belangrijkste financiële risico's toegelicht. Tot slot worden in paragraaf 2.6 overige niet financiële risico's genoemd.

Korte samenvatting

Het actief toepassen van risicomanagement draagt bij aan het lerend vermogen (risico's worden sneller geïdentificeerd en beter ingeschat) en maakt ook dat er meer aandacht besteed wordt aan het beheersbaar maken en houden van risico's. Deze ontwikkelingen kunnen zowel een opwaarts als een neerwaarts effect hebben op de hoogte van het risicoprofiel. Het weerstandsvermogen van de provincie is zodanig hoog dat het ruimte biedt om beheerst activiteiten te ontplooiën waaraan bepaalde risico's verbonden zijn. De hoogte van het weerstandsvermogen is naast het risicoprofiel afhankelijk van de belastingcapaciteit en de vrije ruimte binnen de Algemene reserve.

De provincie heeft in het CUP impliciet aangegeven om risicovollere activiteiten te willen ondernemen. Daarom heeft de provincie vanaf 2015 het risicomanagement verder geïntensiveerd. Dit heeft geleid tot het beter beheersbaar maken van de risico's. Ten opzichte van de vorige periode zijn er, als gevolg van deze intensivering, meer risico's geïdentificeerd. Tegelijkertijd zijn deze risico's beter beheersbaar gemaakt.

Door een licht gestegen risicoprofiel en een lagere weerstandscapaciteit is de dekkingsgraad ten opzichte van de Programmabegroting 2017 gedaald. De dekkingsgraad van 1,8 ligt echter nog steeds binnen de in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 aangegeven bandbreedte van 1,1 tot 2,0.

2.2 Risicobeleid en risicomanagement

De provincie heeft als doel zich te ontwikkelen tot een risicovolwassen organisatie. Concreet betekent deze ambitie dat risicomanagement integraal onderdeel uitmaakt van beleidsvoorbereiding, besluitvorming en uitvoering. Een van de uitgangspunten in dit beleid is dat risico's op een verantwoorde manier in de besluitvorming worden betrokken. De provincie wil bewust met risico's omgaan en ze in beeld brengen. Om ook goed zicht te hebben op de mate waarin de risico's beheerst worden, worden bij de risico's ook de gehanteerde beheersmaatregelen in beeld gebracht.

Bij het vaststellen van de kadernotitie Risicomanagementbeleid (vastgesteld op 27 november 2013) is door Provinciale Staten gevraagd om een voortgangsrapportage over de implementatie. In deze paragraaf worden de huidige de stand van zaken en de activiteiten van 2016 weergegeven.

Activiteiten op het gebied van risicomanagement in 2016

- Op grond van de financiële verordening (artikel 16) leggen Gedeputeerde Staten tenminste eens in de vier jaar een nota risicobeleid ter behandeling en vaststelling voor aan Provinciale Staten. In 2017 wordt de kadernotitie risicomanagement 2013 geactualiseerd. Geconcludeerd is dat de notitie veel ambtelijk uitgangspunten voor het risicomanagementbeleid bevat dat ook ambtelijk kan worden vastgesteld. Enkele wijzigingen in de bestuurlijke uitgangspunten van het risicomanagementbeleid worden via de Perspectiefnota aan Provinciale Staten voorgelegd.
- Nadat het nieuwe risicomanagementbeleid is vastgesteld, zal een plan van aanpak opgesteld worden om het nieuwe beleid tot uitvoering te brengen. De effecten van het nieuwe beleid zullen, naar verwachting, in de Programmabegroting 2018 merkbaar zijn.
- Als voorschot op het nieuwe risicomanagementbeleid is reeds een niet financieel risico met betrekking tot Oostvaardersplassen opgenomen in deze risicoparagraaf.

2.3 Risicoprofiel

Het risicoprofiel is een actueel overzicht van verschillende risico's die de provincie loopt. Het is uiteraard een momentopname, omdat de risico's in de loop van de tijd veranderen. Het geschetste risicoprofiel is een actualisatie van het risicoprofiel uit de Programmabegroting 2017, gebaseerd op gesprekken met directie, management en programmamanagers.

De omvang van de risico's wordt bepaald door de combinatie van kans en effect. Door aan het mogelijke effect (klein, middel of groot) een bedrag te koppelen, kunnen de risico's gekwantificeerd worden, zodat er op basis van omvang een volgorde in de risicolijst wordt aangebracht. Dit leidt uiteindelijk tot de "Top zeven" risico's van risico's groter of gelijk aan € 0,3 mln. De kwantificering is een instrument om gewicht te geven aan de genoemde risico's en dit af te zetten tegen de weerstandscapaciteit. Als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, zal van geval tot geval worden bezien op welke wijze hiermee zal worden omgegaan. Dit kan leiden tot bijstelling van de ambities, het opvangen van de financiële effecten binnen de bestaande budgetten of het inzetten van de weerstandscapaciteit.

Het kwantificeren van risico's blijft altijd een subjectieve inschatting. Bij de kwantificering van de risico's wordt rekening gehouden met de beheersmaatregelen die reeds zijn getroffen. Deze beheersmaatregelen zijn er immers op gericht de kans en/of het effect van het risico te verkleinen. Bij de kwantificering wordt gewerkt met gestandaardiseerde wegingsfactoren, welke in tabel 2.1 zijn weergegeven.

Tabel 2.1: Wegingen van risico's op gebied van kans en effect

			Kans (procenten)		
			Klein	Middel	Groot
			10%	30%	50%
Effect	Klein	1.000	100	300	500
	Middel	3.000	300	900	1.500
	Groot	7.500	750	2.250	3.750

Bedragen x € 1.000

Op basis van de hierboven beschreven werkwijze is de lijst met de belangrijkste risico's samengesteld, welke in tabel 2.2 zijn opgenomen. Het is een momentopname en geeft de huidige stand van zaken weer. Een nadere toelichting op deze risico's is terug te vinden in paragraaf 2.5.

Tabel 2.2: Het risicoprofiel, de risico's

PB 2017*	JV 2016*	Onzekerheid/Risico	JV 2016	PB 2017	Kans	Effect
9	1	AutoLease Maatschappijen	2,25	0,30	Middel	Groot
1	2	Flevokust	2,10	2,10	Expliciet bepaald	
2	3	Nazorgfonds	1,50	1,50	Groot	Middel
3	4	Informatievoorziening	0,75	0,75	Klein	Groot
4	5	Reserves inzetten als revolverende middelen	0,75	0,75	Klein	Groot
5	6	Aanleg Hogering	0,75	0,75	Klein	Groot
6		GR NLE	0,00	0,50	Vervallen	Vervallen
7	7	OMALA	0,30	0,30	Klein	Middel
8		Rijksombuigingen	0,00	0,30	Vervallen	Vervallen
		Subtotaal	8,40	7,25		
		Overige risico's	0,81	0,82		
		Totaal generaal	9,21	8,07		

* JV = Jaarverslag en PB = Programmabegroting

Bedragen x € 1 mln.

De weging van de risico's in tabel 2.2 is bepaald door de verwachtingswaardemethode (uitzondering is de Flevokust, deze is door een Monte Carlo methode samengesteld). Bij deze methode (waarbij geen sprake is van simulatie) wordt gerekend met de formule: kans * bedrag.

Mutaties

De mutaties van de risico's ten opzichte van de Programmabegroting 2017 betreffen:

Nieuwe risico's

- Oostvaardersplassen. Een niet financieel risico, imagoschade, is onder overige risico's opgenomen.

Gewijzigde risico's

- Autolease maatschappijen. Als gevolg van de wijziging van de vestigingsplaats van een leasebedrijf is het aantal voertuigen bij leasebedrijven in Flevoland per 1 januari 2017 toegenomen. Hierdoor is de omvang van het financiële risico toegenomen van 'middel' tot 'groot'. Daarnaast is de kans verhoogd van 'klein' naar 'middel'.

Vervallen risico's

- GR NLE. Provinciale Staten hebben eind 2016 een besluit genomen. De ontvlechting gaat plaatsvinden, de huisvesting en grond van NLE gaan over naar de provincie. De exploitatietekorten hebben geleid tot aanvullende bijdragen aan NLE. De exploitatiebegroting van Batavialand lijkt reëel waardoor de huurinkomsten voor de provincie op dit moment geen risico vormen. Het risico met betrekking tot de omgevormde gemeenschappelijke regeling (Het Flevolands Archief) is gezien een zeer lage maximale bijdrage van de provincie niet materieel. Het risico op overgenomen panden en gronden is voor de provincie nauwelijks aanwezig omdat na afwaardering van de grond een meer dan voldoende verkoopwaarde overblijft.
- Rijksombuigingen. Dit risico wordt nu opgevangen in een stelpost bij de begroting (stelpost Onzekerheden perspectiefnota).

In vergelijking met de Programmabegroting 2017 is het risicoprofiel van de provincie Flevoland gestegen van € 8,07 mln. naar € 9,21 mln. Dit heeft met name te maken met de toename van de kans en het schadebedrag van het risico Autoleasemaatschappijen. De post Overige risico's betreft de som van de overige financiële risico's welke elk lager dan € 0,3 mln. liggen. De impact van deze risico's is niet meer apart weergegeven als wegingsfactor omdat de toegevoegde waarde daarvan nihil is.

De in het risicoprofiel opgenomen risico's betreffen risico's die veelal het gevolg zijn van externe factoren. Hiertegen kan de provincie slechts in relatief beperkte mate beheersmaatregelen nemen. Voor risico's waarop de provincie meer invloed heeft, worden passende beheersmaatregelen genomen, waarbij een afweging gemaakt wordt tussen de kosten hiervan en de mate waarin het risico verkleind kan worden.

2.4 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft de relatie weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de hoogte van de financiële risico's, zoals deze zijn weergegeven in het risicoprofiel.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken. Deze is op te delen in structurele en incidentele middelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de middelen die eenmalig beschikbaar zijn om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit het vrije deel van de Algemene reserve. Dit betreft middelen die eenmalig beschikbaar zijn.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit geeft inzicht in de hoeveelheid middelen die op structurele wijze beschikbaar kan komen om financiële effecten van risico's en onzekerheden af te dekken en bestaat uit de onbenutte belastingcapaciteit⁶ en de post voor onvoorziene uitgaven.

Tabel 2.3: Weerstandscapaciteit

Onderdeel	PB 2015	JV 2014	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016
Incidenteel						
Algemene reserve (vrij deel)	20,1	19	19,4	20,5	21,6	14,7
Bestemmingsreserves (vrij deel)	0	0	0	0	0	0
Aandelenbezit	0	0	0	0	0	0
Incidentele weerstandscapaciteit	20,1	19	19,4	20,5	21,6	14,7
Structureel (jaarlijks)						
Belastingcapaciteit	22,6	21,2	1,95	1,9	1,8	2,0
Onvoorzien	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Structurele weerstandscapaciteit	22,8	21,4	2,1	2,1	2,0	2,2
Totaal	42,9	40,4	21,5	22,6	23,6	16,9

Bedragen x € 1 mln.

De weerstandscapaciteit is ten opzichte van de Programmabegroting 2017 per saldo gedaald (€ 6,7 mln.) door een afname van het vrije deel van de Algemene reserve (€ 6,9 mln.) en een toename van de belastingcapaciteit (€ 0,2 mln.). De afname van het vrije deel van de Algemene reserve wordt veroorzaakt door geormerkte reserves en onttrekkingen. Hieronder volgt een specificatie:

- Geormerkte reserves van € 4,9 mln. zijnde:
 - o Batavialand/NLE (€ 4,1 mln.);
 - o Huisvesting provincie Flevoland (€ 0,7 mln.);
 - o Berechja achtervang oninbaarheid lening (€ 0,1 mln.);
 - o Beschikbaarheid subsidie opruimen drugsafval (€ 0,02 mln.).
- Onttrekking in 2016 van het vrije van de algemene reserve van € 2,0 mln. zijnde:
 - o NLE exploitatie en garantstelling personeel (€ 1,8 mln.);
 - o Tweede tranche Berechja -bekostiging onderwijs- (€ 0,1 mln.);
 - o Resultaatbestemming 2015 (€ 0,1 mln.).

⁶ Met ingang van de Programmabegroting 2016 bestaat de belastingcapaciteit uit het verschil tussen de huidige opcenten in Flevoland en het landelijke gemiddelde. Hiervoor betrof dit het maximum.

Weerstandsvermogen

Door de beschikbare weerstandscapaciteit af te zetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit (voor het afdekken van risico's) kan een uitspraak gedaan worden over het weerstandsvermogen.

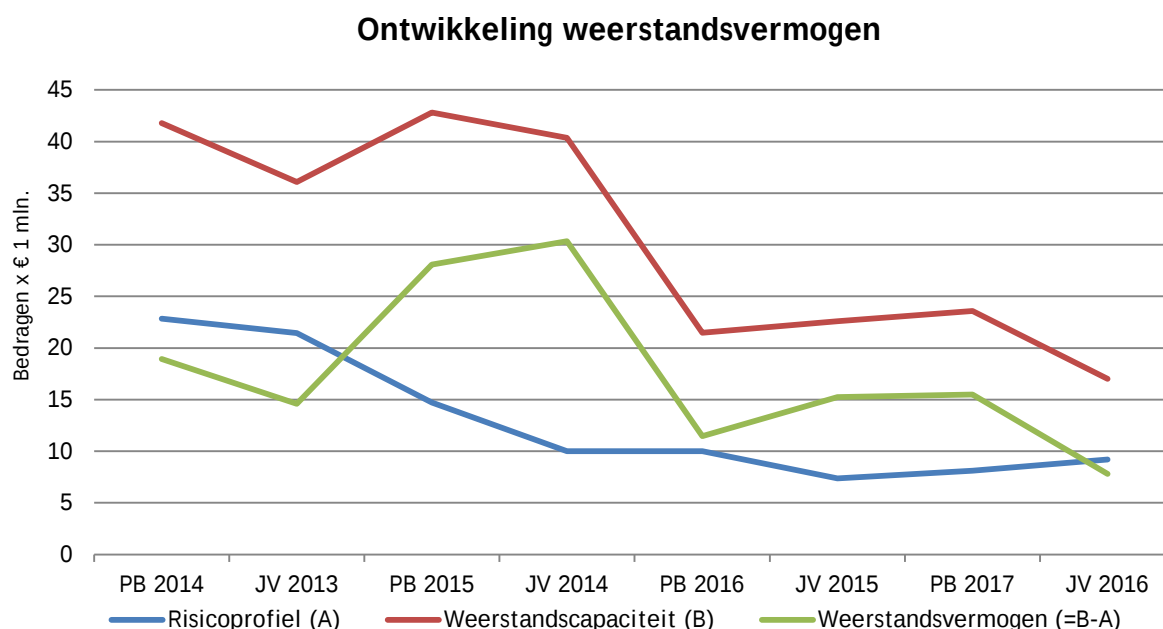
Tabel 2.4 Weerstandsvermogen

Programmaonderdeel	PB 2015	JV 2014	PB 2016	JV 2015	PB 2017	JV 2016
Risicoprofiel (A)	14,7	10	10	7,4	8,1	9,2
Weerstandscapaciteit (B)	42,8	40,4	21,5	22,6	23,6	16,9
Weerstandsvermogen (=B-A)	28,1	30,3	11,5	15,2	15,5	7,7
Dekkingsgraad (=B/A)	2,9	4	2,1	3,1	2,9	1,8

Bedragen x € 1 mln.

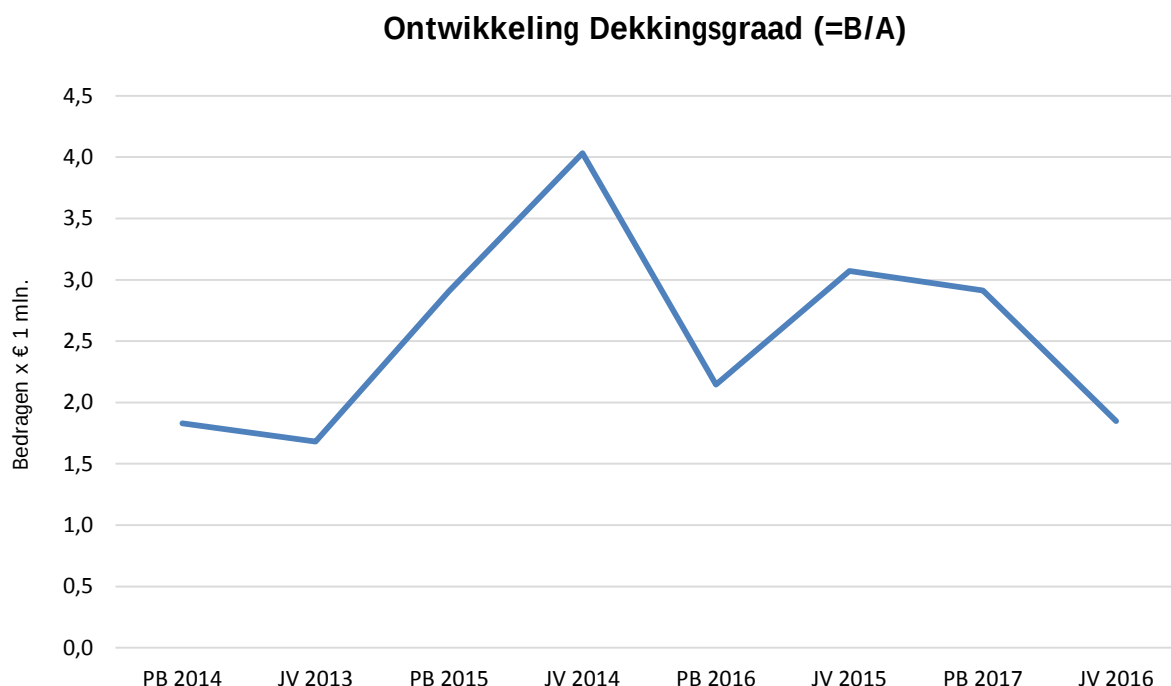
De financiële kengetallen zijn opgenomen in paragraaf 1.3 Financiële kengetallen van onderdeel IV Jaarrekening. In deze Jaarstukken 2016 is het weerstandsvermogen significant gedaald ten opzichte van de Programmabegroting 2017. Een en ander is grafisch weergegeven in grafiek 2.1.

Grafiek 2.1: Ontwikkeling van het weerstandsvermogen

Door een licht gestegen risicoprofiel en een lagere weerstandscapaciteit is de dekkingsgraad ten opzichte van de Programmabegroting 2017 gedaald. De dekkingsgraad geeft aan dat er voor iedere euro aan risico's € 1,80 beschikbaar is om dit risico mee te dekken. De dekkingsgraad (1,8) ligt binnen de in de Nota reserves en voorzieningen 2015-2019 aangegeven bandbreedte van 1,1 tot 2,0. De ontwikkeling van de dekkingsgraad is in grafiek 2.2 geschetst.

Grafiek 2.2: Ontwikkeling van de dekkingsgraad

2.5 Toelichting op de risico's

1. Auto lease maatschappijen

Provinciale opcenten worden geheven van de in de provincie wonende of gevestigde houders van personenauto's en motorrijwielen. Dit zijn auto's en motorrijwielen in bezit van particulieren, bedrijven en van grootwagenaanbieders (leasemaatschappijen). Om die reden is het financieel interessant om autolease maatschappijen binnen de provincie te hebben. Een autolease maatschappij kan ervoor kiezen om een vestigingsplaats in een andere provincie te kiezen. Hiervoor kunnen meerdere redenen zijn, waarvan de hoogte van het provinciale belastingtarief ten opzichte van andere provincies er één is. Indien autolease maatschappijen de provincie verlaten, zal dat leiden tot een derving aan inkomsten uit de opcenten MRB. Het Provinciefonds kent een belastingmaatstaf. Deze heeft een negatieve invloed op de uitkering Provinciefonds. Hoe hoger de belastingcapaciteit van de provincie, hoe lager de uitkering uit het Provinciefonds. Bij vertrek van een autolease maatschappij daalt de belastingcapaciteit van de provincie. Als gevolg van de lagere belastingcapaciteit zal de Provinciefondsuitkering toenemen. Deze toename is echter onvoldoende om de lagere belastingopbrengsten volledig te compenseren. Dit komt omdat het rekestarief voor het Provinciefonds lager is dan het werkelijke opcenten tarief dat de provincie hanteert. Op basis van de tarieven voor 2016 zou de compensatie circa 85% van de gedeelde MRB-inkomsten bedragen. Als gevolg van de wijziging van de vestigingsplaats van een leasebedrijf is het aantal voertuigen bij leasebedrijven in Flevoland eind 2016 toegenomen. Hierdoor is de omvang van het financiële risico toegenomen van 'middel' tot 'groot'. Daarnaast is de kans verhoogd van 'klein' naar 'middel'.

Kans: Middel Effect: Groot

Beheersmaatregelen

Door een gematigd opcenten tarief te hanteren kan de provincie de vestigingsplaatskeuze van autolease maatschappijen proberen te beïnvloeden.

2. Flevokust

Eind 2013 hebben Provinciale Staten besloten om te investeren in de buitendijkse ontwikkeling van het project Flevokust. In 2014 is dit plan nader uitgewerkt in een realistische business case. Op 17 december 2014 hebben Provinciale Staten het besluit genomen om definitief tot realisatie van de buitendijkse haven over te gaan. Hiervoor is een investeringskrediet beschikbaar gesteld. De aanbestedingsprocedure is succesvol doorlopen en in februari 2016 is het contract met de aannemer ondertekend. In februari 2016 is Provinciale Staten door middel van een mededeling geïnformeerd over het aanbestedingsresultaat.

Er zijn risico's ten aanzien van de verwachte onrendabele top. Andere risico's zien voornamelijk toe op onzekerheden ten aanzien van de realisatie of exploitatie van de kade. Na gunning van het werk is een aantal aanbestedingsrisico's komen te vervallen. De resterende risico's zijn opnieuw gewaardeerd en er zijn ook twee risicofactoren toegevoegd (kosten aanleg glasvezel en raakvlakken in de realisatie met de ontwikkeling van het binnendijkse industrieterrein). Het resultaat van de actualisatie van de Monte Carlo risicoanalyse (medio 2016) is dat het gereserveerde risicobedrag gelijk blijft. Na het definitieve aanbestedingsresultaat, dat bekend is bij oplevering van het werk, kunnen deze risico's opnieuw worden gekwantificeerd. De actualisatie van de risicoreservering is vanwege marktgevoelige informatie geheim.

Kans: n.v.t. Financieel: 2.100.000 (specifiek bepaald)

Beheersmaatregelen

Vanwege de te verwachten onrendabele top is een reserve Flevokust in de begroting opgenomen. Deze reserve dient ter dekking van een negatief exploitatiesaldo. De externe risico's leggen beslag op de weerstandscapaciteit. Adequate risicobeheersing en periodieke actualisatie van de risico's zijn onderdeel van het uitvoeringstraject. Voor de geïdentificeerde specifieke risico's zijn beheersmaatregelen getroffen zoals het plegen van acquisitie voor het vinden van aanvullende exploitanten en een goede afstemming en samenwerking met de gemeente Lelystad in positionering en profilering van de Flevokust. Provinciale Staten worden periodiek en proactief geïnformeerd over de voortgang van de realisatie van het project Flevokust.

3. Nazorgfonds

Op basis van de wet Milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. Via bij de exploitant opgelegde heffingen wordt vermogen opgebracht om deze nazorg te bekostigen. Dit vermogen is ondergebracht in het Provinciaal fonds nazorg gesloten stortplaatsen Flevoland (nazorgfonds) en dient voldoende te renderen om de toekomstige uitgaven zeker te stellen. Het nazorgfonds heeft (langjarig) een doelrendement van gemiddeld 4,4%. Er is een risico dat het werkelijke rendement lager is. Dit risico is in principe tweeledig:

1. Lange termijn (eeuwigdurend)
2. Korte termijn (begrotingshorizon)

Indien op lange termijn de rendementsdoelstelling niet haalbaar blijkt, dient het beschikbare doelvermogen aangevuld te worden om de eeuwigdurende bekostiging te borgen (hoger startkapitaal nodig). Voor de reeds gesloten stortplaatsen (nu alleen Friese Pad) is de provincie risicodragers voor dergelijke tekorten. Vooralsnog wordt aangenomen dat, gezien de eeuwigdurende beleggingshorizon, over deze (zeer) lange termijn een gemiddeld rendement van 4,40% haalbaar is.

Voor de korte termijn kunnen lagere rendementen leiden tot (tijdelijke) verliezen en daarmee tot een negatief eigen vermogen van het fonds. Gezien de huidige kapitaalmarkten en de restricties aan het beleggingsprofiel van het fonds bestaat voor deze begrotingsperiode (2017-2020) het risico dat het doelrendement niet gerealiseerd kan worden waardoor de provincie het eigen vermogen Friese Pad dient aan te vullen. Voor het kwantificeren van dit risico wordt voor de jaren 2017-2020 uitgegaan van een rendement van gemiddeld 1,00% met een grote kans van optreden.

Kans: Groot Effect: Middel

Beheersmaatregelen

Het vermogensbeheer is uitbesteed aan een deskundig vermogensbeheerder (ABN Amro MeesPierson). Samen met deze vermogensbeheerder wordt binnen de (wettelijke) kaders die gesteld zijn aan het beleggingsprofiel en risico gezocht naar een optimale samenstelling van de beleggingsportefeuille om gegeven de huidige marktomstandigheden een optimaal rendement te realiseren.

4. Informatievoorziening

De komende jaren komt een groot aantal ontwikkelingen op de provincie af. Dit betreffen onder andere digitale infrastructuren, digitalisering van processen, informatiehuizen in het kader van de omgevingswet, open overheid en privacywetgeving. Gezien deze externe ontwikkelingen moet in de huidige digitale infrastructuur geïnvesteerd worden om de basis beter op orde te krijgen. Ontwikkelingen worden veelal extern geïnitieerd. De gewenste verbeteringen vragen daarom het nodige van de afdelingen en van de organisatie als geheel. Kwetsbare punten hierbij zijn capaciteit en kennis binnen de organisatie. Om een samenhangend infrastructuur/applicatielandschap te creëren is namelijk kunde en kennis op het gebied van informatie-architectuur nodig. Het niet tijdig en/of volledig reageren op ontwikkelingen zal leiden tot gebrekkige bedrijfsvoering met alle risico's van dien, zoals niet transparante dienstverlening, onjuiste data of inbreuken in systemen.

Kans: Klein Effect: Groot

Beheersmaatregelen

Door middel van de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB) wordt de basis op orde gebracht en ingespeeld op de interne ontwikkelingen (waaronder informatieveiligheid, managementinformatie en ICT-vaardigheden) en externe ontwikkelingen zoals (Omgevingswet, e-Dienstverlening en basisregistraties). Het programma MAB (plateau 1) is inmiddels in volle gang en heeft al de nodige inzichten/resultaten opgeleverd. In 2015/2016 werd sterk de nadruk op het programma MAB gelegd voor het 'toekomstvast' maken van de provincie op IV-gebied. In juli 2016 is daarom besloten om de IV-activiteiten van de provincie te bundelen en onder 1 (professionele) sturing te brengen in een nieuwe afdeling IV met een eigen afdelingsmanager. Met een afdeling IV is/wordt een goede 'landingsbaan' voor implementatie en borging van de resultaten van het programma MAB gecreëerd.

5. Reserves inzetten als revolverende middelen

Bij ambities horen mogelijkheden en kansen welke op een relatief onverwacht moment voorbij kunnen komen. Om deze kansen optimaal te kunnen benutten heeft de provincie de mogelijkheid om incidenteel middelen in te zetten. Hiervoor zijn verschillende instrumentaria beschikbaar (lening, achtergestelde lening, eenmalige bijdrage, garanties, participatie, etc.) elk met eigen voor- en nadelen en ook met verschillende risicoprofielen. De provincie zet in toenemende mate instrumenten met revolving fund karakter in om kansen te benutten. In de diverse programma's zijn afzonderlijke risicosreserves, oormerken en risicovoorzieningen voor bestaande revolverende fondsen opgenomen (bijvoorbeeld lening Reedewaard). De nog niet afgedekte risico's voor bestaande, toekomstige of (on)bekende revolverende fondsen komen echter ten laste van het weerstandsvermogen zoals benoemd in deze paragraaf. Een revolving fund betreft een bedrag dat beschikbaar wordt gesteld met de verwachting (op basis van de business case) dat na verloop van tijd (afhankelijk van de gekozen doorlooptijd) het volledige bedrag terugvloeit naar de provincie. Daarna kunnen dezelfde middelen voor andere doelen worden beschikt (revolving).

Kans: Klein Effect: Groot

Beheersmaatregelen

Voor het verstrekken van een lening (of een andersoortig revolving fund) en gedurende de looptijd hiervan, vindt interne en externe toetsing plaats aan de hand van business cases en voortgangsrapportages. De ambtelijke uitkomst wordt indien noodzakelijk voorgelegd ter besluitvorming. De reactieve maatregel voor afzonderlijke 'revolving' dossiers is het vormen van een voorziening of het aanbrengen van een oormerk in reserves ter hoogte van (een deel van) de lening. In die gevallen wordt het risico reeds afgedekt, waardoor dit geen beslag legt op het weerstandsvermogen.

6. Aanleg Hogering

De provincie voert een aantal grote infrastructurele projecten uit de komende jaren. Vanwege de omvang zijn hier risico's aan verbonden. Beperkte financiële risico's kunnen binnen het budget van het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (PMIRT) opgevangen worden maar grote financiële risico's niet. Alhoewel de kans van optreden klein is, is de financiële impact groot. Indien deze grote financiële risico's optreden bestaat de kans dat het beschikbare PMIRT-budget wordt overschreden.

Kans: Klein Effect: Groot

Beheersmaatregelen

Een grondige (integrale) voorbereiding met stakeholders zorgt voor een beheerste voorbereiding en uitvoering van de projecten. Daarnaast worden de projecten risico gestuurd gemanaged en zijn ervaren projectteams geformeerd om de projecten voor te bereiden en te realiseren.

7. OMALA

Het luchthavenbesluit is begin 2015 genomen. Dat is later dan oorspronkelijk bij de opzet van OMALA N.V. en Airport Garden City C.V. was voorzien. De ontwikkeling van Lelystad Airport Businesspark (LAB), zowel de verwerving als de ontwikkeling als de verkoop van gronden, zijn vertraagd door de latere besluitvorming omtrent Amsterdam Lelystad Airport in combinatie met de economische crisis. De bedrijventerreinen rond Amsterdam Lelystad Airport hebben de status 'bijzonder terrein' gekregen, waardoor er ruimere mogelijkheden zijn voor ontwikkeling. Een ander positief signaal is dat de tekenen van een herstellende economie zich door lijken te zetten. De verwachting is dat dit zal leiden tot een grotere investeringsbereidheid van het bedrijfsleven, waardoor de kans op bedrijfsvesteringen op Lelystad Airport Businesspark toenemen. Lelystad Airport Businesspark is in zijn ontwikkeling sterk gekoppeld aan de realisatie van de uitbreidingsplannen voor Amsterdam Lelystad Airport. Het risico heeft betrekking op de (afzet)onzekerheid in de grondexploitatie. Ondanks dat de vooruitzichten van OMALA N.V. zijn verbeterd als gevolg van het genomen luchthavenbesluit en een verbeterd economisch klimaat, blijft de fasering van de grondexploitatie (en de sturing op kasstromen daarbinnen) een belangrijk aandachtspunt. De aandeelhouders bepalen de risico's op basis van eigen door Raden en Staten goedgekeurde methodes.

Kans: Klein Effect: Middel

Beheersmaatregelen

Om risico's te beperken, zijn in goed overleg tussen de betrokken aandeelhouders afspraken gemaakt. Zo moeten alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, vooraf worden goedgekeurd door de aandeelhouders. Daarnaast is de kostenkant (onder andere de bedrijfsvoering) versoerd. De ontwikkelstrategie van OMALA N.V. is begin 2016 herijkt. De GREX wordt periodiek (met behulp van externe deskundigen) geactualiseerd/geëvalueerd.

2.6 Overige niet financiële risico's

Het huidige risicomanagementbeleid geeft op dit moment geen handreiking om ook de niet financiële risico's (zoals imago) in deze paragraaf te benoemen. We willen zoveel mogelijk transparant zijn, ook als het gaat om niet financiële risico's. Daartoe zullen we in de perspectiefnota komen met een voorstel om met ingang van de begroting 2018 ook dergelijke risico's (indien aanwezig en bestuurlijk relevant) te benoemen. Als voorbeeld noemen we het volgende niet financiële risico.

Grote grazers

In het natuurgebied Oostvaardersplassen leven de grote grazers om op een natuurlijke manier te zorgen voor kort grasland voor foeragerende ganzen. De grote grazers zijn heckrunderen, konikpaarden en edelherten. Staatsbosbeheer is als eigenaar van het gebied Oostvaardersplassen belast met de uitvoering van het beheer van de grote grazers. Gedeputeerde Staten zijn – met inachtneming van de toepasselijke regelgeving – verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van dierenwelzijn en zien toe op de uitvoering van het beheer van de grote grazers door Staatsbosbeheer.

Het dierenwelzijn van de grote grazers is op dit moment een veel besproken onderwerp. In bepaalde omstandigheden, zoals een strenge winter, kunnen genomen besluiten en maatregelen als impopulair ervaren worden. Het risico bestaat dat bij onvolledige, onduidelijke of niet tijdige communicatie de 'impopulaire' maatregelen leiden tot imagoschade van het gebied, Staatsbosbeheer en de Provincie.

De provincie Flevoland neemt dit uiterst serieus en zorgt ervoor dat de communicatie bij (impopulaire) maatregelen helder, tijdig en juist is.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

3.1 Algemeen

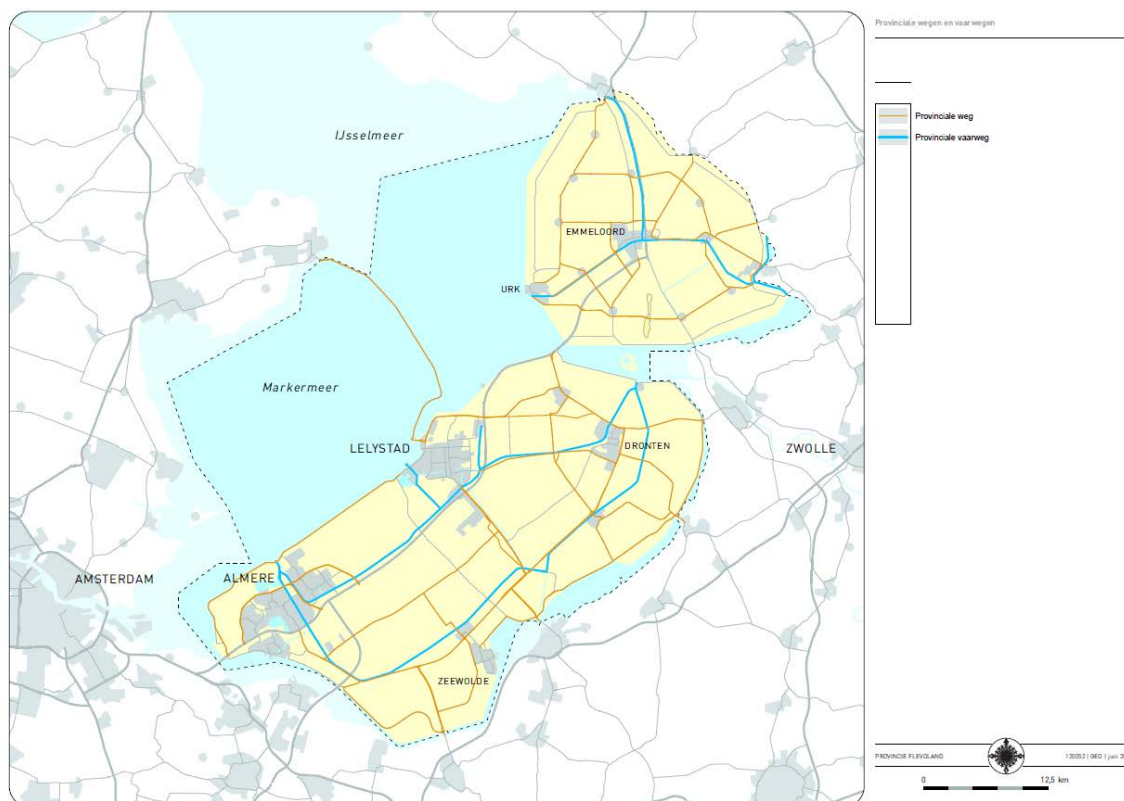
De provincie is verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. De wegen hebben als primaire functie het regionale verkeer tussen de dorpen en steden af te wikkelen; een kerntaak van de provincie. De bermen bepalen mede het landschappelijk karakter van de provincie.

De vaarwegen betreffen de vaarwegbak, de oeverbeschoeiing, de afmeervoorzieningen (steigers) en de oevers langs vaarten (talud, plasberm en natuurvriendelijke oevers). Het provinciale areaal omvat onder andere:

Wegen	Weg	690 km
	Fietspad	300 Km
	Rotondes	61 stuks
	Bruggen (civiele kunstwerken)	110 stuks
	Verkeerslichten	40 stuks
	Lichtmasten	2000 stuks

Water	Vaarweg	158 km
	Beweegbare bruggen	5 ⁷ stuks
	Sluizen	11 stuks

Groen	Berm	1050 hectare
	Bomen	34579 stuks

⁷ Twee beweegbare bruggen van derden zijn bij de provincie in beheer en onderhoud.

De kwaliteit van de provinciale infrastructuur (kapitaalgoederen), bestaande uit het wegennet en het vaarwegennet, wordt gewaarborgd door alle onderdelen op goede wijze in stand te houden. In stand houden is het dagelijks beheer (exploitatie), onderhoud (jaarlijks en niet-jaarlijks) en vervanging. Door een gestructureerde planmatige meerjaren aanpak zetten we de beschikbare middelen zo kostenefficiënt mogelijk in (assetmanagement). Dit wordt mede ondersteund door sinds 2015 gebruik te maken van een integraal beheersysteem waarin onder andere schouwresultaten, inspectieresultaten en meldingen als basis dienen om afgewogen keuzes (programmering) te maken.

3.2 Beleidskader ten aanzien van het onderhoud

3.2.1 Infrastructuur

Voor alle onderdelen van de provinciale infrastructuur zijn medio 2013 de Strategische Uitvoeringsplannen (SUP's) vastgesteld door het college. De SUP's zijn een middel om keuzes over het niveau van beheer en onderhoud voor de komende jaren inhoudelijk en procesmatig te concretiseren. De SUP's hebben een looptijd van maximaal 5 jaar en beschrijven uniform het onderhoud per thema: het beleid, het areaal, de functies, de keuzemogelijkheden en de kosten. Deze SUP's en het inzicht in de stille lasten problematiek hebben geresulteerd in een Koepelnota Integraal Infra Beheerplan, waarin de kwaliteitsniveaus zijn gerelateerd aan de toekomstige onderzoeksbudgetten. Op 29 januari 2014 hebben Provinciale Staten onderhoudsniveaus vastgesteld op basis van de SUP's.

In totaal zijn zes strategieën (SUP's) opgesteld:

- Weginfrastructuur;
- Kunstwerken;
- Groen langs provinciale wegen;
- Openbare verlichting;
- Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen;
- Vaarwegen.

Binnen de SUP's zijn verschillende onderdelen benoemd. Per onderdeel is een onderhoudsniveau vastgesteld. We maken onderscheid tussen 3 verschillende niveaus:

- minimumniveau (kostenefficiënt, voldoet aan wat wettelijk is vastgelegd en wordt zodanig uitgevoerd dat schadeclaims worden geminimaliseerd);
- basisniveau (minimumniveau aangevuld met maatregelen die overlast voor gebruikers beperken);
- plusniveau (basisniveau aangevuld met maatregelen die de kwaliteit van de infrastructuur voor de gebruikers verhoogt).

Tabel 3.1: Weergave vastgestelde keuzes Provinciale Staten.

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau 1 minimum 1+ minimum met onderdelen van basis 2 basis 3 plus
Weginfrastructuur	Kwaliteit wegen en fietspaden	1+
	Inrichting wegen en fietspaden	2
	Bebording en bewegwijzering	2
	Recreatieve voorzieningen	2
	Bushalteplaatsen	2
	Carpoolplaatsen	2
	Gladheidbestrijding	2
	Calamiteitenafhandeling	2

SUP / Thema	Onderdeel	Vastgesteld ambitieniveau 1 minimum 1+ minimum met onderdelen van basis 2 basis 3 plus
Kunstwerken	Vaste bruggen en viaducten	2
	Fietsbruggen	2
	Tunnels en onderdoorgangen	2
	Duikers	1
Groen langs provinciale wegen	Bomen	2
	Landschappelijke beplanting	2
	Bermen	1
	Sloten	1
	Rotondes	2
	Natuurmaatregelen	3
Openbare verlichting	Verlichting wegen	1
	Verlichting fietspaden	1
Verkeersregelinstallaties en andere sturingsmiddelen verkeersstromen	Verkeersregelinstallaties	1+
	Verkeer sturende middelen	1+
Vaarwegen	Vaarwegbak	2
	Oeverconstructies	1
	Objecten	2
	Afmeervoorzieningen	2
	Taluds en plasbermen	1
	Bediening objecten	1
	Nautisch toezicht	1

Achterstallig onderhoud

Als definitie voor achterstallig onderhoud hanteren we: onderhoud dat niet op tijd is uitgevoerd waardoor een onderhoudsrichtlijn is overschreden en niet wordt voldaan aan het gestelde kwaliteitsniveau.

De provincie Flevoland conformeert zich als weg- en vaarwegbeheerder aan de wettelijke vereisten, maar ook aan het voorkomen van claims en onveilige situaties. Dit gebeurt enerzijds door regelmatige controle van het provinciale areaal door de provinciale toezichthouders op allerlei aspecten waaronder staat van onderhoud en verkeersveiligheid. Mocht een verkeersonveilige situatie zich voordoen dan kan en wordt direct ingegrepen. Tevens worden, door uitvoering te geven aan het Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI), onder andere verkeersveiligheid bevorderende maatregelen genomen.

Doorlopend onderzoek is nodig om te controleren of het provinciale areaal voldoet aan de met Provinciale Staten afgesproken kwaliteitsniveaus per thema. Gedurende het jaar worden Provinciale Staten geïnformeerd over de voortgang van het MBVI. Dit gebeurt bij de begroting en jaarrekening op basis van de vastgestelde prestatie-indicatoren:

- *verkeersveiligheid* ('% van de provinciale wegen is voorzien van verkeersveiligheid bevorderende maatregelen') ('% van de provinciale wegen zijn bij gladheid binnen 4,5 uur gestrooid');
- *kwaliteit wegen* ('% van de provinciale wegen heeft ten minste het onderhoudsniveau minimum');
- *kwaliteit kunstwerken* ('% van de provinciale kunstwerken heeft ten minste het onderhoudsniveau basis');
- *kwaliteit oeverconstructies* ('% van de provinciale oeverconstructies heeft ten minste het onderhoudsniveau minimum');
- *doorstroming vaarwegen* ('aantal sluizen waarbij de schuttijd meer dan maximaal 1,25 keer de normschuttijd (in minuten) bedraagt').

Alle indicatoren zijn terug te vinden in Programma 6 Mobiliteit.

3.2.2 Provinciehuis

In 2013 is het Meerjaren Onderhoudsplan Provinciehuis (MJOP) voor de periode 2014 tot en met 2017 vastgesteld. Met dit plan wordt gewaarborgd dat het gebouw, de daarin aanwezige installaties en apparatuur op een goede wijze worden beheerd, geëxploiteerd en onderhouden. In het plan zijn een 3-tal zaken geïnventariseerd, namelijk het jaarlijks onderhoud, het meerjaren onderhoud en de vervangingsinvesteringen.

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de uitstraling van het gebouw in stand te houden. Tevens wordt dit onderhoud uitgevoerd om te voldoen aan wet- en regelgeving (bijvoorbeeld ARBO en NEN) en verzekerd te zijn van ondersteuning van de leverancier (bijvoorbeeld garantiebepalingen).

Het meerjaren onderhoud betreft het niet reguliere en groot onderhoud aan het gebouw, de installaties, apparatuur en inrichting. Dit onderhoud omvat onder andere schilderwerk, vervanging verlichtingsarmaturen, zonwering en dakbedekking. De uitvoering vindt gemiddeld om de 5 tot 20 jaar plaats. De normering die de Rijksgebouwendienst hanteert voor dit type gebouwen is de leidraad.

In het MJOP zijn de vervangingsinvesteringen meegenomen. De vervanging is begroot op basis van de economische levensduur (afschrijvingstermijn), maar op het beslismoment van de feitelijke vervanging wordt ook gezien of het investeringsgoed langer mee kan. De afschrijvingstermijnen voor de investeringen zijn vastgelegd in de Financiële Verordening Provincie Flevoland 2013. Voorbeelden hiervan zijn de vervanging van de audiovisuele installaties, meubilair en apparatuur voor de repro en keuken.

De lasten van het jaarlijks onderhoud zijn opgenomen in de exploitatie. Het meerjaren onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de daarvoor gevormde voorziening gebracht. Om de voorziening op het juiste peil te houden, worden hieraan jaarlijks middelen toegevoegd.

Op basis van het MJOP 2014-2017 is geopteerd voor het doteren van € 350.000 per jaar. Naar huidig inzicht zal deze dotatie vanaf 2018 (bij het ingaan van het volgend MJOP) moeten worden verhoogd naar € 500.000. De precieze hoogte van de dotatie vanaf 2018 zal worden vastgesteld in het volgende MJOP voor de jaren 2018-2021. Deze voorgenomen verhoging is meegenomen in de financiële tabellen onder 3.3. Het jaarlijks onderhoud aan het provinciehuis, alsmede de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening Niet jaarlijks onderhoud Provinciehuis, maken onderdeel uit van de kosten van de bedrijfsvoering.

3.3 Middelen

3.3.1 Jaarlijks onderhoud (ten laste van de exploitatie)

Jaarlijks onderhoud	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Jaarlijks onderhoud landwegen	5.602	5.447	5.481	5.484	5.496	5.496
Jaarlijks onderhoud vaarwegen	1.858	1.929	1.800	1.800	1.800	1.800
Jaarlijks onderhoud provinciehuis	424	408	420	420	420	420
Totaal	7.884	7.785	7.701	7.704	7.716	7.716

Bedragen x € 1.000

3.3.2 Uitgaven (dotaties niet jaarlijks onderhoud) ten laste van exploitatie op basis van uitvoeringsstrategie notities

Reservering niet jaarlijks onderhoud	2015	2016	2017	2018	2019	2020
NJO Infrastructuur	9.211	8.843	12.247	11.271	11.384	10.391
NJO Provinciehuis	350	351	351	500	500	500
Totaal	9.561	9.194	12.598	11.771	11.884	10.891

Bedragen x € 1.000

3.3.3 Niet jaarlijks onderhoud ten laste van voorzieningen op basis van meerjarenprogrammering

Niet jaarlijks onderhoud	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totale kosten Infrastructuur	5.855	6.892	13.775	9.882	16.157	8.350
Totale kosten Provinciehuis	109	126	163	319	771	235
Totaal	5.964	7.018	13.938	10.201	16.928	8.585

Bedragen x € 1.000

3.3.4 Ontwikkeling stand voorziening niet jaarlijks onderhoud

Stand per 31/12	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Voorziening NJO Infrastructuur	14.201	16.153	14.625	16.014	11.241	13.282
Voorziening NJO Provinciehuis	1.702	1.927	2.115	2.296	2.025	2.290
Totaal	15.903	18.080	16.740	18.310	13.266	15.572

Bedragen x € 1.000

4 Financiering

4.1 Algemeen

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) en de ministeriële Regeling uitzetting derivaten decentrale overheden (Ruddo) stellen voorwaarden aan het financieringsgedrag van provincies. Deze regelgeving is vertaald in het door Provinciale Staten vastgestelde Treasurystatuut.

In deze paragraaf Financiering wordt inzicht gegeven in de treasuryfunctie van de provincie. Treasury is gericht op de financiering van de activiteiten die binnen de provincie worden uitgevoerd ter realisatie van het beleid en de bedrijfsvoering. De belangrijkste activiteit van de treasury is het uitzetten van overtollige of het aantrekken van benodigde middelen. De basis hiervoor vormt een (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de periode van 10 jaar.

4.2 Ontwikkelingen

Schatkistbankieren, (niet) verstrekken van achtergestelde lening en onderling lenen

In 2014 is het Schatkistbankieren, het verplicht aanhouden van onze overtollige middelen bij het Rijk, ingevoerd. Het Schatkistbankieren brengt lage rendementen met zich mee. Om die reden is ook dit jaar gekeken naar mogelijke alternatieven met een aantrekkelijker rendement, passend binnen de huidige regelgeving.

Een mogelijkheid die uitgebreid is onderzocht, is het verstrekken van een achtergestelde lening, van een substantiële omvang, aan BNG Bank. Uiteindelijk hebben Provinciale Staten ervoor gekozen om een dergelijke lening niet te verstrekken.

Een andere mogelijkheid, waarvan wel gebruik is gemaakt, is het onderling lenen (wij lenen uit aan andere decentrale overheden). Met de hulp van A.S.R. Vermogensbeheer (voorheen BNG Vermogensbeheer) is dit jaar ingezet op het verder uitbouwen van onze leningenportefeuille. In de periode dat het (mogelijk) verstrekken van de hierboven beschreven achtergestelde lening speelde, is het onderling lenen tijdelijk opgeschort.

Tarieven voor rentes (kort en lang)

Het gehele jaar door bedroeg de vergoeding voor saldi aangehouden in rekeningcourant 0,0%. Deze vergoeding van 0,0% was ook aan de orde bij het plaatsen van gelden in deposito met een looptijd tot zo'n 6/7 jaar. Bij deposito's met looptijd van 30 jaar schommelde de vergoeding rond de 1,0% (met een bandbreedte tussen 0,5% en 1,5%).

Geld- en Kapitaalmarkt

Op beide niveaus, kort en lang, lieten de vergoedingen hiervoor wederom historisch lage standen zien. De 3 maands Euribor daalde van -0,1% in het begin van het jaar tot -0,3% richting jaareinde en de 10 jaars lening Nederlandse Staat begon net onder de 1,0% om daar jaareinde ook weer te eindigen met een laagste stand gedurende het 3^e kwartaal van net boven de 0,0%.

4.3 Performance en uitzettingen

Tabel 4.1: Middelen, opbrengst en rendement

	Begroting 2016	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Middelen (x € 1 mln.)	123	123	164
Opbrengst (x € 1.000)	168	202	202
Rendement (%)	0,14%	0,16%	0,12%

Onder het begrip Middelen wordt verstaan de gelden die in rekening courant worden aangehouden bij de Schatkist (het schatkistbankieren) en de leningen die zijn verstrekt aan openbare lichamen (het onderling lenen).

Omvang middelen 2016

De (gemiddelde) omvang van de middelen is aanmerkelijk hoger dan het bedrag zoals genoemd in de primitieve begroting. Dit is vooral een gevolg van achterblijvende uitgaven en investeringen.

Omvang opbrengst 2016

Er is in de primitieve begroting uitgegaan van de opbrengst over de op dat moment reeds verstrekte leningen aan gemeenten. Daarnaast is er in het begin van 2016 nog één (nieuwe) lening verstrekt; het effect hiervan is verwerkt in de begroting na wijziging. Vanwege de lage tarieven bood het onderling lenen geen interessante mogelijkheden voor het resterende deel van het jaar. Over de middelen die waren ondergebracht bij de schatkist bedroeg de rentevergoeding zoals verwacht 0%.

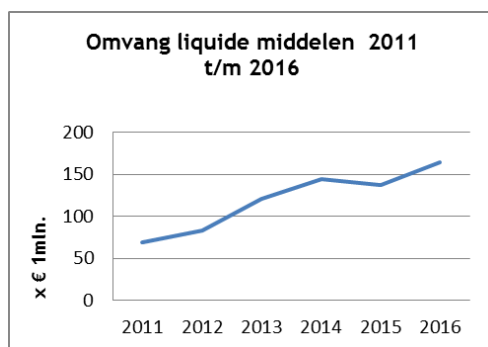
Rendement 2016

Het rendement is lager dan het percentage uit de primitieve/bijgestelde begroting vanwege nagenoeg gelijkblijvende renteopbrengsten met daar tegenover een toename van de middelen. De toegenomen middelen zijn voor het overgrote deel bij de schatkist ondergebracht tegen een rentevergoeding van 0,0%.

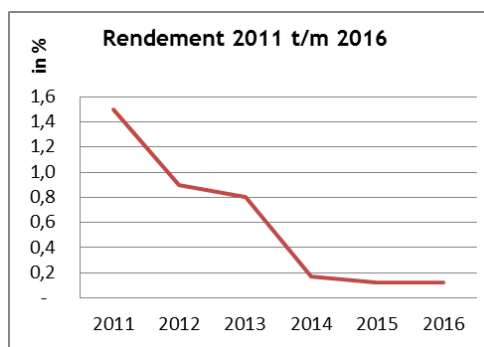
Trend 2011-2016

Over de afgelopen 6 jaren is er sprake van een toegenomen omvang van de liquide middelen, zoals onderstaande grafiek 4.1 aantoont. Deze toename is een gevolg van de jaarlijks achterblijvende exploitatielasten, almede het lagere uitgaventempo voor investeringen en bijdragen in grote projecten.

Grafiek 4.1: Omvang middelen

Grafiek 4.2: Behaald rendement

Grafiek 4.2 over het verloop van het behaalde rendement laat zien dat sinds 2011 het rendement geleidelijk daalt en de laatste 3 jaar maar net boven de 0% ligt.

Activiteiten vermogensbeheerder

Sinds eind november 2015 hebben we het onderling lenen weer opgepakt, na een adempauze van ongeveer een halfjaar. Begin december 2015 heeft BNG Vermogensbeheer de eerste mogelijkheden aangedragen. In de periode tot en met eind maart 2016 is er daadwerkelijk ingeschreven op vier leningen, waarvan er één is toegewezen (gemeente St. Oedenrode). Op 30 maart 2016 is BNG Vermogensbeheer door de provincie te kennen gegeven om, hangende de mogelijke participatie in een achtergestelde lening van BNG Bank, het onderling lenen in ieder geval tot de zomer op een laag pitje te zetten.

Eind mei 2016 is BNG Vermogensbeheer overgenomen door A.S.R., waarbij de naam veranderde in A.S.R. Vermogensbeheer. In juni heeft A.S.R. Vermogensbeheer, op verzoek van de provincie, de volgende schattingen voor de rente in 2017 afgegeven:

- Rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 1 jaar: 0,00%
- Rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 5 jaar/fixe: 0,50%
- Rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/fixe: 1,00%
- Rente Onderhandse Leningen Publieke Sector looptijd 10 jaar/lineair: 0,75%

Ten opzichte van de voor 2016 afgegeven verwachtingen was dit 0,25 procentpunt lager voor iedere looptijd, maar gemiddeld genomen zo'n 0,3 procentpunt hoger dan de toen vigerende rentes.

In de periode van juni tot oktober 2016 was de rente op de kapitaalmarkt stabiel en laag, met bijvoorbeeld een 10-jaars Nederlandse staatsrente op 0,0% tot 0,1%. De lage tarieven maakten dat ook onderling lenen geen interessante mogelijkheden bood.

Begin november 2016 is het onderling contact over nieuwe onderlinge leenposten weer wat geïntensiveerd. Het tarief voor 10-jaars fixe leningen was gestegen tot rond het niveau van 1,0%; gelijk aan de inschatting voor 2017. De rentes van 5-jaars fixe en 10-jaars lineair waren ook gestegen, maar lagen nog onder de afgegeven verwachtingen.

Hieronder is een overzicht opgenomen van de per balansdatum (31-12-2016) verstrekte leningen in het kader van het onderling lenen. Het behaalde rendement over de uitgezette leningen bedroeg in 2016 0,72% over een gemiddeld uitstaand bedrag van € 28 mln.

Tabel 4.2: Onderling verstrekte leningen

	Hoofdsom (x € 1 mln.)	Looptijd (maanden)	Percentage	Einddatum
Gorinchem	8,0	96	1,100%	17-07-2022
Heemskerk	7,0	120	0,495%	10-03-2025
Veenendaal	11,0	120	0,590%	27-05-2025
St. Oedenrode	5,0	120	0,695%	05-01-2026

De gemeente Sint-Oedenrode is per 01-01-2017 samengevoegd met de gemeenten Veghel en Schijndel tot de nieuwe gemeente Meierijstad.

4.4 Risicobeheer

In het Treasurystatuut worden vier risico's onderkend:

- Renterisico: de kans dat rentewijzigingen nadelige financiële gevolgen hebben;
- Koersrisico: de garantie dat de hoofdsom in stand blijft gedurende de looptijd van de uitzetting;
- Kredietrisico: de kans dat een debiteur de hoofdsom niet terugbetaalt als gevolg van betalingsproblemen en/of een faillissement;
- Liquiditeitsrisico: de kans dat er op korte en/of lange termijn te weinig liquide middelen voorhanden zijn om te kunnen voldoen aan de betalingsverplichtingen.

De renterisiconorm (20% van de vaste schuld per 1 januari) is bedoeld om het renterisico op langlopende schuld te beperken. Aangezien we geen vaste schuld hebben en vooralsnog geen geld voor de lange termijn zullen aantrekken, is aan deze norm voldaan.

Er is uitsluitend gehandeld met de euro als munteenheid zodat het koersrisico niet speelde.

Sinds het invoeren van schatkistbankieren is het kredietrisico voor ons minimaal. Ook bij het onderling lenen is dit risico tot een minimum beperkt.

Er is dit jaar opnieuw gewerkt met een (meerjarige) liquiditeitenplanning voor de komende 10 jaar. Hierin zijn de uitgaven en inkomsten (vertaald naar geldstromen) zoveel als mogelijk op elkaar afgestemd. Hiermee is het liquiditeitsrisico zo goed als mogelijk beheerst.

5 Bedrijfsvoering

5.1 Algemeen

Een goede bedrijfsvoering is essentieel voor een adequate uitvoering van de provincietaken. Een goede bedrijfsvoering is niet alleen kwalitatief op orde, maar is ook efficiënt; het legt zodoende geen groter beslag op de beschikbare middelen dan strikt noodzakelijk is. De opdracht aan het management is dan ook de kwaliteit en efficiëntie van de bedrijfsvoering te borgen en te optimaliseren. Dat is geen eenmalig project, maar vraagt voortdurende aandacht en inzet.

Dat deze inzet ook in 2016 succesvol was, blijkt uit de constatering van de externe accountant bij de Interimcontrole 2016 dat de interne beheersing bij de provincie Flevoland van een goed niveau is.

5.2 Samenwerking

Flevoland verkent met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht de kansen en mogelijkheden voor samenwerking in de bedrijfsvoering. De ambitie van deze samenwerking in P4-verband is het vergroten van de kwaliteit van de bedrijfsvoering door het delen van specialistische kennis en expertise, door het uitwisselen van personeel en door gezamenlijk aan te besteden.

De uitvoerende expertgroepen hebben een constructief netwerk opgebouwd voor het delen van kennis en ervaring. Daarmee heeft de P4 samenwerking een specifieke meerwaarde naast de bestaande interprovinciale netwerken voor kennisuitwisseling voor specifieke dossiers of rechtsgebieden. Op deze manier hoeft niet iedereen opnieuw het wiel uit te vinden en kan men gebruik maken van elkaars ervaringen. Dat heeft tot nu toe een aantal concrete resultaten opgeleverd, zoals gezamenlijke activiteiten op het gebied van management development, het delen van vacatures en er wordt een gezamenlijke aanbesteding voor een digitaal inkoopproces voorbereid.

5.3 HRM

De provincie hanteert als beleidsvisie dat de formatie moet zijn afgestemd op de reguliere taken. De formatie is gedimensioneerd op minimale omvang; kwalitatief hoogwaardig en kwantitatief op minimaal niveau. Bij tijdelijke pieken in de werkdruk of bij de behoefte aan specifieke expertise die niet binnen de formatie beschikbaar is, wordt tijdelijk extra capaciteit ingehuurd.

Ook is afgesproken dat bij het oppakken van nieuwe taken, de organisatie inzichtelijk maakt wat de formatieve consequenties zijn.

Inhuur

In 2016 werden meer externe arbeidskrachten ingehuurd dan in het jaar ervoor. Hoewel de stijging past in een trendmatige ontwikkeling, was de toename in 2016 aanzienlijk, zowel absoluut (€ 8 mln. versus € 3,9 mln. in 2015) als procentueel ten opzichte van de totale salarissom (23% versus 12% in 2015).

Dat de stijging juist in 2016 zo groot was komt vooral door een aantal incidentele factoren:

- *Een definitieaanpassing*: met ingang van 2016 hanteren alle provincies de rijksnorm voor inhuur. Dat heeft ertoe geleid dat een groot deel van de ingeschakelde expertise die voorheen onder de noemer 'uitbesteding' viel, voortaan als 'inhuur' wordt geadministreerd. Een voorbeeld hiervan is het projectmanagement van infra-projecten. Juist hiervoor moest in 2016 veel extern worden ingehuurd (zie ook hieronder). Dus ook zonder feitelijke verandering in het aantal ingeschakelde externe arbeidskrachten, nam hierdoor de inhuur toe. Dit is derhalve louter een 'papieren' stijging.
- *Omgevingsvisie en de Omgevingswet*: De voorbereiding van de Omgevingsvisie en de nieuwe Omgevingswet zijn complexe en arbeidsintensieve nieuwe opdrachten, wat zich in 2016 vertaalde in extra inhuur.
- *Versterking Informatievoorziening*: Voor de projecten die in het kader van de Meerjarenaanpak Bedrijfsvoering worden uitgevoerd en voor het operationeel houden van de huidige ICT-systemen, is in totaal € 0,8 mln. meer ingehuurd dan in 2015. Vrijvallende formatieruimte binnen automatisering is opgevuld met inhuur van tijdelijke medewerkers, in afwachting van de keuzes die bij de inrichting van de

nieuwe afdeling Informatievoorziening (IV) worden gemaakt ten aanzien van de sourcing van ICT (het eventueel uitbesteden van onderdelen). Inmiddels is het inrichtingsplan van IV vastgesteld. Daarin wordt uitgegaan van een gefaseerde uitbesteding van een aantal activiteiten.

- *Ambities PMIRT*: Door het hoge politiek-bestuurlijke ambitieniveau in het PMIRT is het aantal projecten toegenomen. Omdat deze toename tijdelijk is (tot circa 2024), wordt getracht dit via inhuur op te lossen. Door de definitiewijziging (zie hierboven) wordt dit ook allemaal als inhuur geadministreerd. In 2016 zijn twee nieuwe grote Infra-projecten gestart, die in belangrijke mate door ingehuurde teams worden uitgevoerd. Dit brengt € 1,0 mln. extra inhuurkosten met zich mee. Daarnaast is uit het oogpunt van continuïteit en kostenefficiëntie voor deze uitzonderlijke situatie een tijdelijk bovenformatieve uitbreiding met 13 fte toegestaan (die vóór 2023 weer moet zijn ingedaald in de vaste formatie). De totale uitbreiding van de capaciteit (inhuur en tijdelijk bovenformatieve medewerkers) wordt gedekt vanuit de programmagelden.
- Verder was de inhuur voor vervanging wegens ziekte en openstaande vacatures in 2016 € 1,2 mln. hoger dan in 2015.

Deze incidentele factoren hebben het effect van de structurele stijging versterkt. Deze structurele stijging vloeit voort uit de gemaakte keuzes voor de inrichting van de organisatie en uit de ontwikkeling van de rol van de provincie.

- *Organisatiekeuzes*: Om de inkrimping van de formatie met 23% in de jaren 2011-2014 te kunnen realiseren, zijn gerichte keuzes gemaakt in welke expertise we binnen de vaste formatie willen opnemen. Er is gekozen voor een compacte vaste formatie, groot en breed genoeg om de standaard reguliere taken te kunnen uitvoeren. De logische consequentie hiervan is dat er binnen de vaste formatie minder ruimte is om beleidsintensivering, extra projecten of ziekte op te vangen en dat, meer dan voorheen, externe inhuur nodig is om het werk te doen. In 2016 was deze inhuur voor piekbelasting € 1 mln. hoger dan in 2015 (exclusief de onder incidentele factoren genoemde infraprojecten en Omgevingswet/Omgevingsvisie). Zo vormt zich een 'flexibele schil' om de vaste kern heen, die fluctueert in omvang en samenstelling, maar wel een 'vast' gegeven is en onmisbaar is voor het functioneren van de organisatie. We hanteren daarbij wel kwaliteitsnormen vanuit goed werkgeverschap; we vervangen geen reguliere banen door inhuur.
- *Provinciale rol*: Daarnaast vertaalt de fundamenteel nieuwe rol die de Wet Ruimtelijke Ordening en de Omgevingswet de provincie hebben gegeven bij de ruimtelijke ontwikkeling, zich steeds sterker in een actieve betrokkenheid bij gebiedsontwikkeling. Het is ook een expliciete bestuurlijke keuze om als provincie hierin een actieve rol te nemen. Het gaat daarbij om wisselende projecten, die vaak heel uiteenlopende soorten van expertise vereisen. De compacte schaal van de organisatie brengt met zich mee dat voor specifieke expertise die niet permanent nodig is, externe deskundigen moeten worden ingehuurd. Voorbeelden hiervan zijn de Flevokust, de Floriade, Nieuwe natuur en de luchthaven Amsterdam Lelystad Airport.

Verwacht wordt dat deze trend zich in de toekomst zal voortzetten en dat inhuurpercentages van rond de 25% geen uitzondering zullen zijn. Het is een consequentie van de keuze voor de rol die we als provincie willen vervullen met een compacte organisatie.

Daarbij wijken we overigens niet sterk af van de andere provincies. Hoewel de gegevens van de afzonderlijke provincies van vóór 2016 moeilijk vergelijkbaar zijn door afwijkende methoden van administreren, kan uit een interprovinciaal onderzoek op basis van de gegevens over 2014 worden geconcludeerd dat het aandeel van inhuur ten opzichte van de vaste formatie in Flevoland niet hoger is dan het gemiddelde van de andere provincies. Gegeven het feit dat Flevoland wel (verreweg) de kleinste vaste formatie heeft, mag dus wel worden geconcludeerd dat de absolute omvang van onze inhuur bescheiden is.

5.4 Doorontwikkeling planning en control cyclus

Provinciale Staten hebben aangegeven actief betrokken te willen zijn bij de sturing en verantwoording. Op verzoek van de portefeuillehouder Financiën is met enkele statenleden, in de vorm van een intervisiegroep, de doorontwikkeling van de planning en control cyclus besproken. De huidige cyclus is daarbij het vertrekpunt. In deze bestuursperiode 2015-2019 komt het college met voorstellen voor een verdere ontwikkeling van de documenten in de planning en control cyclus. In 2016 heeft de intervisiegroep een aantal onderwerpen besproken. Deze worden als notitie ter bespreking aangeboden aan college en de Statencommissie Bestuur. Ter verbetering van de sturing en verantwoording gaat de aandacht onder andere uit naar de perspectiefnota en naar betere budgettering (methoden, raming en planning).

5.5 Meerjaren aanpak Bedrijfsvoering

Een belangrijk aandachtspunt in het afgelopen jaar was het versterken van de kwaliteit van de informatievoorziening. Vanwege het strategisch belang voor de provincie wordt dat uitgevoerd in de vorm van een programma; het programma Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering (MAB). De uitvoering is in 2016 gestart, na vaststelling door Provinciale Staten eind 2015. Begin 2016 is een programmamanager aangesteld, die op basis van diverse analyses en onderzoeken medio mei het uitvoeringsplan voor de eerste fase ('plateau 1') heeft opgeleverd. Dit plan, in juli door Provinciale Staten vastgesteld, bevat in totaal 25 onderzoeken en projecten. Het grootste IT-project is de herinrichting en upgrade van het documentaire informatiesysteem van de provincie (eDocs). In samenwerking met ICTU wordt het fundament (de 'architectuur') gelegd voor de verbetering van de voorgeschreven digitale verbindingen met externe partijen, waaronder e-dienstverlening, basisregistraties en open overheid. Ook de voorbereidingen voor de Omgevingswet en de herinrichting van de ICT-omgeving van de provincie krijgen de volle aandacht in deze eerste fase. Ten slotte wordt er hard gewerkt aan het vergroten van de kennis en competenties op het gebied van informatievoorziening en ICT. Plateau 1 zal medio maart 2017 worden afgerond. Onderdeel daarvan is het plan voor het 2e plateau, gebaseerd op de inzichten en resultaten van het 1e plateau. Gedurende de uitvoering van het programma in 2016 is vastgesteld dat een 'toekomstvaste' informatievoorziening van de provincie een specialistische afdeling op dit gebied vereist. Met deze afdeling Informatievoorziening, die in 2016 is gevormd en in 2017 wordt geoptimaliseerd, zal de provincie beter in staat zijn om de in het kader van MAB vastgestelde opgave en doelen in samenhang met de reguliere bedrijfsvoering te realiseren en daarmee de afhankelijkheid van de programmaorganisatie te verminderen.

5.6 Inkoop en aanbesteding

We zijn gestart met de voorbereidingen voor de actualisatie van ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Dit wordt in de eerste helft van 2017 afgerond en vastgesteld. In de loop van 2016 zijn nieuwe aanbestedingen, daar waar mogelijk, gaan bijdragen aan de toename van hernieuwbare energieproductie, minder energieverbruik, het minimaliseren van de milieubelasting, de inzetbaarheid van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het stimuleren van de bio- en circulaire economie. We hebben onze aanbestedingen zodanig ingericht, dat we daar waar mogelijk, verbeteringen hebben bereikt in het gebruik van materialen en energie. We hebben de Participatiewet, daar waar mogelijk, bij de inkoop en aanbestedingen betrokken. Inmiddels werken er 7,82 fte uit de doelgroep bij de provincie Flevoland.

5.7 Integriteit

Het college van Gedeputeerde Staten heeft de nieuwe Gedragscode ambtelijke integriteit vastgesteld. De vernieuwde gedragscode bevat artikelen over informatieveiligheid, de melding en registratie van nevenfuncties en kwetsbare functies en het gebruik van provinciale middelen.

Kwetsbare functies

Met het management zijn alle functies op kwetsbaarheid getoetst. In totaal zijn 33 functies aangemerkt als kwetsbaar. Het betreft onder meer managementfuncties en functies op het terrein van inkoop en aanbesteding. Het voornemen is om, in aanvulling op bestaande preventieve maatregelen, bij aanstelling van medewerkers op kwetsbare functies een Verklaring Omtrent het Gedrag te vragen.

Meldingen van vermoeden van misstanden

Ambtenaren, bestuurders en personen van buiten de organisatie kunnen melding doen van een vermoeden van een misstand of een klacht indienen over ambtelijke integriteitsteksties. In 2016 is één melding gedaan (door een Statenlid) van onzorgvuldig handelen door een ambtenaar. In opdracht van de commissaris van de Koning heeft de provinciesecretaris onderzoek gedaan. Uit het onderzoek is niet gebleken dat sprake is geweest van een schending van integriteit.

Iedere medewerker van de provincie ontvangt de Gedragscode integriteit, waarin ook de contactgegevens van de vertrouwenspersoon Integriteit zijn vermeld. Dat heeft in 2016 geen meldingen van medewerkers opgeleverd.

Relatiegeschenken, giften en buitenlandse dienstreizen

Ambtenaren dienen ontvangen relatiegeschenken en giften te melden bij de provinciesecretaris. Indien een geschenk of gift een waarde van meer dan € 50 vertegenwoordigt, is het geschenk of de gift eigendom van de provincie. In 2016 zijn 24 relatiegeschenken aangemeld. In vier gevallen bedroeg de waarde meer dan € 50.

Ambtseed

In 2016 hebben 34 nieuwe medewerkers de ambtseed of -belofte afgelegd.

Gedragscode bestuurlijke integriteit

De wettelijke verantwoordelijkheid voor de bestuurlijke integriteit berust bij de commissaris van de Koning. In de Provinciewet is vastgelegd dat de commissaris van de Koning de bestuurlijke integriteit van de provincie bevordert.

Gedurende 2016 was de Gedragscode integriteit bestuurders provincie Flevoland 2013 van kracht. In 2016 zijn geen meldingen gedaan van een vermoeden van integriteitsschendingen van leden van Gedeputeerde Staten. Op Internet is de informatie gepubliceerd over kosten die leden van het college van Gedeputeerde Staten bij de provincie hebben gedeclareerd voor de uitoefening van hun taak. Die informatie is in de loop van 2016 uitgebreid met informatie over ontvangen relatiegeschenken.

Op 7 december 2016 hebben Provinciale Staten op voorstel van Gedeputeerde Staten de nieuwe Gedragscode integriteit commissaris van de Koning en gedeputeerden provincie Flevoland 2016 vastgesteld.

In deze nieuwe Gedragscode is vastgelegd dat de commissaris van de Koning Provinciale Staten jaarlijks informeert over de agendering en bespreking in het college van het thema integriteit. Mede in dat kader is in de jaarrekening bovenstaande informatie opgenomen.

5.8 Aanbevelingen Randstedelijke Rekenkamer

In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de voortgang van de implementatie van de aanbevelingen die de Randstedelijke Rekenkamer (RRK) heeft gedaan op de diverse onderwerpen van onderzoek. Daarbij wordt ingegaan op de onderzoeken tot circa vijf jaren geleden.

Working Plan-Do-Check-Act-cyclus economisch beleid (2011)

De aanbevelingen richtten zich voornamelijk op de formulering van doelen en indicatoren. In het nieuwe economische programma (2016) hebben we de doelen scherper geformuleerd. Ten aanzien van monitoring en evaluatie ontwikkelen we (aanvullend) nieuw instrumentarium.

Doeltreffendheid subsidies (2012)

In 2012 is gestart met de optimalisering van het subsidieproces. De afgelopen jaren is de Algemene Subsidieverordening Flevoland (ASF) aangepast om de efficiency van het proces te vergroten. Daarnaast is de doeltreffendheid van subsidieverlening vergroot doordat:

1. de aanvraag beschrijft wat de relatie van de activiteiten is met de beleidsdoelstellingen van de provincie en welke prestaties worden verricht;
2. de subsidieverlening uit gaat van prestatiegericht subsidiëren. De prestaties moeten aansluiten bij de doelstellingen van de provincie;
3. de provinciale doelen SMART-er worden, wordt het voor aanvragers van subsidie gemakkelijker om aan te sluiten bij deze doelen.

Duurzaam inkopen (2012)

De overgenomen aanbevelingen zijn gedeeltelijk uitgewerkt door in de processen en systemen aspecten van duurzaamheid te verwerken. De verdere uitwerking van duurzaamheid in het inkoopbeleid wordt in 2017 opgepakt.

SMART doelstellingen Programmabegroting (2012) & Begroting Quick scan (2013)

In navolging van de uitgevoerde Quick scan door de RRK wordt in de programmabegroting – via de doelenbomen – de relaties tussen de diverse programmaonderdelen aangebracht. Doelen en activiteiten zijn conform de criteria van concreetheit (SMART) opgesteld. Daarmee zijn de aanbevelingen geïmplementeerd.

Monitoring locaties bodemverontreiniging (2012)

De aanbevelingen zijn geïmplementeerd.

IFA (2013)

Met ingang van de jaarrapportage 2014 zijn per project de gestelde en gerealiseerde indicatoren opgenomen. De indicatoren en de realisatie zullen een vast onderdeel uit maken van de jaarrapportages. Zo wordt de aanbeveling om tussentijds inzicht te geven in de realisatie opgevolgd. Daarmee zijn de aanbevelingen geïmplementeerd.

Geheimhouding (2014)

De overgenomen aanbevelingen passen wij toe. In 2015 is door de griffie en de organisatie veel aandacht besteed aan het uitwerken van de proceskant van geheimhouding. Het afgelopen jaar is met name consequent aandacht gegeven aan het opnemen van de grondslag en argumentatie voor geheimhouding in besluitvormingsnota's en mededelingen. De geheimhouding wordt periodiek herijkt.

Doeltreffendheid TMI regeling (2015)

De laatste jaren zijn diverse onderzoeken gedaan naar de TMI regeling. De conclusies en aanbevelingen uit de diverse onderzoeken zijn betrokken bij de uitwerking van het nieuwe Uitvoeringsprogramma Financiering & Support MKB.

Financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen (2015)

De overgenomen aanbevelingen van de RRK zijn in grote mate geïmplementeerd.

Verbonden Partijen (2015)

De aanbevelingen zijn geïmplementeerd in de Kadernota Verbonden Partijen (2015).

Informatieveiligheid (2016)

Bij de besluitvorming over dit onderzoek is aan de Staten voorgelegd aanvullende informatie op te nemen in de paragraaf Bedrijfsvoering, onderdeel informatievoorziening, van de Begroting 2018. De aanbevelingen worden betrokken bij de diverse verbetertrajecten informatievoorziening. De invulling van de rollen en verantwoordelijkheden en de functiescheiding in de organisatie worden momenteel uitgewerkt. Hetzelfde geldt voor de aanbeveling aan Gedeputeerde Staten om te bewaken dat de nodige generieke maatregelen worden getroffen en dat er voldoende aandacht voor risicoanalyse is.

Geluidhinder (2016)

Naar aanleiding van het advies van de Randstedelijke rekenkamer over geluid provinciale wegen zijn door uw Staten in 2016 (proces) afspraken gemaakt over de aanpak van geluidknelpunten. De toename van mobiliteit leidt tot meer geluidknelpunten. Bij de voorbereiding van het actieplangeluid 2018 - 2023 wordt de aanpak van de geluidknelpunten met uw Staten herijkt (najaar van 2017).

Stiltegebieden (2016)

De aanbevelingen beogen de agendering van het onderwerp. Dit is inmiddels opgepakt.

Sturing BRZO (2016)

De overgenomen aanbevelingen hebben wij opgepakt. De aanbevelingen over de kwaliteitsverordening VTH (Vergunningverlening, toezicht en handhaving) en over het ondermandaat zijn intussen afgerond.

6 Verbonden partijen

6.1 Algemeen

Verbonden partijen zijn publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we een bestuurlijk en een financieel belang hebben. Een financieel belang houdt in dat we financiële middelen ter beschikking hebben gesteld aan een verbonden partij en we deze middelen niet meer kunnen verhalen indien de verbonden partij failliet gaat. Een bestuurlijk belang betekent zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Omdat in de balans (financiële vaste activa) onderscheid gemaakt dient te worden tussen deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, zal dit onderscheid ook in deze paragraaf gehanteerd worden. Deelnemingen zijn die verbonden partijen, waarbij de provincie aandelen in een N.V. of in een B.V. heeft. Gemeenschappelijke regelingen zijn publiekrechtelijke samenwerkingsverbanden tussen bestuurlijke organisaties. Overige verbonden partijen zijn overige organisaties waarin we een bestuurlijk en een financieel belang hebben (commanditaire vennootschap, stichting, vereniging, etc.).

Visie en beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen

Op 28 oktober 2015 is de geactualiseerde Kadernota verbonden partijen 2015 vastgesteld. De Nota verbonden partijen van 2008 is herzien en aangevuld op de aspecten governance (sturing en beheersing) en bestuurlijke vertegenwoordiging. Ook de positie van Provinciale Staten is verduidelijkt. De nota schetst een visie en een beeld van de beleidsvoornemens die bij het al dan niet aangaan of aanhouden van een verbonden partij een rol spelen. Met de aanbevelingen van de Randstedelijke Rekenkamer (RRK) in het onderzoek naar verbonden partijen in de vier Randstedelijke provincies is rekening gehouden in de Kadernota verbonden partijen. Op 11 november 2016 zijn de uitkomsten van de evaluatie per individuele verbonden partij aan Provinciale Staten verstuurd. De belangrijkste conclusies uit deze evaluatie zijn dat stichting De-on en de Randstedelijke Rekenkamer geen verbonden partij zijn. Van stichting De-on was dit al bekend, echter wordt deze wel opgenomen om Provinciale Staten te informeren en omdat de provincie momenteel de enige financier is. De Randstedelijke Rekenkamer is geen verbonden partij, omdat deze als 'gemeenschappelijk orgaan' geen rechtspersoonlijkheid bezit. Vanaf begrotingsjaar 2018 zal de Randstedelijke Rekenkamer niet meer als verbonden partij beschouwd en opgenomen worden.

In de benadering van verbonden partijen gaan wij uit van de diversiteit aan verbonden partijen. Waar sprake is van een aandeelhoudersbelang is de positie van Flevoland beperkt. Onze invloed in dergelijke partijen is navenant gering en onze inzet is gericht op het uitoefenen van invloed op specifieke maatschappelijke of strategische onderwerpen. In die gevallen waar wij een groot aandeel hebben of alle zeggenschap hebben plegen wij grote inzet, alleen of samen met anderen om te zorgen dat de verbonden partij de opdracht optimaal uitvoert. Dit vraagt ook de nodige ambtelijke inzet en kwaliteit.

Lijst van verbonden partijen

Deelnemingen	Gemeenschappelijke regelingen (GR) en overige verbonden partijen
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (GR)
OMALA N.V.	Openbaar lichaam erfgoedcentrum Nieuw Land (GR)
Alliander N.V.	Randstedelijke rekenkamer (Gemeenschappelijk Orgaan)
Enexis Holding N.V.	Inter Provinciaal Overleg (vereniging)
N.V. Afvalzorg Holding	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland
Vitens N.V.	Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten	C.V. Airport Garden City
	Stichting DE-on

Wijzigingen in de lijst met verbonden partijen

Er zijn geen wijzigingen in de lijst met verbonden partijen ten opzichte van de begroting 2017 en jaarrekening 2016.

6.2 Overzicht verbonden partijen

6.2.1 Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.

Naam verbonden partij	Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	B.V.	
Website	www.omfl.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Bevorderen werkgelegenheid	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J.N.J. Appelman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	113	113
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	500	0
Verwachte omvang eigen vermogen	10.906	n.n.b.**
Verwachte omvang vreemd vermogen	1.327	n.n.b.
Verwacht financieel resultaat in 2016	-1	
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)	0	

* Verwachting op basis van de jaarrekeningcijfers 2016

Bedragen x €1.000

** n.n.b. = nog niet bekend

Aanvullende informatie

De Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland (OMFL) is een uitvoeringsorganisatie van de provincie. De OMFL geeft uitvoering aan het economisch beleid via Innovatie en Investeringsbevordering (I&I), de vrijetijdseconomie via Toerisme Flevoland (TF) en het sportbeleid via Sport Service Flevoland (SSF). Daarnaast is de OMFL aandeelhouder in de Flevolandse Fondsen, zoals het MKB fonds, het Technofonds en de Aanjager B.V. De Aanjager beheert het Regionaal Economisch Ontwikkelingsfonds (REOF) en het Technologische MKB Innovatiefonds (TMI).

Risico's

Het eigen vermogen van de OMFL is voor een groot deel vastgelegd in fondsen. Er is een risico dat deze fondsen slechter dan gemiddeld presteren, doordat bedrijven waarin wordt geparticipeerd dan wel waaraan middelen worden uitgeleend in moeilijkheden raken of failliet gaan.

Beheersmaatregelen

- Vanuit de fondsen worden bedrijven zorgvuldig geselecteerd om de risico's te beperken.
- Vanuit de aandeelhoudersrol houdt de directeur van de OMFL toezicht op de fondsen-BV's.
- De provincie houdt vanuit de aandeelhoudersrol toezicht op de OMFL en daarmee indirect op de fondsen.

6.2.2 OMALA N.V.

Naam verbonden partij	OMALA N.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.omala.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Lelystad Airport	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	25	25
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	218	227
Verwachte omvang vreemd vermogen	317	86
Verwacht financieel resultaat in 2016		9
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)		0

* Verwachting op basis van concept jaarrekeningcijfers 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Op 31 maart 2015 heeft het Rijk het luchthavenbesluit genomen waardoor de luchthaven zich nu verder kan ontwikkelen tot luchthaven voor Low Cost Carriers, zakenvluchten, lesvluchten en onderhoudsvluchten. De noodzakelijke aanleg van provinciale infrastructuur en aansluiting van een afslag op de A6 de komende jaren versterken de ruimtelijke positionering van het OMALA-gebied.

Risico's

- Het risico bestaat dat verwerving, ontwikkeling of verkoop van gronden niet plaats vindt op de geplande momenten, waardoor de inkomsten verlaagt of niet tot stand komen en liquiditeitstekorten of afboekingen van waarde van gronden ontstaan.
- Vanaf 1 april 2018 zouden de eerste commerciële vluchten de luchthaven aandoen, maar eind november 2016 is bekend geworden dat er een risico is dat het operationeel worden voor lijnvluchten een jaar vertraagd wordt. Voor OMALA kan het gevolg zijn dat een deel van de luchtvaart gerelateerde activiteiten (bijvoorbeeld hotel ontwikkeling) later gerealiseerd zullen worden. De financiële impact van het risico is voor de provincie gering.

Beheersmaatregelen

- Door geregelde overleggen zijn de aandeelhouders goed op de hoogte van de ontwikkelingen bij OMALA en kunnen zij invloed uitoefenen op de bedrijfsstrategie van OMALA.
- De grondexploitatie (GREX) wordt jaarlijks geactualiseerd en geëvalueerd. Er wordt een samenwerkingsovereenkomst met Schiphol Real Estate gerealiseerd om de kans op succes te vergroten en om (financiële) risico's te verminderen.
- Alle investeringsbeslissingen betreffende grondverwerving en bouwrijp maken, worden vooraf goedgekeurd door de aandeelhouders.
- OMALA werkt nagenoeg volledig op inhuurbasis, waardoor er geen grote financiële verplichtingen zijn indien de organisatie onverhoopt ontbonden moet worden.

Deze deelneming is nauw verbonden met C.V. Airport Garden City (6.2.14). Derhalve zijn dezelfde risico's en beheersmaatregelen voor beide verbonden partijen van toepassing.

6.2.3 Alliander N.V.

Naam verbonden partij	Alliander N.V.	
Vestigingsplaats	Arnhem	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.alliander.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J. Ladders (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	201	201
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	3.687.000	3.687.000
Verwachte omvang vreemd vermogen	4.039.000	4.039.000
Verwacht financieel resultaat in 2016		235.000
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)		39

* Verwachting op basis van de jaarrekeningcijfers 2015

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie een belang in deze organisatie.

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie Flevoland nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhouderschap risico in verband met het zeer beperkte aandeel in de energiemaatschappij en netwerkbedrijven. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

6.2.4 Enexis Holding N.V.

Naam verbonden partij	Enexis Holding N.V.	
Vestigingsplaats	Den Bosch	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.enexis.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Energievoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J. Ladders (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	32	0
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	228	0
Verwachte omvang eigen vermogen	3.607.700	3.704.000
Verwachte omvang vreemd vermogen	3.471.700	2.608.000
Verwacht financieel resultaat in 2016		207.000
Dividend in 2016 (over 2015)		24

* Verwachting op basis van de voorlopige jaarrekeningcijfers 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Begin 2016 is het netwerk van Enexis in de Noordoostpolder naar Alliander overgegaan. De aandelen Enexis zijn per 31-12-2016 verkocht. De uitstaande aandeelhoudersleningen zijn tevens in 2016 afgelost. De escrow-claims met betrekking tot belasting zijn in 2016 voor het grootste deel afgehandeld. Er resteren niet noemenswaardige en niet substantiële escrow claims en een miniem belang in de 4 escrow bv's: Publiek Belang Electra Productie, Verkoop Vennootschap B.V., Cross Border Leases B.V. en Claim Staat B.V. Enexis Holding N.V. is met ingang van 2017 geen verbonden partij meer.

Zowel bestuurlijk als financieel is er voor de provincie nauwelijks sprake van risico's anders dan een 'normaal' aandeelhouderschap risico in verband met het zeer beperkte aandeel in Enexis. Gezien de beperkte risico's zijn specifieke beheersmaatregelen niet aan de orde.

6.2.5 N.V. Afvalzorg Holding

Naam verbonden partij	N.V. Afvalzorg Holding	
Vestigingsplaats	Assendelft	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.afvalzorg.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg	
Bestuurlijke belang (zegenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	4	4
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	49.631	49.631
Verwachte omvang vreemd vermogen	113.335	113.335
Verwacht financieel resultaat in 2016	4.557	
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)	125	

* Verwachting op basis van de jaarrekeningcijfers 2015

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Het publiek belang van afvalverwerking en milieuzorg komt voort uit de voormalige nutsbedrijven. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.6 Vitens N.V.

Naam verbonden partij	Vitens N.V.	
Vestigingsplaats	Utrecht	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.vitens.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Drinkwatervoorziening	
Bestuurlijke belang (zegenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J.N.J. Appelmann (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	250	250
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	471.700	471.700
Verwachte omvang vreemd vermogen	1.242.700	1.242.700
Verwacht financieel resultaat in 2016	55.400	
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)	17	

* Verwachting op basis van de jaarrekeningcijfers 2015

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Vanwege de wettelijke eis dat de aandelen middellijk of onmiddellijk in handen van de overheid moeten zijn, heeft de provincie belang in deze organisatie. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.7 N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten

Naam verbonden partij	N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	N.V.	
Website	www.bng.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Financiële dienstverlening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J.N.J. Appelman (waarnemend)	
	31-12-2015	31-12-2016
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	572	572
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	4.163.000	4.486.000
Verwachte omvang vreemd vermogen	145.348.000	149.514.000
Financieel resultaat in 2016	369.000	
Dividend in 2017 (over 2016)	123	

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De bank is door de rijksoverheid als de vijfde systeembank van Nederland aangemerkt.

De bankinstelling voldoet aan de hoogste (AAA) tot een na hoogste rating (AA) van drie ratingbureaus (S&P-AAA, Moody's-Aaa en Fitch-AA+). Daarnaast geven de aandelen een goed rendement. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.8 Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek

Naam verbonden partij	Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.ofgv.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Milieu	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen en Dagelijks Bestuur	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	2.364	2.018
Verwachte omvang vreemd vermogen	3.063	2.071
Verwacht financieel resultaat in 2016	0	

* Verwachting op basis van de voorlopige jaarrekeningcijfers 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek voert taken uit op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor provincies en gemeenten. Naast de verplichte milieutaken heeft de provincie ook de vergunningverlening-, toezicht en handhavingstaken op een breed terrein van bodem, ontgronding en water ingebracht bij de Omgevingsdienst. De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.9 Openbaar lichaam erfgoedcentrum Nieuw Land

Naam verbonden partij	Openbaar lichaam Erfgoed Centrum Nieuw Land	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Gemeenschappelijke regeling	
Website	www.nieuwlanderfgoed.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Cultureel Erfgoed	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Algemeen bestuur	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	107	-693
Verwachte omvang vreemd vermogen	6.968	7.070
Verwacht financieel resultaat in 2016	-800	

*Cijfers op basis van financieel ontvlechtigingsplan 14-10-2016 (geen accountantscontrole)

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Deelnemers in de gemeenschappelijke regeling zijn het ministerie van OCW, provincie Flevoland, gemeenten Lelystad, Dronten, Urk en Zeewolde, waterschap Zuiderzeeland, Stichting Nieuwland en de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de Drooggelegde Zuiderzeepolders.

Het Erfgoedcentrum behartigt de belangen van de deelnemers op grond van de Archiefwet 1995 en heeft andere taken zoals een wetenschappelijke functie, collectiebeheer en museale activiteiten uitgevoerd. De ontvlechting van het Nieuwland Erfgoedcentrum, waarbij de gemeenschappelijke regeling zich beperkt tot de wettelijke archieftaken en bij het Erfgoedpark Batavialand de museumfunctie en het collectiebeheer worden ondergebracht, is door de financiële complexiteit en de veelheid aan partners enigszins vertraagd ten opzichte van de planning per 1-1-2017 en zal medio 2017 gaan plaatsvinden.

Risico's en beheersmaatregelen

- Bij tekorten binnen de gemeenschappelijke regeling hebben de deelnemers een bijstortverplichting. De gemeenschappelijke regeling heeft een verwacht tekort van € 800.000 over 2016. Bij de definitieve vaststelling van de jaarrekening 2016 zal de gemeenschappelijke regeling een verzoek doen tot bijstorten.
- De provincie staat garant voor een deel van de lening van het erfgoedcentrum. Eind 2016 bedraagt deze lening € 2,082 mln. Bij de ontvlechting wordt het vastgoed van de GR, met uitzondering van de opstal van de Cantine, overgekocht van de gemeenschappelijke regeling. Met deze middelen dienen de leningen, waaronder de lening waar de provincie voor garant staat, afgelost te worden. Aan NLE is voor een bedrag van in totaal € 5,5 mln. aan leningen verstrekt (Gemeente Ielystad € 0,5 mln. / BNG 5,0 mln.).
- De operationele risico's zijn door het Erfgoedcentrum afgedekt met verzekeringen.

6.2.10 Randstedelijke rekenkamer

Naam verbonden partij	Randstedelijke Rekenkamer	
Vestigingsplaats	Amsterdam	
Juridische vorm	Gemeenschappelijk orgaan	
Website	www.randstedelijke-rekenkamer.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Rekenkamer functie	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Programmaraad	
Betrokken bestuurder	Provinciale Staten	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>bijdrage</i>)	227	232
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	215	215
Verwachte omvang vreemd vermogen	704	700
Verwacht financieel resultaat in 2016	0	

* prognose op basis van jaarrekeningcijfers 2015 en begroting 2016 en 2017

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De provincie loopt geen substantiële risico's.

6.2.11 Inter Provinciaal Overleg

Naam verbonden partij	Inter Provinciaal Overleg	
Vestigingsplaats	Den Haag	
Juridische vorm	Vereniging	
Website	www.ipo.nl www.bij12.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Samenwerking en belangenbehartiging	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht ALV	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>bijdrage</i>)	1.500	1.600
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	0	0
Verwachte omvang vreemd vermogen	1.080	1.000
Verwacht financieel resultaat in 2016	0	

* prognose op basis van jaarrekeningcijfers 2015 en begroting(swijziging) 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De provincie loopt geen substantiële risico's. Aan de hand van financiële (jaarrekening en halfjaarlijkse rapportages) en inhoudelijke rapportages (prioritaire IPO-agenda/Bestuurlijke cockpit, Europese prioritaire agenda en Midyear Reviews) wordt de voortgang gevolgd.

6.2.12 Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland

Naam verbonden partij	Provinciaal Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen Flevoland	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Publiek rechtspersoon op basis van Wet milieubeheer	
Website	www.flevoland.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en Milieubeheer	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	College vormt Dagelijks- en Algemeen Bestuur	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman (waarnemend) & J.N.J. Appelman (Dagelijks Bestuur) Voltallige college (Algemeen Bestuur)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	1.076	825
Verwachte omvang vreemd vermogen	21.344	22.464
Verwacht financieel resultaat in 2016	-251	

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie*Financiële risico's*

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is

het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn. Dit risico speelt alleen voor de gesloten stortplaats Het Friese Pad, waar in 2011 de sluitingsverklaring is afgegeven.

Beheersmaatregelen

- Bij het bepalen van de hoogte van de jaarlijkse nazorgheffingen betrekken we het beleggingsrendement van het Nazorgfonds.
- Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats.
- We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO-rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
- De nazorgplannen en rekenmodellen voor de nog niet gesloten stortplaatsen zullen in 2017 worden geactualiseerd aan de hand van de IPO checklist en het rekenmodel RINAS 4, omdat de bronnen pas in 2017 zijn gevalideerd. Wanneer de nazorgplannen en rekenmodellen definitief zijn kan de nazorgheffing aangepast worden.
- In december 2016 is besloten om de beleggingsmix van de portefeuille van het nazorgfonds in 2017 te gaan wijzigen, met het doel het rendement over het beleggingsfonds te verbeteren.

6.2.13 Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen

Naam verbonden partij	Stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen	
Vestigingsplaats	Utrecht / Rijswijk	
Juridische vorm	Stichting	
Website	www.lma.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Afvalzorg en milieubeheer	
Bestuurlijke belang (zegenschap)	Raad van Toezicht	
Betrokken bestuurder	M. Rijsberman (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>bijdrage</i>)	86	86
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	-	-
Verwachte omvang eigen vermogen	2.118	2.118
Verwachte omvang vreemd vermogen	676	676
Verwacht financieel resultaat in 2016	0	

* Verwachting op basis van de concept jaarrekeningcijfers 2015

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De provincie Flevoland loopt geen substantiële risico's.

Met ingang van 1 januari 2017 is de stichting Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) opgeheven en is er dus ook geen sprake meer van een verbonden partij. De werkzaamheden worden verder door Rijkswaterstaat uitgevoerd, hiervoor is in het najaar van 2016 landelijk een convenant afgesloten. Het huidige bestuur van stichting LMA heeft besloten om de reserves van het LMA per ultimo 2016 in te zetten voor het onderhoud en beheer van het digitale systeem dat het LMA ondersteunt.

6.2.14 C.V. Airport Garden City

Naam verbonden partij	Airport Garden City C.V.	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	C.V.	
Website	www.omala.nl	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Ontwikkeling Lelystad Airport	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Stemrecht AVA	
Betrokken bestuurder	J. Lodders & J.N.J. Appelman	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	1.000	1.000
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	6.020	5.220
Verwachte omvang eigen vermogen	3.001	3.001
Verwachte omvang vreemd vermogen	18.432	15.831
Verwacht financieel resultaat in 2016		0
Verwacht dividend in 2016 (over 2015)		0

* Verwachting op basis van concept jaarrekeningcijfers 2016

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

De beherend vennoot van Airport Garden City C.V. is de naamloze vennootschap OMALA. Voor deze partij zij dezelfde risico's en beheersmaatregelen van toepassing als bij OMALA N.V. welke zijn toegelicht onder 6.2.2.

6.2.15 Stichting DE-on

Naam verbonden partij	Stichting DE-on	
Vestigingsplaats	Lelystad	
Juridische vorm	Stichting	
Website	www.deon-flevoland.org	
Openbaar belang dat behartigd wordt	Duurzame energievoorziening	
Bestuurlijke belang (zeggenschap)	Geen	
Betrokken bestuurder	J. Lodders (waarnemend)	
	31-12-2015	Verwachting 31-12-2016*
Financieel belang van de provincie (<i>aandeel</i>)	-	-
Financieel belang van de provincie (<i>lening</i>)	6.500	6.500
Verwachte omvang eigen vermogen	0	0
Verwachte omvang vreemd vermogen	6.968	6.968
Verwacht financieel resultaat in 2016		0

* Verwachting op basis van de jaarrekeningcijfers 2015

Bedragen x €1.000

Aanvullende informatie

Met Provinciale Staten is afgesproken dat DE-on wordt behandeld als ware het een verbonden partij. De-on draagt bij aan de ontwikkeling van duurzame energie in Flevoland. Deze bijdrage vindt plaats door het financieren van projecten gericht op zowel besparing en/of het duurzaam opwekken van energie, in die delen van de markt welke zich autonoom onvoldoende ontwikkelen.

Risico's en beheersmaatregelen

Jaarlijks wordt over de inzet gerapporteerd. In de subsidievoorwaarden zijn voorwaarden opgenomen voor het tempo van investeringen. Indien niet aan de voorwaarden is voldaan kan (een deel van) de lening worden teruggevorderd. Om het risico af te dekken dat de lening niet wordt terugbetaald, is binnen de reserve Strategische projecten een bedrag van € 6,5 mln. geormerkt.

7 Grondbeleid

In de provincie wordt actief grondbeleid ingezet ten behoeve van het realiseren van doelen op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling, infrastructuur, de ecologische hoofdstructuur en de gebiedsontwikkeling van het landelijk gebied. De provincie voert grondbeleid enerzijds als grondeigenaar en grondbeheerder (taakgebonden grondbeleid) en anderzijds als gebiedsontwikkelaar (gebiedsgericht grondbeleid). In beide gevallen is het grondbeleid een instrument om provinciaal beleid te realiseren en geen doel op zich.

Hierbij is het taakgebonden grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op de realisatie van nieuwe, dan wel de aanpassing van bestaande, provinciale infrastructuur en het gebiedsgerichte grondbeleid van de provincie Flevoland gericht op het realiseren van provinciale strategische doelen, zoals vastgelegd in het omgevingsplan. Uitgangspunt is dat per ontwikkelingsproject zal worden gezien welk grondbeleidsinstrumentarium daartoe zal worden ingezet.

We hebben ons grondbeleid vastgelegd in verschillende provinciale kaderdocumenten, zoals het Omgevingsplan 2006 en aankoopstrategieplannen (ASP's). In de Kadernota Grondbeleid zijn zowel het bestaande beleid als de volgende beleidsuitgangspunten neergelegd:

- Voor de grondverwerving ten behoeve van infrastructurele werken wordt in samenloop met elke minnelijke onderhandeling tevens een aanvang gemaakt met de administratieve fase van de onteigeningsprocedure. Het definitieve besluit om over te gaan tot onteigenen – dat onderdeel is van de administratieve procedure – wordt pas genomen als het minnelijke traject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.
- Per concreet project of programma de inzet van provinciale middelen ten aanzien van het actieve grondbeleid en daarbij behorende projectmatige aanpak te bepalen.

We beschouwen de regeling van de bouwgrondexploitatie in eerste instantie als een verantwoordelijkheid van gemeenten. Indien het provinciale belang dit vereist kan – met instemming van Provinciale Staten – van dit uitgangspunt worden afgeweken. Hiervan is vooralsnog geen sprake.

Met het provinciale grondbeleid beogen we tegen aanvaardbare prijzen tijdig gronden beschikbaar te krijgen of te laten krijgen voor de realisering van door haar beoogde ruimtelijke doelen. Aanvaardbare prijzen zijn in de regel marktconforme prijzen, waarbij we in overleg met andere overheden zodanig opereren dat marktverstoringen (prijsoptrekking) zoveel mogelijk worden voorkomen.

Gronden in eigendom

De provincie heeft een beperkte hoeveelheid grond in eigendom ten behoeve van het gebiedsgerichte grondbeleid (niet zijnde ondergrond van infrastructuur en dergelijke). Deze gronden zijn oorspronkelijk aangekocht ten behoeve van het voormalig plangebied OostvaardersWold en nu opgenomen in het programma Nieuwe Natuur. De boekwaarde van deze gronden bedraagt op 31 december 2016 totaal € 0,9 mln. Deze gronden zijn gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, bestaande uit de aankoopprijs voor de grond en opstallen, vermeerderd met de kosten voor schadeloosstelling en verminderd met ontvangen bijdragen van derden. Omdat deze gronden zich niet in een transformatieproces bevinden en veelal een (tijdelijke) vaste bestemming kennen worden deze in de jaarrekening gepresenteerd als Materieel Vast Actief. Aan deze gronden wordt geen rente toegerekend.

Inzet gronden

In 2015 is een grondhandelingskader vastgesteld welke toegepast wordt op het sluiten van de realisatie overeenkomsten met de projectindieners, de inzet van de programmagronden hierbij en het tijdelijk beheer van de programmagronden. De programmagronden zijn op dit moment in tijdelijke pacht uitgegeven, de pachtopbrengsten komen ten gunste van het programma Nieuwe Natuur.

Transacties in 2016

In 2016 hebben zich een aantal grondtransacties voorgedaan in het kader van het programma Nieuwe Natuur. In totaal is er 122 hectare grond, opstallen en erfpachtrecht verkocht. Deze grond is overeenkomstig de uitgangspunten verkocht om daarmee middelen vrij te maken voor het programma. De verkoopopbrengst bedroeg circa € 10,75 mln. De grond had een boekwaarde van € 0,9 mln. De netto verkoopopbrengst wordt grotendeels toegevoegd aan de reserve Nieuwe Natuur en is deels als projectbijdrage doorbetaald.

Waardering gronden

Omdat onzekerheid bestaat over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is in voorgaande jaren een voorziening getroffen, welke per 31 december 2016 nog € 1,1 mln. bedraagt.

Door middel van onafhankelijke externe geveltaxaties in 2014 en 2015 is beoordeeld of er indicaties zijn voor een (verdere) waardevermindering van het bezit. Hiervan blijkt geen sprake, voor een aantal percelen is de waarde inmiddels gestegen. Gezien de nog bestaande onzekerheden over de exacte uitkomsten van de afwikkeling van het oude programma en de invulling van het nieuwe programma bestaat er echter nog onduidelijkheid over de inzet en daarmee de exacte terugverdiencapaciteit van de gronden in eigendom. Met de verdere uitwerking van het nieuwe programma en het vaststellen van de grondstrategie zal hier meer duidelijkheid over ontstaan. Gezien deze onzekerheden en de per heden met de gronden samenhangende verplichtingen blijft de voorziening van 1,1 mln. gehandhaafd.

IV

Jaarrekening

1 Jaarrekening 2016 op hoofdlijnen

1.1 Omvang resultaat

Het rekeningresultaat bedraagt € 5,7 mln. Hieronder is de opbouw van het resultaat weergegeven.

Opbouw resultaat

Zoals uit onderstaande tabel blijkt zijn de totale lasten € 17,1 mln. lager dan de begrotingsraming na wijziging. De totale baten zijn nagenoeg gelijk aan de begrotingsraming na wijziging. Tenslotte is € 11,0 mln. minder onttrokken aan de reserves en € 0,4 mln. meer gestort in de reserves. Hiermee ligt het resultaat € 5,7 mln. hoger dan geraamd.

Tabel 1.1 Opbouw resultaat

Omschrijving	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
Totale lasten	159.640	183.282	171.793	154.676	17.117
Totale baten	-171.613	-191.673	-207.715	-207.672	-43
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten	-11.973	-8.391	-35.923	-52.997	17.074
Toevoegingen reserves	64.612	45.331	78.554	78.935	-381
Onttrekkingen reserves	-57.233	-36.940	-42.631	-31.670	-10.961
Gerealiseerde resultaat	-4.594	0	0	-5.732	5.732

Bedragen x €1.000

1.2 Analyse resultaat

In het jaarverslag is bij de programmaonderdelen een verschillenanalyse opgenomen met daarin de afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging. Alle afwijkingen tezamen vormen het resultaat na bestemming van de jaarrekening 2016 en bedraagt € 5,7 mln. In onderstaande tabel zijn de verschillen per programmaonderdeel opgenomen.

Tabel 1.2: verschillen per programmaonderdeel

Programmaonderdeel	Vershil	Waarvan effect op:	
		reserve	Rekening-saldo
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	325	140	185
1.2 Water	101	0	101
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied	17	17	0
2.2 Natuur en landschap	-10	-45	35
3.1 Ondernemerschap en groei	1.135	1.110	25
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie	84	54	30
4.1 Cultuur	133	3	130
4.2 Samenleving en sport	503	0	503
5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten	494	21	473
5.2 Energie en klimaat	471	289	182
6.1 Openbaar vervoer	73	73	0
6.2 Mobiliteit	319	286	33
6.3 Provinciale infrastructuur	403	545	-142
6.4 Instandhouding en realisatie provinciale Infrastructuur	329	350	-21
7.1 Noordelijk Flevoland	4.389	4.389	0
7.2 Midden Flevoland	90	75	15

Programmaonderdeel	Verschil	Waarvan effect op:	
		reserve	Rekening-saldo
7.3 Zuidelijk Flevoland	1.039	1.034	5
7.4 Nieuwe Natuur	130	130	0
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering	1.829	1.960	-131
8.2 Bestuurszaken	74	0	74
8.3 Algemene dekkingsmiddelen	-283	-56	-227
8.4 Onvoorzien en stelposten	0	0	0
8.5 Bedrijfsvoering	5.429	1.275	4.154
8.6 Reserves	0	-308	308
Eindsaldo	17.074	11.342	5.732

Bedragen x € 1.000

De belangrijkste oorzaken (verschillen > € 250.000) voor het resultaat 2016 na bestemming ad € 5,7 mln. worden hieronder kort toegelicht.

4.2 Samenleving en sport: voordelig saldo € 0,5 mln.

Het voordelig saldo op het programmaonderdeel Samenleving en sport wordt veroorzaakt doordat in 2016 een aantal subsidies Jeugdzorg van voorgaande jaren lager vastgesteld is, waardoor een voordeel van € 0,45 mln. ontstaat.

5.1 Milieu incl. Omgevingsdiensten: voordelig saldo € 0,5 mln.

Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- De uitvoering van klassieke milieutaken viel per saldo € 0,24 mln. voordeliger uit. Bijdragen aan het IPO vielen mee en begrote inzet van capaciteit was pas vanaf het najaar nodig. Het ontwikkelen van een eigen verkeersmodel bleek niet noodzakelijk.
- De lasten voor het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Leefomgevingstaken vielen € 0,1 mln. lager uit als gevolg van lagere kosten voor het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen, lagere bijdragen aan het IPO en lagere inhuur kosten.

8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering: nadelig saldo € 0,1 mln.

Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Aanvullende storting APPA-voorziening voor € 0,5 mln. in verband met nieuw Financieel Toetsingskader.
- Onderbesteding van het budget Gedeputeerde Staten voor € 0,12 mln. In het afgelopen jaar zijn minder kosten gemaakt voor representatie, reis- en verblijfskosten en opleidingskosten.
- Onderbesteding op het Europees programma POP3 Flevoland voor € 0,14 mln.

8.5 Bedrijfsvoering: voordelig saldo € 4,2 mln.

Het voordelig rekeningsaldo van € 4,2 mln. wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- Lagere lasten personeel en organisatie voor 2,4 mln.
- Onderuitputting informatievoorziening (Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering) voor € 1,1 mln.
- Vertraging in financiële en juridische adviezen voor € 0,3 mln.
- Facilitaire lasten zijn € 0,2 mln. lager dan begroot.
- Hogere baten externe detacheringen ad € 0,1 mln.

Voor een nadere toelichting op bovenstaande bedragen wordt verwezen naar onderdeel

II Programmaverantwoording, paragraaf 8.5 Bedrijfsvoering.

8.6 Reserves: voordelig saldo € 0,3 mln.

In de reserve Mobiliteit vindt een lagere storting plaats van € 0,21 mln. Het verschil wordt veroorzaakt door het verschil tussen de ontvangen decentralisatie uitkering en de gemaakte kosten.

Uit de reserve doorgeschoven activiteiten valt € 0,09 mln. vrij ten gunste van het rekening resultaat, omdat besteding voor dit bedrag in 2016 niet heeft plaatsgevonden. Betreffende middelen zijn uitsluitend gedurende het volgende begrotingsjaar binnen de reserve beschikbaar en vallen vrij in het rekeningresultaat indien besteding niet heeft plaatsgevonden.

1.3 Financiële kengetallen

In dit onderdeel worden aanvullende financiële kengetallen weergegeven. Deze getallen maken inzichtelijk in welke mate de provincie over voldoende financiële ruimte beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Hoewel het BBV voorschrijft deze gegevens op te nemen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing, hebben we ervoor gekozen om deze kengetallen hier te presenteren en in de paragraaf te verwijzen naar dit onderdeel. Vanwege de uniform voorgeschreven berekeningswijze kunnen de waarden worden vergeleken met die van andere provincies.

Tabel 1.3: Financiële kengetallen

Kengetal	Rekening 2015 in %	Rekening 2016 in %
Netto Schuldquote	-43	-60
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte langlopende leningen	-68	-80
Solvabiliteitsratio	63	71
Grondexploitatie	0	0
Structurele exploitatieruimte	13	26
Opcenten	94	94

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte langlopende leningen.

De netto schuldquote van de provincie Flevoland bedraagt 60% negatief in 2016. Dit kengetal weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Doordat we geen langlopende leningen hebben aangetrokken, is dit een negatief percentage. Na correctie voor de verstrekte langlopende leningen ligt het percentage 20% lager. De verbeterde netto schuldquote wordt grotendeels veroorzaakt door de stijging van onze rekening-courant verhouding met het Rijk (schatkistbankieren).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter het deel van de activa is dat is gefinancierd met eigen middelen. Eind 2016 ligt de solvabiliteitsratio voor Flevoland op 71%. De stijging wordt veroorzaakt door een lagere besteding van middelen, hogere stortingen in reserves en het resultaat over 2016. Met deze solvabiliteitsratio is de provincie goed in staat om aan haar financiële verplichtingen te voldoen.

Grondexploitatie

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als 'voorraad' bouwgronden op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. De provincie Flevoland voert zelf geen bouwgrondexploitatie uit. Het kengetal heeft daarom de waarde 0. De gronden van de provincie Flevoland die op de balans staan, zijn overeenkomstig de verslaggevingsregels opgenomen als vaste activa. Deze zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, welke lager is dan de huidige marktwaarde (landbouwgrondprijs).

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Stortingen in en onttrekkingen aan reserves hebben een structureel karakter, wanneer ze bedoeld zijn om structurele lasten te dekken of wanneer de reserve een egaliserende functie of een financieringsfunctie voor investeringen heeft.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves, zoals weergegeven in tabel 2.8, te delen door de totale baten. Dit kengetal wordt uitgedrukt in een percentage. De oorzaak van de stijging ligt deels in de afbouw van het BDU saldo in de overlopende passiva en de ontvangst van de decentralisatie uitkering mobiliteit via het Provinciefonds die gezamenlijk leiden tot een hogere structurele baat in de exploitatie. Uit dit positieve percentage blijkt dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

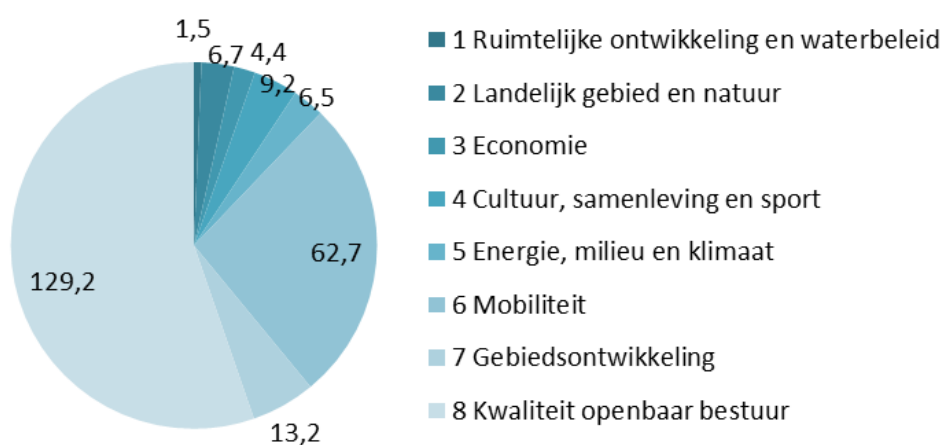
Opcenten

Dit kengetal is het percentage opcenten dat de provincie heft ten opzichte van het landelijk gemiddelde percentage. Het geeft aan hoeveel relatieve ruimte de provincie heeft om de inkomsten uit de opcenten te verhogen om de structurele baten te verhogen. Uit het percentage blijkt dat de hoogte van de opcenten van de provincie relatief lager is dan het landelijk gemiddelde, maar ook relatief dicht bij het gemiddelde ligt. De belastingdruk wordt nader toegelicht in de paragraaf Lokale heffingen.

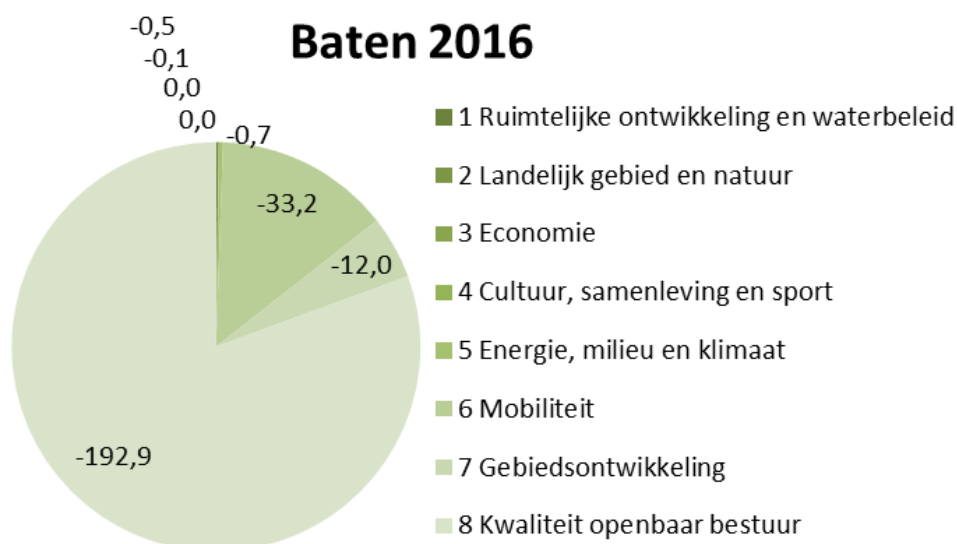
2 Overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

2.1 Baten en lasten per programma

Lasten 2016

Baten 2016

Tabel 2.1: Overzicht lasten en baten per programma (incl. stortingen en onttrekkingen reserves)

Programma	Rekening 2016 Lasten	%	Rekening 2016 Baten	%
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1,5	0,6	-0,5	0,2
2 Landelijk gebied en natuur	6,7	2,9	-0,1	0,0
3 Economie	4,4	1,9	0,0	0,0
4 Cultuur, samenleving en sport	9,2	3,9	0,0	0,0
5 Energie, milieu en klimaat	6,5	2,8	-0,7	0,3
6 Mobiliteit	62,7	26,9	-33,2	13,9
7 Gebiedsontwikkeling	13,2	5,7	-12,0	5,0
8 Kwaliteit openbaar bestuur	129,2	55,3	-192,9	80,6
Totaal programma's	233,4	100,0	-239,3	100,0

Bedragen x € 1 mln.

2.2 Beleidsbaten en -lasten provincie Flevoland

Onderstaande tabellen geven de beleidslasten en -baten van de provincie Flevoland weer exclusief de mutaties in de reserves. Door afrondingen kunnen kleine verschillen ontstaan.

Tabel 2.2: Beleidslasten van provincie Flevoland

Programma	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	779	1.307	1.973	1.536	437
2 Landelijk gebied en natuur	6.484	7.092	6.673	6.716	-43
3 Economie	4.177	4.820	5.621	4.393	1.229
4 Cultuur, samenleving en sport	8.409	6.463	9.867	9.226	641
5 Energie, milieu en klimaat	6.707	6.553	7.503	6.535	968
6 Mobiliteit	67.053	81.718	64.052	62.733	1.319
7 Gebiedsontwikkeling	17.947	20.014	20.002	13.245	6.757
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	47.598	50.088	55.766	49.978	5.788
b. Algemene dekkingsmiddelen	486	322	334	314	21
c. Onvoorzien	0	4.904	0	0	0
Totaal	159.640	183.282	171.793	154.676	17.117

Bedragen x € 1.000

Tabel 2.3: Beleidsbaten van provincie Flevoland

Programma	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Verschil
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-469	-470	-470	-458	-12
2 Landelijk gebied en natuur	-9	0	0	-50	50
3 Economie	-36	-32	-32	-23	-9
4 Cultuur, samenleving en sport	23	0	-52	-47	-5
5 Energie, milieu en klimaat	-1.126	-603	-734	-730	-4
6 Mobiliteit	-41.729	-37.082	-33.390	-33.194	-195
7 Gebiedsontwikkeling	-8.144	-1.684	-13.064	-11.956	-1.108
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	-3.571	-2.730	-4.485	-6.029	1.545
b. Algemene dekkingsmiddelen	-116.552	-149.073	-155.489	-155.186	-304
c. Onvoorzien	0	0	0	0	0
Totaal	-171.613	-191.673	-207.715	-207.672	-43

Bedragen x € 1.000

Tabel 2.4: Saldi beleidslasten en -baten van provincie Flevoland + mutaties reserves

Programma	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016	Vershil
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	310	837	1.504	1.079	425
2 Landelijk gebied en natuur	6.474	7.092	6.673	6.666	7
3 Economie	4.141	4.788	5.589	4.370	1.219
4 Cultuur, samenleving en sport	8.432	6.463	9.815	9.179	636
5 Energie, milieu en klimaat	5.581	5.949	6.770	5.805	965
6 Mobiliteit	25.323	44.636	30.662	29.538	1.124
7 Gebiedsontwikkeling	9.804	18.331	6.938	1.290	5.648
8 Kwaliteit openbaar bestuur					
a. Bestuur c.a.	44.027	47.358	51.281	43.948	7.333
b. Algemene dekkingsmiddelen	-116.066	-148.751	-155.155	-154.872	-283
c. Onvoorzien	0	4.904	0	0	0
Gerealiseerde totaal van saldo van baten en lasten	-11.973	-8.391	-35.923	-52.997	17.074
Stortingen in reserves.	64.612	45.331	78.554	78.935	-381
Onttrekkingen aan reserves	-57.233	-36.940	-42.631	-31.670	-10.961
Saldo reservemutaties	7.379	8.391	35.923	47.265	-11.342
Gerealiseerde resultaat	-4.594	0	0	-5.732	5.732

Bedragen x € 1.000

2.3 Specificatie diverse baten en lasten

A. Algemene dekkingsmiddelen (baten)

Tabel 2.5: Algemene dekkingsmiddelen van de provincie Flevoland

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Provinciefonds	61.983	92.995	98.282	97.932
Opcenten motorrijtuigenbelasting	50.187	51.268	51.768	51.846
Dividend (zie specificatie)	383	234	1.299	1.266
Saldo financieringsfunctie (zie specificatie)	3.998	4.576	4.140	4.142
Totaal algemene dekkingsmiddelen	116.551	149.073	155.489	155.186

Bedragen x € 1.000

Tabel 2.6: Specificatie algemeen dekkingsmiddel Dividend

Dividend uit deelnemingen	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Essent N.V.	71	0	0	0
Nuon N.V.	29	0	0	0
Alliander	58	37	37	39
Enexis	29	13	13	24
Publiek belang	0	3	3	0
Attero	0	2	2	0
Afvalverwerkingsbedrijf het Friese Pad N.V.	0	0	0	0
Afvalzorg Holding N.V.	125	125	125	125
Bank Nederlandse Gemeenten	43	43	77	77
Vitens	13	12	12	17
Overig (afwikkelingsverschillen)	17	0	1.032	984
Totaal dividend	385	235	1.301	1.266

Bedragen x € 1.000

Tabel 2.7: Specificatie algemeen dekkingsmiddel Saldo financieringsfunctie

Saldo financieringsfunctie	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Begroting 2016 na wijziging	Rekening 2016
Rente provincie	173	168	202	202
overige rentebaten	246	235	252	255
Bespaarde rente	3.579	4.174	3.686	3.685
Saldo financieringsfunctie	3.998	4.576	4.140	4.142

Bedragen x € 1.000

Gerealiseerde algemene dekkingsmiddelen

Voor een analyse van de verschillen tussen begroting na wijziging en de werkelijke bedragen wordt verwezen naar de toelichting bij programmaonderdeel 8.3 Algemene dekkingsmiddelen.

B. Incidentele lasten en baten

Op basis van de voorschriften in het BBV is hieronder een tabel opgenomen waarin per programma de incidentele en structurele baten en lasten zijn weergegeven. Op basis van deze gegevens, welke in bijlage 2 verder worden gespecificeerd, kan worden geconcludeerd dat er in 2016 sprake is van een materieel structureel evenwicht, aangezien de totale structurele baten hoger liggen dan de totale structurele lasten. Het kengetal structurele exploitatieruimte, welke is opgenomen onder 1.3 Financiële kengetallen, is gebaseerd op onderstaande verdeling van baten en lasten.

Tabel 2.8: Incidentele lasten en baten (incl. reservemutaties)

Programma	Rekening 2016		
	Totaal	Incidenteel	Structureel
Lasten per programma			
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	1.536	283	1.253
2 Landelijk gebied en natuur	6.716	189	6.528
3 Economie	4.393	1.704	2.689
4 Cultuur, samenleving en sport	9.226	41	9.185
5 Energie, milieu en klimaat	6.535	-6	6.542
6 Mobiliteit	62.733	2.960	59.773
7 Gebiedsontwikkeling	13.245	12.895	350
8 Kwaliteit openbaar bestuur	50.292	3.459	46.832
Totale lasten	154.676	21.524	133.152
Baten per programma			
1 Duurzame ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	-458	0	-458
2 Landelijk gebied en natuur	-50	0	-50
3 Economie	-23	0	-23
4 Cultuur, samenleving en sport	-47	0	-47
5 Energie, milieu en klimaat	-730	-323	-407
6 Mobiliteit	-33.194	44	-33.238
7 Gebiedsontwikkeling	-11.956	-11.459	-497
8 Kwaliteit openbaar bestuur	-161.215	-4.134	-157.081
Totale baten	-207.672	-15.872	-191.800
Saldo van baten en lasten	-52.997	5.651	-58.648
Onttrekkingen aan reserves	-31.670	-31.410	-260
Stortingen in reserves	78.935	73.063	5.872
Saldo mutaties reserves	47.265	41.653	5.612
Gerealiseerde resultaat	-5.732	47.304	-53.036

Bedragen x € 1.000

C. EMU-Saldo

Het EMU-saldo is het verschil tussen de inkomsten en de uitgaven van de collectieve sector (Rijk, mede-overheden en sociale fondsen). Het EMU-saldo wijkt af van het begrip exploitatiesaldo waarmee gemeenten en provincies werken. Het verschil zit onder meer in een andere behandeling van investeringen, afschrijvingen en voorzieningen. Over de hoogte van het EMU-tekort zijn binnen Europa afspraken gemaakt. De Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) is de Nederlandse uitwerking van de Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën. Deze wet moet de begrotingsdiscipline op nationaal en decentraal niveau waarborgen.

Referentiewaarden EMU-saldo

De EMU-grens voor medeoverheden wordt de macroreferentiewaarde genoemd. Op basis van de overeengekomen macroreferentiewaarde wordt per jaar een berekening gemaakt van de individuele referentiewaarden voor gemeenten, provincies en waterschappen. In het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) van 14 september 2015 werd afgesproken de EMU-tekortnorm voor 2016 vast te stellen op -0,4 % van het bruto binnenlands product (bbp). Tevens werd afgesproken dat de EMU-tekortruimte niet nader wordt verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met het gevolg dat voor 2016 geen referentiewaarden op het niveau van individuele provincies, gemeenten en waterschappen beschikbaar komen.

Tabel 2.9: Bijdrage aan EMU-saldo 2016

	Rekening 2015	Begroting 2016 primitief	Rekening 2016
exploitatiesaldo voor mutaties reserves (- = tekort)	11.973	18.613	52.997
+ afschrijvingen ten laste van exploitatie	3.074	4.156	3.123
+ dotaties aan voorzieningen ten laste van exploitatie	10.203	9.348	11.365
- investeringen vaste activa	-16.694	-45.792	-25.829
+ bijdragen van derden in investeringen	10.740	25.354	13.660
- betalingen ten laste van voorzieningen	-6.254	-11.387	-7.363
Bijdrage aan EMU saldo (- =tekortverhogend)	13.042	291	47.953

Bedragen x € 1.000

Het EMU saldo is € 48,0 mln. positief en daarmee positiever dan in de primitieve begroting 2016 werd voorzien. In 2016 hebben diverse begrotingswijzigingen plaatsgevonden die op het EMU-saldo van invloed zijn geweest.

De grootste verschillen (ten opzichte van de Ontwerpbegroting 2016) zitten in het rekeningresultaat voor mutaties reserves. Daarnaast liggen de afschrijvingen lager dan begroot als gevolg van lagere realisatie van investeringen in 2016. De investeringen in 2016 liggen, evenals de bijdragen van derden (onder andere BDU middelen) aan deze investeringen, fors lager dan begroot. De oorzaken van de lagere investeringen zijn voornamelijk terug te vinden in de investeringen in infrastructuur en gebiedsontwikkeling. Voor meer informatie hierover kunt u terecht in programma 6 en 7 van het jaarverslag. Ook de betalingen ten laste van voorzieningen zijn lager dan geraamd.

2.4 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de provincie Flevoland van toepassing zijnde regelgeving: Het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor de provincie Flevoland is € 179.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van Raad van Toezicht / Raad van Commissarissen; dit bedraagt voor de voorzitter 7,5% en voor de overige leden 5% van het bezoldigingsmaximum.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat er geen sprake is van onverschuldigde betalingen aan topfunctionarissen.

Tabel 2.10: Leidinggevende topfunctionarissen

	T. van der Wal	A. Kost
Functie(s)	Provinciesecretaris	Griffier
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	nee	nee
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging 2016		
Beloning	147.146	94.644
Belastbare onkostenvergoedingen	2.820	809
Onbelaste onkostenvergoedingen	0	0
Beloningen betaalbaar op termijn	15.625	12.660
Totaal bezoldiging 2016	165.592	108.114
Toepasselijk WNT-maximum	179.000	179.000
Motivering indien overschrijding:	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging 2015	167.972	108.586

Toezichthoudende topfunctionarissen

Niet van toepassing.

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen

Niet van toepassing.

Bezoldiging of ontslaguitkering niet-topfunctionarissen

Er zijn in 2016 geen ontslaguitkeringen aan niet-topfunctionarissen gedaan. Er zijn daarnaast geen niet-topfunctionarissen waarvan de bezoldigingsgegevens op grond van de WNT gepubliceerd zouden moeten worden in het jaarverslag.

3 Balans

Tabel 3.1: Balans

ACTIVA	31 dec 16	31 dec 15	PASSIVA	31 dec 16	31 dec 15
<u>Immateriële vaste activa</u>			<u>Eigen vermogen</u>		
<u>Materiële vaste activa</u>			<u>Reserves</u>		
- investeringen met economisch nut	15.731	16.535	- Algemene reserves	19.673	20.530
- investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	60.550	50.700	- Bestemmingsreserves	188.887	136.172
			- Resultaat	5.732	4.594
Totaal Materiële vaste activa	76.281	67.235	Totaal eigen vermogen	214.292	161.296
<u>Financiële vaste activa</u>			<u>Vreemd vermogen</u>		
- Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	1.166	1.198	Voorzieningen	29.278	25.276
- Kapitaalverstrekking aan overige verbonden partijen	1.000	1.000			
- Openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a. van de Wet FIDO	27.200	29.500			
- Leningen aan deelnemingen	0	729			
- Leningen aan overige verbonden partijen	10.948	10.348			
- Overige langlopende leningen	2.350	2.350			
Totaal Financiële vaste activa	42.664	45.125			
Totaal vaste activa	118.945	112.360	Totaal vaste passiva	243.570	186.572
<u>Uitzettingen</u>			<u>Vlottende passiva</u>		
Uitzettingen rentetype looptijd < 1 jaar			Netto-vlottende schulden		
- Vorderingen op openbare lichamen	19.106	16.470			
- Rekening-courant verhouding met het Rijk	155.741	117.247			
- Verstrekte kasgeldleningen	1.567	1.367	- overige schulden rentetype looptijd < 1 jaar	11.975	9.570
- Overige vorderingen	1.008	481			
Totaal uitzettingen	177.422	135.565			
<u>Liquide middelen</u>					
- Saldi kas, bank	3.387	3.423			
<u>Overlopende activa</u>			Overlopende passiva	48.691	60.979
- Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbet. bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	4.482	5.773			
Totaal vlottende activa	185.291	144.761	Totaal vlottende passiva	60.666	70.549
TOTAAL GENERAAL	304.236	257.121	TOTAAL GENERAAL	304.236	257.121
			Gewaarborgde geldleningen	3.035	3.281

Bedragen x €1.000

3.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De balans biedt inzicht in de vermogenspositie van de provincie. In de volgende paragrafen is de toelichting op de balans opgenomen.

Algemeen

De grondslagen van waardering en bepaling van het resultaat zijn in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balansonderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden vóór het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij vóór het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

De waarderingsgrondslagen zijn vastgelegd in de financiële verordening 2013 van de provincie Flevoland.

Verbonden partijen

Organisaties waarmee de provincie Flevoland een bestuurlijke relatie heeft en waarin de provincie Flevoland een financieel belang heeft, zijn opgenomen in paragraaf 6 Verbonden partijen. De financiële gegevens worden niet geconsolideerd in de jaarrekening.

Vaste activa

Materiële vaste activa met economisch nut

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs verminderd met bijdragen van derden en cumulatieve afschrijvingen. De activa worden lineair afgeschreven. Materiële vaste activa, waarvan de kapitaallasten voor meer dan 50% worden gedekt door tarieven, huuropbrengsten of vergoedingen, die zijn gebaseerd op jaarlijks gelijkblijvende kosten worden afgeschreven op basis van een annuïteit.

Na afstoting van materiële vaste activa worden boekwinsten of verliezen ten gunste of ten laste van de exploitatie verantwoord. Over de boekwaarde van de materiële vaste activa wordt middels een jaarlijks vast te stellen percentage rente berekend, startend in het jaar na ingebruikname. De aldus berekende rente komt als onderdeel van de kapitaallasten tot uitdrukking in de exploitatie. Investerings < € 10.000 worden niet geactiveerd.

Tabel 3.2: Materiele vaste activa met economisch nut

Materiele vaste activa met economisch nut	Afschrijvingstermijn in jaren
Gronden en terreinen	n.v.t.
Gebouwen, inclusief aanpassingen in de resterende levensduur van het hoofdgebouw	30
Grote motorvoertuigen	30
Technische installaties (bedrijfs)gebouwen, motorvoertuigen	15
Kantoormeubilair, veiligheidsvoorzieningen (bedrijfs)gebouwen	10
Kantoorapparatuur, telefooninstallatie, automatiseringsapparatuur en -programmatuur	5
Servers	3

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Deze infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals aanleg en reconstructie van wegen, vaarwegen, bruggen, viaducten, groen en kunstwerken worden onder aftrek van bijdragen van derden en bestemmingsreserves geactiveerd en afgeschreven in 40 jaar. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd.

De gronden die zijn aangekocht voor het voormalig OostvaardersWold zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met eventuele bijdragen van derden en verminderd met een voorziening voor waardevermindering. Omdat onzekerheid bestond over de terugverdienmogelijkheid van de huidige boekwaarde bij toekomstige inzet of verkoop van de gronden is bij de jaarrekening 2012 een voorziening getroffen, welke per 31-12-2016 nog € 1,1 mln. bedraagt. Deze grondposities worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur. Per perceel wordt de boekwaarde getoetst aan de opbrengstwaarde, om vast te stellen of er sprake is van (verdere) waardevermindering. Indien de opbrengstwaarde lager is dan de marktwaarde wordt een waardevermindering geboekt. Ultimo 2016 is beoordeeld of er sprake is van dergelijke waardeverminderingen. Hiervan blijkt geen sprake.

Financiële vaste activa

Participaties in het aandelenkapitaal van diverse vennootschappen zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Tot dusver is een afwaardering niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt boven de verkrijgingprijs. Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en verstrekte langlopende leningen zijn opgenomen tegen de nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Bijdragen aan activa van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met de afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de gestelde voorwaarde moet bijdragen aan de publieke taak.

Vlottende activa

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa zijn verantwoord tegen de nominale waarde.

Vaste passiva

Reserves en voorzieningen

De reserves en voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Vlottende passiva

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en Garantstellingen

Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling om het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. In de toelichting op de balans is nadere informatie opgenomen.

3.2 Toelichting op de balans (activa)

3.2.1 Materiële vaste activa

Tabel 3.3: Onderdelen materiële vaste activa

Onderdelen	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Investeringen met een economisch nut	15.731	16.535
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	60.550	50.700
Totaal	76.281	67.235

Bedragen x €1.000

Het verloop van de boekwaarde van de investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut is in onderstaande tabel 3.4 uiteengezet.

Tabel 3.4: Boekwaarde investeringen met een economisch nut en in openbare ruimte

Materiële vaste activa	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeerderingen	Verminderingen	Bijdragen derden	Afschrijving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016	Rentelasten 2016	Kapitaallasten 2016
1. Investerings met een economisch nut								
Bedrijfsgebouwen:								
a. provinciehuis	11.318	0	0	0	857	10.461	477	1.334
b. steunpunten	452	0	0	0	20	432	41	61
Technische installaties, machines en apparaten	4.515	1.262	0	0	1.042	4.735	192	1.234
Grond-, weg- en waterbouw:								
a.gronden en terreinen	0	2.858	0	2.858	0	0	0	0
b. onderhanden werk	104	-104	0	0	0	0	0	0
Overige materiële vaste activa	146	50	0	0	93	103	7	100
Totaal investeringen met een economisch nut	16.535	4.066	0	2.858	2.012	15.731	717	2.729
2. Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut								
Grond-, weg- en waterbouw:								
a. verhardingen (wegen, fietspaden, etc)	46.571	23.369	7.928	2.874	889	58.249	2.289	3.178
b. kunstwerken (bruggen, sluizen, etc.)	735	0	0	0	116	619	38	154
c. openbare verlichting	888	0	0	0	106	782	44	150
d. gronden en terreinen	1.797	-897	0	0	0	900	58	58
e. onderhanden werk	709	-709	0	0	0	0	0	0
Totaal investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	50.700	21.763	7.928	2.874	1.111	60.550	2.429	3.540
Totaal materiële vaste activa	67.235	25.829	7.928	5.732	3.123	76.281	3.146	6.269

Bedragen x €1.000

Bovenstaande tabel geeft aan dat de boekwaarde van de materiële vaste activa stijgt met ca. € 9 mln. De afschrijvingen over 2016 bedragen ca. € 3,1 mln.

De voorziening die gevormd is in verband met het waarderingsrisico van de gronden OostvaardersWold (€ 1,1 mln.) is in mindering gebracht op de boekwaarde van de gronden (onderdeel Investerings in openbare ruimte met maatschappelijk nut; post 2d. Gronden en terreinen in tabel 3.4).

De stijging van de boekwaarde van de materiele vaste activa in 2016 wordt vrijwel geheel verklaard door de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut (verhardingen) met ca. € 12,5 mln. Verder hebben er in 2016 diverse grondtransacties voor onder andere het programma Nieuwe Natuur plaatsgevonden waardoor de waarde van de gronden is afgenomen met ca. 0,9 mln. Het restant van ca. 2,6 mln. wordt verklaard door de reguliere afschrijvingen en de afname van het onderhanden werk.

Binnen de provincie Flevoland zijn geen investeringen met economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven. Deze categorie is derhalve niet opgenomen in de gepresenteerde tabel. In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut opgenomen.

Tabel 3.5: Geactiveerde kapitaaluitgaven (minus bijdragen)

	Netto investeringen	Vermeerderingen	Verminderen
Infrastructuur en mobiliteit			
Overslaghaven Flevokust	0	2.858	2.858
Amsterdam Lelystad Airport	-259	1.676	1.935
Gooiseweg aanleg tweede rijbaan	2.030	2.416	386
Waterlandseweg	0	2.683	2.683
Passage Dronten	401	1.549	1.148
Markerwaard	2.858	2.858	0
Vogelweg	3.715	3.734	19
Totaal infrastructuur en mobiliteit	8.745	17.774	9.029
Bedrijfsvoering			
Automatisering	1.049	1.049	0
Totaal bedrijfsvoering	1.049	1.049	0
Overige	2.375	7.006	4.631
Totaal	12.169	25.829	13.660

Bedragen x € 1.000

3.2.2 Financiële vaste activa

In onderstaande tabel 3.6 is het verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2016 weergegeven.

Tabel 3.6: Verloop financiële vaste activa in 2016

	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Verminderen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016	Rente- lasten 2016	Kapitaal- lasten 2016
Kapitaalverstrek- kingen aan:							
- deelnemingen	1.198	0	32	0	1.166	60	60
- overige verbonden partijen	1.000	0	0	0	1.000	0	0
Leningen aan:							
- openbare lichamen als bedoeld in art. 1, onderdeel a. van de Wet FIDO	29.500	5.000	7.300	0	27.200	0	0
- deelnemingen	729	0	729	0	0	14	14
- overige verbonden partijen	10.348	600	0	0	10.948	359	359

	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016	Rente- lasten 2016	Kapitaal- lasten 2016
Overige langlopende leningen	2.350	0	0	0	2.350	106	106
Totaal financiële vaste activa	45.125	5.600	8.061	0	42.664	539	539

Bedragen x € 1.000

In onderstaande tabellen worden de diverse posten gespecificeerd.

Tabel 3.7: Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen

Deelnemingen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Aandelen Enexis Holding N.V.	32	0	32	0	0
Aandelen Alliander	201	0	0	0	201
Aandelen Vitens N.V.	250	0	0	0	250
Aandelen BV Afvalzorg Deponie	4	0	0	0	4
Aandelen Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	114	0	0	0	114
Aandelen N.V. OMALA	25	0	0	0	25
Aandelen N.V. Bank voor Nederlandse Gemeenten	572	0	0	0	572
Totaal deelnemingen	1.198	0	32	0	1.166

Bedragen x €1.000

Bij de verkoop van de energiemaatschappij Essent in 2009 is een deel van de verkoopopbrengst ingehouden voor de afhandeling van eventuele claims. De provincie heeft hiervoor in 2009 een voorziening getroffen voor het bedrag van de vordering (escrow). In 2016 is de escrow vordering geheel afgewikkeld waardoor de voorziening is opgeheven.

In 2016 zijn de aandelen in Enexis Holding verkocht. Met de verkoop van de aandelen zijn ook de aandelen in de vordering op Enexis en de aandeelhouderslening tranche D overgedragen.

Tabel 3.8: Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen

Overige verbonden partijen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Commanditaire Vennootschap Airport Garden City	1.000	0	0	0	1.000
Totaal deelnemingen	1.000	0	0	0	1.000

Bedragen x €1.000

Tabel 3.9: Leningen aan openbare lichamen

Openbare lichamen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Lening u/g Gemeente Gorinchem	7.000	0	1.000	0	6.000
Lening u/g Gemeente Nuth	4.500	0	4.500	0	0
Lening u/g Gemeente Heemskerk	7.000	0	700	0	6.300
Lening u/g Gemeente Veenendaal	11.000	0	1.100	0	9.900
Lening u/g Gemeente St Oedenrode	0	5.000	0	0	5.000
Totaal leningen openbare lichamen	29.500	5.000	7.300	0	27.200

Bedragen x €1.000

Er is in 2016 een lening verstrekt aan de gemeente St. Oedenrode. Deze gemeente is per 1 januari 2017 samengevoegd met de gemeenten Veghel en Schijndel tot de nieuwe gemeente Meierijstad.

Tabel 3.10: Leningen aan deelnemingen

Deelnemingen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Vordering op Enexis BV	184	0	184	0	0
Lening aan Enexis (v/h N.V. IJsselmij)	45	0	45	0	0
Ontwikkelingsmaatschappij Flevoland B.V.	500	0	500	0	0
Totaal deelnemingen	729	0	729	0	0

Bedragen x €1.000

De drie verstrekte leningen aan deelnemingen zijn in 2016 volledig afgelost.

Tabel 3.11: Leningen aan overige verbonden partijen

Overige verbonden partijen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Commanditaire Vennootschap Airport Garden City	3.853	600	0	0	4.453
De-on	6.495	0	0	0	6.495
Totaal leningen aan overige verbonden partijen	10.348	600	0	0	10.948

Bedragen x €1.000

In 2016 is een nieuwe rentedragende lening verstrekt aan CV Airport Garden City (100% dochter van deelneming N.V. OMALA) voor een bedrag van € 0,6 mln. De verstrekte lening valt binnen de met CV Airport Garden City gemaakte financieringsafspraken.

Tabel 3.12: Overige langlopende geldleningen

	Boekwaarde per 1 januari 2016	Vermeer- deringen	Vermin- deringen	Afschrij- ving 2016	Boekwaarde per 31 december 2016
Lening Reedewaard	1.950	0	0	0	1.950
Lening Kredietbank Nederland MKB	400	0	0	0	400
Totaal	2.350	0	0	0	2.350

Bedragen x €1.000

Er is in 2016 gesproken met Reedewaard over het uitblijven van aflossing op de lening conform de leenovereenkomst.

3.2.3 Vlottende activa

De in de balans opgenomen uitzettingen met een rentetypische looptijd < 1 jaar zijn in onderstaande tabel 3.14 gespecificeerd.

Tabel 3.14: Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar

Uitzettingen	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Vorderingen op openbare lichamen	19.106	16.470
Rekening-courant verhouding met het Rijk	155.741	117.247
Verstrekte kasgeldleningen	1.567	1.367
Overige vorderingen	1.043	488
Af: voorziening wegens oninbaarheid overige vorderingen	-35	-7
Totaal	177.422	135.565

Bedragen x €1.000

Rekening-courant verhouding met het Rijk

Door de invoering van het schatkistbankieren is de provincie verplicht haar overtollige liquide middelen bij het Rijk aan te houden. De stijging van de rekening-courant verhouding met het Rijk van ca. 38 miljoen is vooral een gevolg van achterblijvende uitgaven en investeringen. Deze ontwikkeling was bij de zomernota al zichtbaar.

Verstrekte kasgeldlening

In 2016 is een kasgeldlening van € 0,2 mln. verstrekt aan CV Airport Garden City. De andere uitstaande kasgeldlening van € 1,367 mln. aan CV Airport Garden City is in 2016 twee keer verlengd, de laatste keer tot 15 juni 2017.

Overige vorderingen

Er is een voorziening voor een bedrag van ca. € 35.000 (in 2015 € 7.000) opgenomen voor oninbare vorderingen. Dit bedrag is in mindering gebracht op de overige vorderingen. De hoogte van deze voorziening is gebaseerd op onderliggende individuele posten.

3.2.4 Liquide middelen

Tabel 3.15: Specificatie van de liquide middelen

Uitzettingen	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Voorraad VVV bonnen	3	1
Banksaldi	3.384	3.422
Totaal	3.387	3.423

Bedragen x €1.000

In de liquide middelen is een bedrag van afgerond € 1,8 mln. aan kruisposten opgenomen, dit bedrag heeft betrekking op de rekening-courant verhouding met het Rijk.

Met tabel 3.16 wordt inzicht gegeven in de mate van benutting van het drempelbedrag dat in het kader van het verplicht schatkistbankieren voor openbare lichamen is geïntroduceerd. Hieruit blijkt dat wij in het verslagjaar 2016 onder de ruimte van het drempelbedrag zijn gebleven.

Tabel 3.16: Benutting drempelbedrag schatkistbankieren

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren		Verslagjaar 2016			
1	Drempelbedrag	1.607			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
2	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.258	1.357	951	1.246
3a = 1 > 2	Ruimte onder het drempelbedrag	349	250	656	361
3b = 2 > 1	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

Bedragen x € 1.000

3.2.5 Overlopende activa

Tabel 3.17: Specificatie overige overlopende activa

Uitzettingen	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Waarborgsommen	8	8
Vooruitbetaalde kosten	1.389	1.682
Transitorische posten	3.085	4.083
Totaal	4.482	5.773

Bedragen x €1.000

De overlopende activa hebben betrekking op vooruitbetaalde lasten voor 2016 en nog te ontvangen baten die betrekking hebben op het boekjaar 2016, maar welke pas in volgende begrotingsjaren worden afgewikkeld.

3.3 Toelichting op de balans (passiva)

3.3.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de Algemene reserve en de bestemmingsreserves. De Algemene reserve is vrij te besteden en dient ter dekking van algemene risico's, echter hiervan is € 5,0 mln. geormerkt. De bestemmingsreserves bestaan uit middelen die gealloceerd zijn aan specifieke bestemmingen. De kaders zijn op genomen in de nota Reserves en Voorzieningen 2015-2019. In tabel 3.18 is de opbouw van en de ontwikkeling in het eigen vermogen opgenomen.

Tabel 3.18: Opbouw en ontwikkeling in eigen vermogen

Reserves	2015		2016			
	Eind-saldo	Resultaat	Begin-saldo	Bij	Af	Eind-saldo
A001 Algemene reserve	20.530	117	20.647	1.000	1.974	19.673
Algemene reserves	20.530	117	20.647	1.000	1.974	19.673
B003 Personele frictiekosten	1.046	0	1.046	900	1.170	776
B006 Grootchalige kunstprojecten	513	0	513	33	156	390
B008 Monumentenzorg	182	0	182	187	29	340
B009 Strategische projecten	34.529	3.155	37.684	14.040	8.075	43.649
B011 Sportaccommodaties c.a.	395	0	395	0	0	395
B016 Zuiderzeelijngelden	12.682	0	12.682	2.597	2.915	12.364
B017 Technische bijstand Europa	900	0	900	361	0	1.261
B020 Jeugdzorg	2.459	0	2.459	0	2.459	0

Reserves	2015		2016			
	Eind-saldo	Resultaat	Begin-saldo	Bij	Af	Eind-saldo
B022 Cofinanciering EU-projecten 07-13	2.638	0	2.638	1.027	679	2.986
B024 Investeringsimpuls Flevoland-Almere	13.619	0	13.619	0	1.051	12.568
B025 Procesgelden gebiedsontwikkeling	1.009	0	1.009	1.371	1.435	945
B026 Infrafonds	11.156	0	11.156	3.585	4.074	10.667
B027 p-MJP/POP	8.372	0	8.372	430	710	8.092
B028 GO-gelden	17	0	17	0	0	17
B029 Bodem	4.819	0	4.819	0	147	4.672
B030 Egalisatiereserve gladheidbestrijding	73	429	502	0	21	481
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.144	0	2.144	900	283	2.761
B032 Nieuwe Natuur	8.389	0	8.389	8.561	693	16.257
B033 Egalisatiereserve activering verv.inv.	5.207	0	5.207	3.144	0	8.351
B034 Flevokust	7.300	0	7.300	0	0	7.300
B035 Almere 2.0	10.000	0	10.000	4.200	3.835	10.365
B036 Egal. reserve j.o. infrastructuur	163	0	163	349	0	512
B037 Mobiliteit	0	0	0	29.953	0	29.953
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	2.106	0	2.106	2.378	92	4.392
B039 Meerjaren aanpak bedrijfsvoering	6.454	0	6.454	0	979	5.475
B040 Doorgeschoven activiteiten	0	893	893	214	893	214
B043 Economisch Programma	0	0	0	3.704	0	3.704
Bestemmingsreserves	136.172	4.477	140.649	77.934	29.696	188.887
Totaal reserves	156.702	4.594	161.296	78.934	31.670	208.560

Bedragen x €1.000

De totale omvang van de reserves is in 2016 toegenomen met € 51,9 mln. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door de nieuw ingestelde reserve Mobiliteit, deze is gevuld door de resterende BDU gelden (€ 30 mln.) Dit wordt veroorzaakt doordat de Wet BDU Verkeer en vervoer per 1 januari is afgeschaft, hierdoor worden er vanaf 2016 geen middelen meer verstrekt als doeluitkering maar als onderdeel van het Provinciefonds. Conform het BBV leidt dit tot een bate welke vervolgens in de bestemmingsreserve Mobiliteit is gestort. Verder stijgt de reserve Nieuwe Natuur met ongeveer € 8 miljoen door de verkoop van gronden in 2016. Een nadere toelichting op deze mutaties is opgenomen in programmaonderdeel 8.6 Reserves. In Bijlage 1 Toelichting reserves en voorzieningen worden de mutaties in de reserves beschreven. Daar is ook een nadere toelichting opgenomen op de doelstellingen van de reserves. De bijlage maakt integraal onderdeel uit van de Jaarrekening 2016.

3.3.2 Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de provincie. Het verloop van de voorzieningen is in onderstaand overzicht weergegeven.

Tabel 3.19: Verloop voorzieningen

Voorzieningen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Dotatie	Aanwending	Boekwaarde per 31 december 2016
Niet jaarlijks onderhoud:				
- infrastructuur	14.201	8.843	6.891	16.153
- provinciehuis	1.702	351	126	1.927
Totaal niet jaarlijks onderhoud	15.903	9.194	7.017	18.080
Grondwaterbeheer	748	126	0	874
Pensioen/uitkeringen GS	7.209	579	135	7.653
Reorganisatie bedrijfsvoering	1.416	0	211	1.205

Voorzieningen	Boekwaarde per 1 januari 2016	Dotatie	Aanwending	Boekwaarde per 31 december 2016
Garantstelling personeel NLE	0	1.466	0	1.466
Totaal overige verplichtingen	9.373	2.171	346	11.198
Totaal voorzieningen	25.276	11.365	7.363	29.278

Bedragen x €1.000

De voorzieningen zijn in totaal met € 4,0 mln. gestegen. De voorzieningen Niet jaarlijks onderhoud landwegen en vaarwegen zijn in 2015 samengevoegd tot de nieuwe voorziening niet-jaarlijks onderhoud Infrastructuur. De dotaties en onttrekkingen zijn gebaseerd op meerjarige onderhoudsplannen. Daardoor kan er in een jaar sprake zijn van hogere uitgaven (aanwending) dan dotaties, dit is echter inherent aan het karakter van dergelijke voorzieningen, deze zijn bedoeld om de onderhoudskosten gelijkmatig over de jaren heen te verdelen.

De voorziening Pensioenen (oud) leden GS is gebaseerd op actuariële berekeningen conform de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (wet APPA) en het nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK). Dit heeft geleid tot een extra dotatie van € 0,5 mln. aan deze voorziening.

De voorziening Reorganisatie bedrijfsvoering is in 2013 gevormd ter dekking van verplichtingen die volgen uit de reorganisatie van de bedrijfsvoeringafdelingen.

Voor een nadere toelichting op het doel van de voorzieningen wordt verwezen naar bijlage 1 bij deze jaarstukken. De bijlage maakt integraal onderdeel uit van deze Jaarrekening 2016. In deze bijlage zijn ook overzichten voor de voorzieningen voor oninbare vorderingen opgenomen.

3.3.3 Vlottende passiva

De belangrijkste schulden op korte termijn bestaan uit te verrichten betalingen aan crediteuren die op de balansdatum nog niet zijn voldaan. Deze zijn begin 2017 vrijwel geheel afgewikkeld. De post Overige heeft betrekking op salarisrekeningen en betreft nog te betalen bedragen over 2016. Het verloop van de vlottende passiva is in onderstaand overzicht weergegeven.

Tabel 3.20: Verloop vlottende passiva

Vlottende passiva	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Crediteuren	9.533	8.458
Overige	2.442	1.112
Totaal	11.975	9.570

Bedragen x €1.000

Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva is een btw-schuld aan de belastingdienst opgenomen van ca. € 1,2 mln.

Overlopende passiva

Het gaat bij overlopende passiva voornamelijk om nog door de provincie te betalen subsidies en goederen en diensten die zijn toegekend of geleverd in 2016, waarvan de eindafrekening en betaling in 2017 zal plaatsvinden. Het verloop van de overlopende passiva is in tabel 3.21 weergegeven.

Tabel 3.21: Verloop overlopende passiva

Overlopende passiva	Boekwaarde per 31 december 2016	Boekwaarde per 31 december 2015
Vooruitontvangen inkomsten	972	804
Transitorische posten	11.323	6.283
Vooruitontvangen doeluitkeringen	36.396	53.892
Totaal	48.691	60.979

Bedragen x €1.000

Vooruitontvangen doeluitkeringen

De vooruitontvangen doeluitkeringen hebben betrekking op specifieke rijksbijdragen of bijdragen van derden die voor een specifiek doel zijn ontvangen. Deze dienen of nog te worden besteed aan het specifieke doel dan wel te worden terugbetaald.

De daling van de overlopende passiva in 2016 wordt geheel veroorzaakt door de afname van de vooruitontvangen doeluitkeringen. Dit komt doordat de Wet BDU Verkeer en vervoer per 1 januari is afgeschaft, hierdoor worden er vanaf 2016 geen middelen meer toegevoegd. De niet bestede middelen moeten nog worden afgewikkeld conform deze wet.

Tabel 3.22: Verloop doeluitkeringen per programma

Programma	Doeluitkering	1 januari 2016	Onttrekking	Toevoeging	31 december 2016
Mobiliteit	BDU-Algemeen	48.007	24.839	93	23.261
Economie	Samenwerking leven lang leren	32	0	0	32
Gebiedsontwikkeling	Floriade werkt	0	140	2.000	1.860
Cultuur, samenleving en sport	Jeugdhulpverlening	653	653	0	0
	Cultuur convenant archeologie	81	22	0	59
Subtotaal programma's		48.773	25.654	2.093	25.212
Investeringsagenda	EHS compensatie	4.516	0	0	4.516
	Beter benutten Flevokust	603	2.858	3.719	1.464
	Aansluiting A6	0	309	5.513	5.204
Totaal		53.892	28.821	11.325	36.396

Bedragen x €1.000

BDU

Met ingang van 1 januari 2016 is de wet BDU (Brede Doel Uitkering) verkeer en vervoer afgeschaft en ontvangt de provincie een decentralisatie-uitkering voor verkeer en vervoer via het Provinciefonds. De niet bestede BDU middelen uit het verleden dienen nog besteed te worden conform de Wet BDU Verkeer en vervoer. De nieuwe middelen worden vanaf 2016 niet meer onder de doeluitkeringen op de balans verantwoord.

Jeugdhulpverlening

Dit betreft vooruitontvangen doelsubsidies welke niet (meer) worden ingezet. In 2016 zijn deze subsidies aan het Rijk terugbetaald.

EHS Compensatie

De middelen hebben betrekking op van derden ontvangen bijdragen die ingezet dienen te worden voor de realisatie van natuurcompensatieverplichtingen. In 2016 hebben er geen onttrekkingen plaatsgevonden.

Beter Benutten Flevokust

In 2016 is van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) de tweede tranche van de Beter Benutten bijdrage voor het project Flevokust ontvangen⁸. Het verschil (€ 1.465.000) wordt in 2017 ingezet voor de dan te plegen investeringen.

Halve aansluiting A6

In 2016 is van het ministerie van I&M de eerste bijdrage (5,5 mln.) ontvangen voor het realiseren van de halve aansluiting op de A6. Van dit bedrag is in 2016 € 0,3 mln. uitgegeven, het restantbedrag zal in de komende jaren worden uitgegeven.

Floriade werkt

De ontvangen subsidies worden in 2016 en de komende jaren ingezet voor hiervoor te verrichten werkzaamheden.

⁸ Het ontvangen bedrag van € 1,86 mln. is via het Provinciefonds uitgekeerd en wordt bij uitzondering niet in de exploitatie maar hier op de balans gepresenteerd.

3.4 Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

In deze paragraaf zijn belangrijke financiële rechten en verplichtingen opgenomen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is verbonden en die niet uit de balans blijken.

A. Leaseverplichtingen

De provincie Flevoland heeft een aantal leaseverplichtingen waarvan de contractduur voor een aantal verplichtingen eindigt na de balansdatum. De totale waarde van deze contracten bedraagt € 1,24 mln., waarvan € 0,42 mln. een looptijd heeft van korter dan 1 jaar. De betreffende contracten worden hieronder per type toegelicht. Het langstlopende contract heeft een einddatum medio 2021.

Leaseauto's

Bij leaseplan worden 38 auto's geleased. Voor iedere auto is een apart leasecontract, welke vallen onder het raamcontract dat de provincie heeft met Leaseplan. De totale waarde van de contracten bedraagt € 1,14 mln. waarvan € 0,34 mln. een looptijd heeft van korter dan 1 jaar.

Repro en multifunctionals

De provincie heeft leasecontracten met Xerox aangaande repro-producten. De waarde van deze contracten bedraagt per balansdatum € 0,1 mln., waarvan € 0,08 mln. met een looptijd van minder dan 1 jaar. Het contract loopt tot en met medio 2018.

B. Overige niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Verhuur vleugel provinciehuis

De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) huurt een vleugel van het pand waarin de provincie Flevoland gevestigd is. Hiervoor ontvangt de provincie jaarlijks een vergoeding van € 0,20 mln. Het contract loopt tot medio 2017. Op dit moment wordt een verlenging van het contract tot medio 2022 voorbereid. De OFGV huurt daarnaast ook meubilair van de provincie Flevoland tegen een jaarlijkse vergoeding van € 0,03 mln. Dit contract loopt tot en met 2022. De totaalwaarde van dit contract bedraagt per balansdatum € 0,16 mln.

Onderhoudsbestekken

De provincie heeft een aantal meerjarige onderhoudsbestekken voor de provinciale infrastructuur. Hiervan wordt op basis van schatting het bedrag over de jaren verdeeld. Per jaar leggen we de verplichting vast. Als de verplichting niet volledig is uitgeput nemen we het restant op als aparte verplichting in het volgende jaar. Op deze manier blijft inzichtelijk hoeveel we hebben benut van de opdracht. Per balansdatum is de contractwaarde € 2,75 mln., waarbij het langstlopende contract tot medio 2019 loopt.

Openbaar Vervoer

In het kader van het Openbaar Vervoer heeft de provincie 2 langlopende verplichtingen welke niet in de balans zijn opgenomen. Ten eerste betreft het de concessie IJsselmond. De verwachte jaarlijkse verplichting bedraagt € 12,5 mln. De looptijd van dit contract is tot 8 december 2023. Tussentijds zijn bijstellingen mogelijk. Tegenover deze jaarlijkse verplichting staan de geschatte jaarlijkse reizigersopbrengsten van € 5,2 mln. per jaar, die door de vervoerder worden geïnd. Deze bedragen worden jaarlijks geïndexeerd. Per saldo bedraagt de jaarlijkse verplichting € 7,3 mln.

Daarnaast heeft de provincie een langlopend covenant met de provincie Fryslân afgesloten in het kader van de HOV-verbinding Groningen-Emmeloord voor het traject Lemmer-Emmeloord. De afspraak is dat de provincie Flevoland jaarlijks een exploitatiebijdrage is verschuldigd van € 0,28 mln. Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd. Het covenant heeft een looptijd tot 9 december 2020.

C. Verplichtingen Natuurbeheer

In 2014 is landelijk afgesproken om de doorlopende natuurverplichtingen net als voorgaande jaren, voor de decentralisatie van de Natuurtaken, te vermelden onder de niet uit de balans blijken verplichtingen. De subsidieaanvragen voor Natuurbeheer (vanuit de SNL) worden voor de provincie uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl). Zij hebben een overzicht van de doorlopende verplichtingen ultimo 2016 verstrekt. Het totaalbedrag van deze doorlopende verplichtingen per 31 december 2016 is voor Flevoland € 10,76 mln. Deze verplichtingen kunnen worden gedekt vanuit de decentralisatie-uitkering Natuur van de komende jaren (2017 en verder), die via het Provinciefonds wordt verstrekt.

D. Gewaarborgde geldleningen

Tabel 3.23: Gewaarborgde geldleningen

Borg voor lening aan:	Oorspronkelijk bedrag	Waarborg provincie 1 januari 2016	Mutaties waarborg 2016	Aflossing op lening	Waarborg provincie 31 december 2016
Stichting Groenfonds (1,2%)	101.204	953	0	0	953
Stichting Nieuw Land (100%)	4.400	2.328	0	246	2.082
Totaal	105.604	3.281	0	246	3.035

Bedragen x €1.000

Er hebben in 2016 geen betalingen plaatsgevonden inzake borg- en garantiestelling.

Stichting Groenfonds

De provincie Flevoland staat borg voor 1,2% van de geldleningen aangegaan door de Stichting Groenfonds ten behoeve van de uitvoering van het natuurbeleid.

Erfgoedcentrum Nieuw Land

Een garantstelling van € 4,4 mln. is in 2001 verstrekt voor een in 2002 afgesloten lening voor investeringen ter verbetering van het museum.

Fiber Flevo

Aan Fiber Flevo is een degressieve borgstelling verleend voor een bedrag van € 0,068 mln. met een looptijd tot en met 31 december 2017 met het doel te komen tot een sluitende business case voor het aanleggen van snel internet in het buitengebied van noordelijk Flevoland.

E. Overige meerjarige financiële rechten en verplichtingen

Kredietfaciliteit

De provincie Flevoland heeft een kredietfaciliteit bij de Bank Nederlandse Gemeenten voor een bedrag van € 4,5 mln.

V

Bijlagen

Behorend bij de jaarrekening:

1. Toelichting reserves en voorzieningen
2. Incidentele lasten en baten
3. Single information single audit (SISA)

Overig:

4. Controleverklaring

1. Toelichting reserves en voorzieningen

Eens in de 4 jaar wordt een nota reserves en voorzieningen uitgebracht waarin het beleid wordt uiteengezet. In december 2015 is de nota Reserves en voorzieningen 2015-2019 vastgesteld. Hieronder worden in het kort de in de nota opgenomen toelichtingen bij de bestaande reserves en voorzieningen vermeld. Voor alle bestemmingsreserves geldt dat het saldo van de reserve beschikbaar is voor de in de reserve benoemde bestedingsdoelen. Voor de Algemene reserve (A001) en de bestemmingsreserves Personele frictiekosten (B003), Grootchalige kunstprojecten (B006), Strategische projecten (B009) en Zuiderzeelijngelden (B016) zijn de oormerken nog nader gespecificeerd in de opgenomen overzichten.

Reserves

Algemene reserve (NR: A001)

De algemene reserve is noodzakelijk om te voorkomen dat bij incidentele tegenvallers ombuigingen op het bestaande beleid nodig zijn. Ook kan de reserve worden benut voor incidentele uitgaven waarvoor geen andere dekking beschikbaar is. Deze reserve wordt gevoed uit rekeningoverschotten waaraan geen bestemming is gegeven en incidentele meevallers.

Voor de algemene reserve is een ondergrens vastgesteld. Deze bedraagt 5% van de begrotingsomvang voor bestemming; met de begrotingsomvang wordt bedoeld het totaal van de geraamde c.q. verantwoorde lasten in het jaar waarop de bandbreedte van toepassing is.

Voor de algemene reserve bestaat geen bestedingsplan. In 2016 zijn vier bedragen binnen de algemene reserve geormerkt voor een totaal bedrag van € 5,0 miljoen. Het restant saldo ad € 14,7 miljoen in de algemene reserve kan als 'vrije' ruimte worden beschouwd voor de weerstandscapaciteit. De noodzakelijke minimumomvang van de algemene reserve wordt mede bepaald door het risicoprofiel van de provincie en de andere mogelijkheden die er zijn om eventuele tegenvallers op te vangen. Dit wordt jaarlijks in de paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing in begroting en jaarstukken toegelicht.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
A001 Algemene reserve	20.647	1.000	-1.974	19.673

Bij

Reguliere Storting (P-Nota 2013)

1.000

1.000

Af

Suppletie 2016 NLE	-313
Voorziening Garantstelling NLE	-1.466
Berechja	-100
Duurzaam door 2015-2016	-96
	-1.974

Specifieke Oormerken

Subsidie opruimen drugsafval	-22
Berechja	-100
Huisvesting	-717
Overname vastgoed Nieuwland Erfgoedcentrum	-4.139
	-4.978

Personele frictiekosten (NR: B003)

Dit betreft een gedelegeerde reserve waarvoor wij verplichtingen aan mogen gaan, alvorens de begroting te wijzigen. De verplichting dient te passen binnen het bestedingskader. De reserve wordt ingezet voor:

- (tijdelijke) bovenformatieve formatieplaatsen;
- tijdelijke dubbeling van een functie (voor maximaal 3 maanden);
- personele knelpunten;
- vervanging bij langdurige ziekte (langer dan zes maanden);

- complexe personeelsdossiers en / of afvloeiingskosten;
- organisatieontwikkeling;
- kosten voortvloeiend uit reorganisatie bedrijfsvoering.

De onttrekkingen aan de reserve voor de hierboven beschreven doelen zijn deels voorzienbaar (financiële afwikkeling van genomen besluiten) en deels afhankelijk van nieuwe besluitvorming binnen de doelstelling van de reserve.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B003 Personele frictiekosten	1.046	900	-1.170	776

Bij

Reguliere storting

900
900

Af

Frictiekosten 2016

-1.170
-1.170

Grootschalige kunstprojecten (NR: B006)

De reserve heeft de volgende doelen:

- Onderhoud en beheer van de 7 landschapskunstwerken;
- Realisatie van landschapskunstwerken;
- Toepassing 1% kunstregeling bij investeringen in infrastructuur, verbouwing, nieuwbouw of aankoop van provinciale gebouwen door de provincie die een bedrag van € 10 mln. te boven gaan.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B006 Grootschalige kunstprojecten	513	33	-156	390

Bij

Reguliere storting

33

Af

7e landschapskunstwerk

-156

Monumentenzorg (NR: B008)

De reserve heeft tot doel om middelen beschikbaar te hebben om financiële bijdragen toe te kennen voor restauratie en onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten, overeenkomstig het daarvoor vastgestelde beleid.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B008 Monumentenzorg	182	187	-29	340

Bij

Reguliere storting

187

Af

Renovatie van de oude bakkerij op Urk

-29

Strategische projecten (NR: B009)

De reserve is ingesteld om projecten te realiseren / stimuleren die van strategisch belang zijn voor de provincie en bijdragen aan de verdere ontwikkeling van de provincie. Het gaat daarbij om majeure projecten die naar hun omvang niet binnen de jaarlijks in de begroting beschikbare middelen kunnen worden

opgevangen. Daarnaast is deze reserve in voorkomende gevallen gebruikt om geormerkte middelen van het ene naar het andere jaar over te hevelen. Vanaf 2016 wordt voor dergelijke overhevelingen een aparte reserve worden gehanteerd, de Reserve doorgeschoven activiteiten.

Voor een beroep op deze reserve zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- het gaat om – veelal grootschalige – projecten met substantiële effecten, uitstraling en betekenis voor Flevoland
- op deze reserve wordt geen beroep gedaan op grond van het feit dat bestaande budgetten of andere reserves niet toereikend zijn;
- het gaat niet om onderwerpen die in de reguliere begroting thuishoren omdat zij met een zekere regelmaat voorkomen;
- het gaat om publieke zaken waarvan nadrukkelijk een multipliereffect mag worden verwacht.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B009 Strategische projecten	37.684	14.040	-8.075	43.649

Bij

Van reserve Bebiedsontwikkeling naar STROP	835
Restant Jeugdzorg naar STROP	1.533
Middelen Zorginnovatie 2016	308
Opbrengst verkoop Enexis	981
CUP 11-15	2.575
Reguliere storting	1.700
Zomernota 2016	6.130
Ombuiging regionale omroep	1.500
Recentralisatie regionale omroep	-1.522
	14.040

Af

Besteding Rijksvastgoed 2016	-1
Herstructureringsprogramma bedrijven	-619
Fonds landelijk gebied	-13
Scala	-137
Businesscase WSF	-50
Houtribdijk (strand)	-724
Bereikbaarheid luchthaven (MOBLA)	-29
Palenscherp Urk	-250
Markerwadden	-400
Kwaliteitsimpuls OV	-127
Regiefunctie ontsluiting luchthaven	-35
Statengriffie	-25
Omgevingsvisie	-582
Verbeteren aansluiting arbeidsmarkt	-1.500
Economische clusters	-2.000
Nationaal Park Oostvaardersplassen	-234
Fonds visserij	-250
Verkeersveiligheid	-100
Regiegroep techniek + geb.promotie	-192
Adviezen bedrijfsvoering	-150
Monitoring Natuurlandschap	-5
SBA	-351
Inzet nieuw beleid	-262
WHBZ	-10
GS opleidingen	-30
	-8.075

Specificatie oormerken reserve strategische projecten

Specifieke Oormerken

Herstructureringsprogramma bedrijven	-1.463
Fonds landelijk gebied	-1.817
Scala	-188
RVO verplichtingen	-1.684
Hoger onderwijs	-177
Achtervang lening De-on	-6.495
kredietfac. MKB doorstartfonds FL	-500
Hoornse Hop	-1.000
Batavialand	-836
Bereikbaarheid Luchthaven (MOBLA)	-1.471
Kapitaall. Floriade Werkt!	-700
Markerwadden	-1.700
Fietspad Grote Trap	-2.400
Kwaliteitsimpuls OV	-255
Rijksvastgoed Lelystad	-160
Informatietechnologie	-400
Regiefunctie ontsluiting luchthaven	-204
Statengriffie	-375
Omgevingsvisie	-292
Verbreiding sluizen Kornwerderzand	-500
Stimuleren innovatie en productketen	-1.500
Strat. gebieden en impulsen toerisme	-150
Ondersteuning MKB	-500
Hernieuwbare energie	-500
Haalbaarheidsonderzoeken mobiliteit	-200
Verkeersman. en Bereikb. Ooststrand	-500
Real. sluitend fietspadennetwerk	-2.000
Toer. recr. benutting FL monumenten	-150
Economische clusters	-100
Nationaal Park Oostvaardersplassen	-516
100 jaar Zuiderzeewet	-100
Borgstelling snel internet NOP	-68
Regiegroep techniek + geb.promotie	-83
ICT	-448
Duurzaamheid (escrow JR15)	-71
Monitoring Natuurlandschap	-5
SBA	-8.240
Inzet nieuw beleid	-1.144
evaluatie OFVG	-40
WHBZ	-30
GS opleidingen	-60
Wereld erfgoed Schokland	-500
Flevokust spoorwegennetwerk	-3.000
Economische agenda	-50
Spirocan	-1.500
Achtervang lening Berechja	-100
Deltaprogramma	-16
Totaal oormerken	-44.189

Het bedrag van geoormerkte gelden is hoger dan de totale reserve. Dit wordt veroorzaakt doordat de geoormerkte gelden over meerdere jaren zullen worden besteed en de komende jaren stortingen in de reserve zijn voorzien, die nog niet in het saldo per 31 december 2016 zijn opgenomen.

Sportaccommodaties/grootschalige sportevenementen (NR: B011)

De reserve ondersteunt de uitvoering van het sportbeleid door bijdragen te verstrekken aan:

- de stimulering van een voor Flevoland toereikend sportvoorzieningsniveau;
- subsidie voor sportaccommodaties met een provinciale of landelijke betekenis;
- grote sportevenementen.

De bestedingsdoelen van de reserve zijn opgenomen in de Sportnota 2013-2016. De uitvoering van de sportnota is opgedragen aan Gedeputeerde Staten. Aanvragen worden getoetst aan de Sportnota.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B011 Sportaccommodaties c.a.	395	0	0	395

Bij 0

Af 0

Zuiderzeelijngelden (NR: B016)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten tot verbetering en versterking van de bereikbaarheid en economische ontwikkeling van Flevoland, die kunnen worden gezien als compensatie voor het niet doorgaan van de Zuiderzeelijn. De reserve blijft in stand tot de daarmee te realiseren projecten zijn afgerond; daarna kan de reserve worden opgeheven (indicatie 2020).

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B016 Zuiderzeelijngelden	12.682	2.596	-2.915	12.364

Bij
Reguliere storting 2.597

Af
Programma ZuiderZeeLijngelden Noordelijk Flevoland -2.915

Oormerken

Erfgoedpark Batavialand	-1.950
Luchtverkeersleiding en baanverlenging	-550
Ontsluiting luchthaven	-398
	-2.898

Technische bijstand Europa (NR: B017)

Voor de uitvoeringskosten van de Europese programma's zijn, onder de noemer technische bijstand, middelen beschikbaar gesteld. Het betreft hier salariskosten (inclusief overhead), accountantskosten en overige (declarabele) kosten. Deze uitvoeringskosten hebben geen gelijkmatig verloop. Met deze egaliseringsreserve kunnen de schommelingen in de kosten van Technische Bijstand in een verantwoordingsjaar worden opgevangen.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B017 Technische bijstand Europa	900	361	0	1.261

Bij

Storting TB Interreg V

17

Toevoeging vergoeding TB BWR

344

361

Af

0

Jeugdzorg (NR: B020)

Vanaf 2015 is de jeugdzorg overgedragen aan de gemeenten. Bij de behandeling van de Perspectiefnota 2015-2019 (1 juli 2015) hebben Provinciale Staten uitgesproken dat de financiële middelen in de reserve ten minste tot behandeling van de Jaarrekening 2015 (voorjaar 2016) beschikbaar dienen te blijven voor de transitie Jeugdzorg. Op grond van het amendement D van 25 mei 2016 is het restant van de reserve jeugdzorg overgeheveld naar de reserve Strategische Projecten en is de reserve Jeugdzorg (B020) opgeheven.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B020 Egalisatiereserve jeugdzorg	2.459	0	-2.459	0

Bij

0

Af

Subsidie jeugdzorg 2016

-926

Opheffen reserve jeugdzorg, saldo naar reserve STROP

-1.533

-2.459

Cofinanciering EU-projecten 2007-2013 (NR: B022)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2007-2013 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen. De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten in het kader van het Europese programma 2007-2013. Daarnaast worden eventuele oninbare terugvorderingen van subsidies uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B022 Cofinanciering EU-projecten 07-13	2.638	1.027	-679	2.986

Bij

Rijksfinanciering TMI 07-13

1.027

Af

Cofinanciering KvF 2016

-679

Investeringsimpuls Flevoland-Almere (NR: B024)

De provincie wil met het IFA in de periode 2007-2020 het volgende realiseren:

- Krachtige impulsen voor de ontwikkeling van een uniek stedelijk klimaat in Almere en het versterken van de economische positie van Almere binnen de Noordvleugel van de Randstad.
- Impulsen voor ideeën, ondernemingen en mensen, waardoor Almere duurzaam aantrekkelijk blijft en waarbij het gaat om investeringen in de sociale, culturele en economische infrastructuur.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B024 Investeringsimpuls Flevoland Almere	13.619	0	-1.051	12.568

Bij

0

0

Af

Bestedingen IFA-2

-1.051

Oormerken

Stichting Thuishaven, achtergestelde lening Reedewaard

1.950

Procesgeldten gebiedsontwikkeling (NR: B025)

Voor de uitvoering van de speerpunten is externe deskundigheid nodig, die kan wisselen afhankelijk van de fase waarin het speerpunt zich bevindt. Voor elk speerpunt wordt een bestuursopdracht door Provinciale Staten vastgesteld, waarbij een inzicht wordt gegeven in de uitgaven die voor de speerpunten zullen worden gedaan. Vanwege het ongelijkmatig verloop van de uitgaven is deze reserve ingesteld; hierdoor wordt het jaarlijks beslag op de begroting geëgaliseerd.

Jaarlijks wordt een bedrag aan de reserve toegevoegd waaruit de proceskosten worden betaald. Niet bestede middelen worden via de reserve meegenomen naar het volgende jaar. Indien in een jaar extra middelen nodig zijn worden deze in eerste instantie uit deze reserve onttrokken.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B025 Procesgeldten gebiedsontwikkeling	1.009	1.372	-1.436	945

Bij

Reguliere storting

1.372

Af

Noordelijk Flevoland Maatschappij, LBA, Storting reserve STROP

-1.002

OPF

-60

Onttrekking maritieme servicehaven

-373

-1.435

Infrafonds (NR: B026)

Het doel van het Infrafonds is om, op basis van de gestelde doelstellingen van Provinciale Staten in de nota Mobiliteit Flevoland, de bereikbaarheid en verkeersveiligheid van de provincie Flevoland op lange termijn te waarborgen en te verbeteren. De primaire functie van het Infrafonds is sparen. De reserve wordt gevoed uit de opbrengst van een vastgesteld aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Dit aantal bedraagt met ingang van 1 april 2010 6 opcenten.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B026 Infrafonds	11.156	3.585	-4.074	10.667

Bij

Reguliere storting	4.019
PMjP	406
Aanvulling BDU rentebaten (P-Nota 14-18)	160
Correctie coalitieakkoord 2012	-1.000
	3.585

Af

Nettering BDU	-1.220
Gooiseweg 2e fase	-1.375
Hogering	-62
MOBLA	-146
Ontsluiting Luchthaven Larserweg	-63
Passage Dronten	-371
Roggebotsluis	-29
Waterlandseweg	-351
Natuurvriendelijke oevers	-406
Voorverkenningen	-52
	-4.074

p-MJP/POP (NR: B027)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede cofinancieringsmiddelen voor het p-MJP 2007-2013 en POP3 beschikbaar te houden voor latere jaren. De provinciale cofinanciering voor het p-MJP is gelijkmatig beschikbaar over de jaren 2007-2013 en voor het POP3 over de jaren 2014-2020. De feitelijke inzet hiervan wisselt echter van jaar tot jaar. Om die reden is deze egalisatiereserve ingesteld.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B027 p-MJP/POP	8.372	430	-710	8.092

Bij

Provinciale cofinanciering POP3	430
	430

Af

Onderbesteding DLG 2016	150
Programmalasten POP3 exl. DLG	-860
	-710

GO-gelden (NR: B028)

De reserve is ingesteld om in enig jaar niet bestede GO-gelden beschikbaar te houden voor latere jaren zodat de afspraken uit de cao kunnen worden gerealiseerd.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B028 GO-gelden	17	0	0	17

Bij

0

Af

0

Bodem (NR: B029)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten in het kader van het meerjarenprogramma Bodem. Het betreft bodemsaneringen en projecten in het kader van het programma duurzaam gebruik van de ondergrond. Dit ter uitvoering van het met het Rijk afgesloten Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties. In 2015 is een vervolgconvenant Bodem en ondergrond 2016-2020 afgesloten. De voeding vindt plaats uit nog niet bestede van het Rijk (te) ontvangen (decentralisatie-)uitkeringen.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B029 Bodem	4.819	0	-147	4.672

Bij

Af

Reguliere onttrekking

-436

Onderuitputting middelen Bodem

289

-147

Egalisatiereserve gladheidbestrijding (NR: B030)

Het doel van deze egalisatiereserve is om voor de korte en langere termijn een flexibelere buffer te creëren om de sterk wisselende inzet (en kosten) ten behoeve van de gladheidbestrijding op te vangen, zonder dat in het reguliere onderhoudsprogramma moet worden ingegrepen.

De egalisatiereserve is bij de instelling eenmalig gevoed met € 325.000 uit het rekeningresultaat 2011.

Vervolgens vindt voeding plaats uit batige saldi op de begrotingspost gladheidbestrijding in de jaren dat er lage kosten worden gemaakt. Het maximale saldo is € 500.000.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B030 Egalisatie gladheidsbestrijding	502	0	-21	481

Bij

0

Af

Gladheidsbestrijding 2016

-21

Cofinanciering EU-projecten 2014-2020 (NR: B031)

Het doel van de reserve is om de provinciale cofinanciering voor de projecten uit het Europese programma 2014-2020 gelijkmatig ten laste van de begroting te laten komen.

De reserve wordt primair ingezet voor de cofinanciering van projecten in het kader van het Europese programma 2014-2020. Daarnaast worden eventuele oninbare vorderingen uit de reserve gedekt en vervult de reserve een rol bij het afdekken van het risico dat de Europese commissie de gedeclareerde programmakosten niet volledig vergoedt.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	2.144	900	-283	2.761

Bij

Reguliere storting 900

Af

TMI-Regeling 2014-2020 projecten -148
 INTERREG V projecten -135
-283

Nieuwe Natuur (NR: B032)

De in de reserve beschikbare middelen alsmede de in het kader van het voormalig OostvaardersWold verkregen grondposities worden ingezet voor de realisatie van het programma Nieuwe Natuur en de afwikkeling van het voormalig OostvaardersWold. Om het inzicht te verbeteren in de nog beschikbare middelen voor het programma is hiervoor een aparte reserve ingesteld.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B032 Nieuwe natuur	8.389	8.561	-693	16.257

Bij

Pachtkomsten 2016 411
 Opbrengst verkoop gronden Programma Nieuwe Natuur 9.855
 Dekking projecten uit verkoop gronden -1.696
8.570

Af

Procesgeld 2016 programma Nieuwe Natuur -615
 Kapitaallasten programma Nieuwe Natuur -58
 Programma- en pachtkosten Nieuwe Natuur -29
-702

Egalisatiereserve activering vervangingsinvesteringen (NR: B033)

Deze egalisatiereserve is bedoeld om de lasten van het infrabeheer in latere jaren te kunnen dekken. Op basis van de Koepelnota integraal infra beheer is een totaal dekkingsarrangement gemaakt voor de kosten van infrabeheer (jaarlijks onderhoud, niet jaarlijks onderhoud en vervangingsinvesteringen) voor de komende jaren. Daarbij worden de vervangingsinvesteringen geactiveerd, waarbij de kapitaallasten ('de stille lasten') worden gedekt uit het beschikbare budget voor de stille lasten (€ 4,5 mln. per jaar vanaf 2014). Dit betekent dat er in de eerste jaren ruimte binnen het stille lasten budget ontstaat, die in latere jaren nodig is om de oplopende kapitaallasten te dekken.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B033 Egalisatiereserve Activering VVI	5.207	3.144	0	8.351

Bij

Reguliere storting 3.144

Af

0

Flevokust (NR: B034)

Met het genomen investeringsbesluit Flevokust is besloten om de middelen die binnen de reserve vervangende projecten Zuiderzeelijn gereserveerd waren voor de ontwikkeling van de buitendijkse haven, in 2015 over te hevelen naar de nieuw ingestelde reserve Flevokust. De exploitatieberekening die ten grondslag ligt aan het genomen Investeringsbesluit laat een onrendabele top zien. De met het project gemoeide kosten zijn hoger dan de te verwachten opbrengsten. De reserve dient ter dekking van deze onrendabele top, zodat het geen (aanvullend) beslag op de algemene middelen legt. De werkelijke omvang van de onrendabele top zal mede afhankelijk zijn van de uitkomsten van de aanbesteding alsmede te sluiten contracten voor de exploitatie.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B034 Flevokust	7.300	0	0	7.300

Bij 0

Af 0

Almere 2.0 (NR: B035)

Het doel van de reserve is om de voor het Fonds Verstedelijking Almere beschikbare provinciale bijdrage beschikbaar te houden totdat deze op basis van gehonoreerde projecten tot besteding komt. Tevens worden de middelen hiermee gescheiden van de afronding van het lopende IFA-programma zodat de omvang van de beschikbare middelen transparant blijft. Bestedingen ten laste van de reserve Almere 2.0 zullen plaatsvinden op basis van een door Provinciale Staten vastgesteld jaarprogramma Fonds Verstedelijking Almere (incl. eventuele tussentijds vastgestelde wijzigingen).

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B035 Almere 2.0	10.000	4.200	-3.835	10.365

Bij
Reguliere storting 4.200

Af
Besteding 2016 FVA
-3.835

-3.835

Oormerken
Economische making of Floriade 10.000

Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud infrastructuur (NR: B036)

Door deze egalisatiereserve kunnen overlopende activiteiten in het daaropvolgende jaar worden gedekt. Na afloop van de vierjaarlijkse periode valt het restant van de egalisatiereserve volledig vrij ten gunste van de algemene middelen.

De voeding vindt plaats uit het batige saldo op de begrotingspost Jaarlijks onderhoud in de jaren dat er minder kosten worden gemaakt.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B036 Egalisatiereserve jaarlijks onderhoud Infrastructuur	163	349	0	512

Bij
Niet benutte middelen jaarlijks onderhoud. 349

Af 0

Mobiliteit (NR: B037)

De reserve wordt ingezet ter dekking van de kosten voor openbaar vervoer, verkeers- en mobiliteitsmanagement, verkeersveiligheid en infrastructurele projecten. De primaire functie van de reserve is om schommelingen in de inzet van deze middelen te egaliseren en de middelen vanuit de decentralisatie uitkering voor Verkeer & Vervoer beschikbaar te houden. Het instellen van de reserve draagt bij aan het uitvoeren van het coalitieakkoord 2015-2019 dat stelt dat de huidige budgetten voor openbaar vervoer en infrastructuur in stand worden gehouden, ook als de Brede Doeluitkering Verkeer & Vervoer (BDU) is overgeheveld naar het Provinciefonds.

De bestedingsdoelen zijn identiek aan de bestedingsdoelen van de oude BDU-bestedingen en zijn opgenomen in het p-MIRT. Daarin wordt inzicht gegeven in de specifieke bestedingsdoelen van de middelen.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B037 Mobiliteit	0	29.953	0	29.953

Bij

Resterende middelen Doeluitkering Verkeer & Vervoer

26.941

Rijksbijdrage AROV

3.012

29.953

Af

0

Beheer en ontwikkeling natuur (NR: B038)

Het doel van de reserve is de realisatie van projecten en het uitvoeren van beheermaatregelen in het kader van de decentralisatie van het Natuurbeleid. De voeding vindt plaats uit niet bestede van het Rijk (te) ontvangen (decentralisatie-)uitkeringen. Tevens zijn bij het instellen van deze reserve de geoordeelde middelen uit de reserve Strategische projecten voor dit doel toegevoegd. De reserve zorgt ervoor dat de verschillen in kasuitgaven tussen de jaren worden geëgaliseerd.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B038 Beheer en ontwikkeling natuur	2.106	2.378	-92	4.392

Bij

Reguliere storting

2.378

2.378

Af

Overbesteding Nat. Index functiewijziging

-92

Meerjaren aanpak bedrijfsvoering (NR: B039)

De reserve wordt ingezet voor kosten die gemaakt worden voor de Meerjaren Aanpak Bedrijfsvoering. Bij de instelling van de reserve is deze eenmalig € 6,5 mln. gevoed vanuit de Algemene reserve. Jaarlijks zullen de eventuele overschotten op eenmalige ict-middelen worden toegevoegd aan de reserve.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B039 Meerjarenaanpak bedrijfsvoering	6.454	0	-979	5.475

Bij

0

Af

Uitgaven meerjarenaanpak bedrijfsvoering 2016

-979

Doorgeschoven activiteiten (NR: B040)

Doel van deze reserve is het overhevelen van niet bestede budgetten voor specifieke activiteiten die over de jaargrens heen schuiven. Het gaat daarbij uitsluitend om doorgeschoven middelen voor activiteiten waarvoor geen specifieke bestemmingsreserves zijn ingesteld. Deze middelen zijn uitsluitend gedurende het volgende begrotingsjaar binnen de reserve beschikbaar en vallen vrij in het rekeningresultaat indien besteding niet heeft plaatsgevonden.

Tot en met 2015 werd voor dergelijke overhevelingen gebruik gemaakt van de Reserve strategische projecten. Voor meer transparantie en een betere beheersbaarheid is voor de instelling van een aparte reserve gekozen.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B040 Doorgeschoven activiteiten	893	214	-893	214

Bij

ZomerNota 2016-1 Kwal OFGV	50
ZomerNota 2016-2 Cult.erfgoed	64
ZomerNota 2016-3 Gebiedsprom.	100
	214

Af

JR15-3. Onderzoek art. 2.17a	-33
JR15-5. Programma I&A	-87
JR15-6. Uitwerking wijzigingen BBV	-75
JR15-7. Juridische ondersteuning	-56
JR15-8. Aanbest. mobiele telefonie	-76
JR15-9. Div. doorl. bedrijfsvoering	-48
JR15-10. Ontw. Bedrijfsv. Afd.	-481
JR15-11. Ontwikkeling en training PS	-37
	-893

Economisch programma (B043)

Doel van deze reserve is een duidelijk label geven aan de middelen voor het Economisch Programma. Daarnaast wordt de onvoorspelbaarheid van inzet van middelen opgevangen door de middelen niet direct actief op de programmabegroting te zetten. Op basis van doelbereik en voortgang kan met behoud van snelheid uit deze reserve geput worden.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
B043 Economisch Programma	0	3.704	0	3.704

Bij

Human Capital Agenda	1.500
Financiering en Support	2.000
Niet bestede uitvoeringskosten 2016	204
	3.704

Af**0**

Voorzieningen

Grondwaterbeheer (NR: V005)

De voorziening is bestemd voor het egaliseren van jaarlijkse verschillen tussen uitgaven wegens grondwaterbeheer (inclusief schadevergoedingen) en inkomsten uit de grondwaterheffing. De bestedingsdoelen van de grondwaterheffing vloeien voort uit de Waterwet (voorheen de Grondwaterwet), artikel 7.7. De doelen zijn maatregelen om nadelige effecten van grondwateronttrekkingen te compenseren, onderzoeken ten behoeve van het grondwaterbeleid, het grondwaterregister en schade in verband met onttrekkingen. Ook het met deze taken belaste personeel kan betaald worden uit de grondwaterheffing. Besteding aan andere doelen is niet toegestaan.

De voorziening wordt gevoed uit de opbrengsten van de grondwaterheffing, voor zover die niet in het jaar van ontvangst zijn besteed.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V005 Grondwaterbeheer	748	126	0	874
Bij: reguliere storting		126		
Af			0	

Niet-jaarlijks onderhoud Provinciehuis (NR: V011)

De voorziening is bedoeld om het Provinciehuis inclusief de daarin aanwezige installaties in de huidige vorm voor een lange periode in stand te houden; dit gebeurt op basis van een opgesteld meerjarenonderhoudsplan, waarin voor een langere periode (max. 40 jaar) een doorkijk wordt gegeven in de benodigde financiële middelen.

Om de vier jaar wordt een meerjarenonderhoudsplan door Provinciale Staten vastgesteld. Het huidige plan dat op 16 oktober 2013 door Provinciale Staten is vastgesteld betreft de periode 2014-2017. In het plan is inzichtelijk gemaakt op welke onderdelen voor het niet-jaarlijks onderhoud in die periode kosten zullen worden gemaakt.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V011 NJO provinciehuis	1.702	351	-126	1.927
Bij: reguliere storting		351		
Af: Niet jaarlijks onderhoud provinciehuis cf onderhoudsplan			-126	

Pensioenen (oud) leden GS (NR: V015)

Uit de voorziening worden de pensioen aanspraken van voormalige gedeputeerden betaald. De hoogte van deze voorziening wordt vastgesteld door een externe partner, Loyalis Maatwerk Administraties. Hiervoor worden de volgende recente actuariële grondslagen gehanteerd:

- Ervaringscijfers sterftekansen ABP, inclusief kostenopslag;
- Rekenrente van DNB per 31 december 2016;
- Overlevingskansen: prognosetafels ABP met CBS 2015;
- Pensioenrichtleeftijd 67 jaar;
- Contante waarde voor het nabestaandenpensioen.

Daarnaast worden de berekeningen aangepast op basis van informatie over neveninkomsten van de betreffende pensioengerechtigden.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V015 Pensioenen (oud) leden GS	7.208	579	-134	7.654
Bij: reguliere storting		87		
Aanvullende storting i.v.m nFTK (nieuw Financieel Toetsingskader)		492		
Bij: onttrekkingen			-134	

Oninbare vorderingen (NR: V035)

Deze voorziening is bedoeld voor vorderingen op debiteuren waarvan de inbaarheid per balansdatum zeer onzeker is. Het bedrag in de voorziening is volledig gebaseerd op specifieke vorderingen. Onttrekkingen aan de voorziening vinden plaats op het moment waarop definitief tot oninbaarheid wordt besloten.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V035 Oninbare vorderingen	7	35	-7	35
Bij		35		
Af: Bijstelling o.b.v. actuele inzichten m.b.t. oninbaarheid			-7	

Reorganisatie bedrijfsvoering (NR: V039)

De ambities ten aanzien van de bedrijfsvoering zijn verwoord in een visiedocument. Met dit document als uitgangspunt is een businesscase opgesteld. Aan de hand van deze businesscase is een halvering van het aantal ondersteunende afdelingen naar 3 afdelingen en een inkrimping van de formatie met 26 fte's gerealiseerd. Dit leidt er toe dat er vanaf 2017 een structurele besparing van € 2,6 mln. is bereikt. Om dat op een zorgvuldige manier te doen, zullen incidentele proces- en frictiekosten moeten worden gemaakt. Daarvoor is deze voorziening gevormd.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V039 Reorganisatie bedrijfsvoering	1.417	0	-213	1.205
Bij		0		
Af:			-213	

Gronden OostvaardersWold/Nieuwe Natuur (NR: V040)

De voorziening is gevormd om het risico af te dekken dat de geactiveerde gronden OostvaardersWold met verlies (verkoopprijs lager dan de boekwaarde) worden afgestoten. De voorziening is gevoed met een eenmalige dotatie van € 1,2 mln. Dit bedrag was gebaseerd op een ingeschat risico van waardevermindering van maximaal 25% op de boekwaarde van de geactiveerde gronden (€ 4,8 mln.) per 31 december 2012. Op basis van huidige verwachting is geen aanvullende voorziening noodzakelijk.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V040 Gronden OVW Nieuwe Natuur	1.102	0	0	1.102
Bij		0		
Af			0	

Niet-jaarlijks onderhoud Infrastructuur (NR: V042)

De voorziening is ontstaan door de voorzieningen niet jaarlijks onderhoud wegen en niet jaarlijks onderhoud vaarwegen samen te voegen. De voorziening is bedoeld om het provinciaal wegen- en vaarwegennet voor een lange periode in stand te houden; daarvoor is periodiek groot onderhoud nodig. Op basis van inspecties en rekening houdend met de aspecten bereikbaarheid, verkeersveiligheid en staat van onderhoud worden meerjaren onderhoudsprogramma's opgesteld. Op basis hiervan wordt de jaarlijkse dotatie en onttrekking bepaald. De meerjaren onderhoudsprogramma's worden één maal per vijf jaar aangeboden aan Provinciale Staten. De uitwerking vindt plaats in het jaarlijks op te stellen Meerjarenprogramma Beheer en Vervanging Infrastructuur (MBVI).

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V042 NJO infrastructuur	14.201	8.843	-6.891	16.153
Bij: reguliere storting		8.843		
Af: Niet jaarlijks onderhoud wegen cf onderhoudsplan			-6.891	

Voorziening Garantstelling personeel NLE

Deze voorziening is gevormd voor het provinciale aandeel in de garantstelling van de GR NLE voor het NLE-personeel na de overgang van dat personeel naar Batavialand. Er wordt alleen een beroep gedaan op de garantstelling in het geval dat Batavialand failliet gaat. Het aandeel van de provincie Flevoland in de garantstelling is conform het in de gemeenschappelijke regeling vastgestelde percentage van verdeling van de bijdragen van de GR-deelnemers bij tekorten, zoals vastgelegd in de bijlage bij de tekst van de gemeenschappelijke regeling uit 2004.

Specificatie ultimo 2016

Bedragen x € 1.000	1/1	Bij	Af	31/12
V045 Voorziening Garantstelling personeel NLE	0	1.466	0	1.466
Bij: reguliere storting		1.466		
Af:			0	

2. Incidentele baten en lasten

Budgetten	lasten	baten
1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid		
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling		
12 Beleidsontwikkeling en -beïnvloeding	12	0
12 Overheidsparticipatie	15	
13 Omgevingswet	249	
98 Afwikkelingsverschillen	-3	0
1.2 Water		
13 Grondwaterbeleid en drinkwater	17	0
98 Afwikkelingsverschillen	-8	0
Totaal 1 Ruimtelijke ontwikkeling en waterbeleid	283	0
2 Landelijk gebied en natuur		
2.1 Leefbaarheid landelijk gebied		
11 Beleidsontwikkeling landelijk gebied	13	
2.2 Natuur en landschap		
23 Nationaal Park Oostvaardersplassen	234	0
98 Afwikkelingsverschillen	-58	0
Totaal 2 Landelijk gebied en natuur	189	0
3 Economie		
3.1 Ondernemerschap en groei		
16 Herstructurering bedrijventerreinen	619	0
18 Projecten Innovatie	326	0
23 Bijdrage Berechja	100	0
98 Afwikkelingsverschillen	-65	0
3.2 Recreatie en toerisme incl. gebiedspromotie		
14 Watersportstrand+brug houtribdijk	724	
Totaal 3 Economie	1.704	0
4 Cultuur, samenleving en sport		
4.1 Cultuur		
17 Restauratie oude bakkerij Urk	29	0
17 Speerpuntlandschapskunst	52	0
18 Renovatie Palenscherp Urk	250	
19 Batavialand	211	
98 Afwikkelingsverschillen	-32	0
4.2 Samenleving en sport		
70 Afwikkelingsverschillen	-446	0
98 Afwikkelingsverschillen	-23	0
Totaal 4 Cultuur, samenleving en sport	41	0

Bedragen x €1.000

Budgetten		lasten	baten
5 Energie, milieu en klimaat			
5.1 Milieu incl. omgevingsdiensten			
11 PUL	8	-28	
13 Nazorg Friese pad		-83	
14 Impuls Omgevingsveiligheid	108	-108	
98 Afwikkelingsverschillen	-478	0	
5.2 Energie en klimaat			
14 Duurzaamheid en energie	356	-105	
Totaal 5 Energie, milieu en klimaat	-6	-323	
6 Mobiliteit			
6.1 Openbaar vervoer			
98 Afwikkelingsverschillen	65	34	
6.2 Mobiliteit			
12 Voorverkenningen infrafonds	87	0	
98 Afwikkelingsverschillen	-15	0	
6.3 Provinciale infrastructuur			
15 Bijdr. reserves in provinciale proj.	2.776	0	
6.4 Instandhouding en realisatie provinciale infrastructuur			
98 Afwikkelingsverschillen	47	10	
Totaal 6 Mobiliteit	2.960	44	
7 Gebiedsontwikkeling			
7.1 Noordelijk Flevoland			
11 Noordelijk Flevoland procesgeld	39	0	
12 Noordelijk Flevoland	3.474	-559	
13 Servicehaven Noordelijk Flevoland	373	0	
7.2 Midden Flevoland			
11 Luchthaven Lelystad	86	0	
11 Procesgeld Rijksvastgoed Lelystad	1	0	
12 OMALA	29	-7	
7.3 Zuidelijk Flevoland			
11 IJmeer/Markermeer	443	0	
11 Procesgeld Almere 2.0	195	0	
12 Fonds Verstedelijking Almere	3.835	0	
13 IFA	1.051	0	
14 Floriade Werkt	140	-140	
7.4 Nieuwe Natuur			
07 Gronden OVW Nieuwe Natuur	898	-10.753	
11 Procesgeld Nieuwe Natuur	635	0	
12 Bijdrage projecten Nieuwe Natuur	1.696	0	
Totaal 7 Gebiedsontwikkeling	12.895	-11.459	

Bedragen x €1.000

Budgetten		lasten	baten
8 Kwaliteit openbaar bestuur			
8.1 (Inter)nationale samenwerking en bestuurlijke positionering			
11 Interreg V	135	0	
11 p-MJP Coördinatie	365	1	
12 OP West Flevoland	958	-1.287	
13 TB PB West Regio	0	-1.862	
13 Verwerven nieuwe EHS	136	0	
14 Technisch Bijstand OP West Flevoland	87	0	
15 OP West 2014-2020	148	0	
19 Opleiding leden GS	30	0	
19 Realiseren maatregelen soortenbeleid	358	0	
98 Afwikkelingsverschillen	0	0	
8.3 Algemene dekkingsmiddelen			
27 Vrijval voorziening	0	-18	
98 Afwikkelingsverschillen	0	-967	
8.4 Onvoorzien en stelposten			
8.5 Bedrijfsvoering			
16 Opbrengst hardware		-2	
17 Meerjaren aanpak bedrijfsvoering	979	0	
19 Kosten ex werknemers	279	0	
98 Afwikkelingsverschillen	-17	0	
8.6 Reserves			
A001 Algemene reserve	1.000	-1.974	
B003 Personele frictiekosten	900	-1.170	
B006 Grootschalige kunstprojecten	33	-156	
B008 Monumentenzorg	187	-29	
B009 Strategische- en ontwikkelingsprojecten	14.040	-8.075	
B016 Vervangende projecten Zuiderzeelijn	2.597	-2.915	
B017 Technische bijstand Europa	361	0	
B020 Jeugdzorg	0	-2.459	
B022 Cofinanciering EU-projecten 07-13	1.027	-679	
B024 Investeringsimpuls Flevoland Almere	0	-1.051	
B025 Proceskosten speerpunten Omgevingsplan	1.372	-1.436	
B026 Infrafonds	3.585	-4.074	
B027 p-MJP Landelijk gebied	430	-710	
B031 Cofinanciering EU-projecten 14-20	900	-283	
B032 Nieuwe Natuur	8.561	-693	
B035 Almere 2.0	4.200	-3.835	
B037 Mobiliteit	29.953	0	
B039 Meerjarenaanpak bedrijfsvoering	0	-979	
B040 Doorgeschoven activiteiten	214	-893	
B043 Reserve Economisch Programma	3.704	0	
Totaal 8 Kwaliteit openbaar bestuur	76.522	-35.544	
Eindtotaal	94.587	-47.283	

Bedragen x €1.000

3. Single information single audit (SISA)

 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 								
SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking ssa - d.d. 10 januari 2017								
I&M	E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteitsmaatregelen en Besluit milieusubsidies Provincies	Besteding (jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Besteding (jaar T) ten laste van eigen bijdrage provincie zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL	Teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie
			Aard controle R Indicatornummer: E11 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 05	Aard controle R Indicatornummer: E11 / 06
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording Ja/Nee	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van eigen middelen (provincie)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van bijdragen door derden =contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 12
I&M	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Nee	€ 378.977	€ 834.331	€ 5.624	€ 55.281	€ 125.590
			Cumulatieve terugstorting (t/m jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van provinciale middelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) door	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van eigen bijdrage medeoverheden zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van medeoverheid (niet rijk, provincie of medeoverheid)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van rentebaten medeoverheden op door provincie verstrekte bijdrage NSL	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11 / 13	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 14	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 15	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 16	Aard controle D1 Indicatornummer: E11 / 17	
			€ 0	€ 636.877	€ 6.917	€ 101.959	€ 0	
			Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
I&M	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E27 / 05	
			€ 48.006.854	€ 31.942	€ 24.348.224	€ 429.539	€ 23.261.033	

4. Controleverklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van provincie Flevoland

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel:

- geeft de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de activa en passiva per 31 december 2016 en van de baten en lasten over 2016, in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder provinciale verordeningen.

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016 van provincie Flevoland te Lelystad ('de provincie') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- het overzicht van baten en lasten over 2016;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen;
- de SiSa-bijlage met verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is het BBV.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol, het normenkader en de Regeling controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van provincie Flevoland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij Assurance opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Ref.: e0400577

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Materialiteit

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel belang' wordt toegelicht in de sectie 'Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening'.

Wij bepalen kwantitatieve grenzen voor materialiteit. Deze grenzen, als ook de kwalitatieve overwegingen daarbij, helpen ons om de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden voor de individuele posten en toelichtingen in de jaarrekening te bepalen en om het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel te evalueren.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op €2.362.000 (2015: €2.240.000), waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de toleranties gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling controleprotocol WNT 2016.

Wij hebben tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de €118.000 (2015: €110.000) gerapporteerd, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in het jaarrapport opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder de programmarekening en de paragrafen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Provinciewet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Het college van gedeputeerde staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en de staten

Het college Gedeputeerde Staten van de provincie Flevoland is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten, alsmede voor het opstellen van het programmaverslag in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten; en voor
- de rechtmatige totstandkoming van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties. Rechtmatige totstandkoming betekent in overeenstemming met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen; en ten slotte
- een zodanige interne beheersing die het college van gedeputeerde staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de rechtmatige totstandkoming van baten, lasten en balansmutaties mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

De staten zijn als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Provinciewet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheid voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 21 april 2017
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. J.L. Sebel RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van provincie Flevoland

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het controleprotocol en het normenkader dat is vastgesteld door de staten op 14 december 2016 het controleprotocol WNT, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing van de provincie;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van gedeputeerde staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte criteria voor de financiële rechtmatigheid en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.